



Revista Noua

Anul II Nr. 6 (15) / iunie 2005

Fondată de Bogdan Petriceicu HASDEU la 15 septembrie 1887
Seria a patra, editată de Cercul literar «Geo Bogza» și «Fundația «Hasdeu»

**Se mai raportează literatura
română de azi la (vre)o tradiție?**

Cuprins

- **Cronica literară** – *Apostol Gurău - Pelinialirismului fabulos*, Constantin Trandafir, p. 1
- **Dialog** - *George Vulturescu- "Eu cred că suferința prin artă poate fi transformată în lumină și în bucurie"*, p. 3
- **Colocviu** - *Se mai raportează literatura română de azi la (vre)o tradiție?* Viorel Cernica, Christian Crăciun, Liviu Ioan Stoiciu, C. Trandafir, p. 5
- **Autori și cărți** - *Dan Mircea Cipariu* (Florin Dochia), *Formă și deschidere* (Ion Stratan), *Ion Croitoru* (Gergia Lupu), *Romanița Rusu* (G. Rus) p. 8
- **Eveniment** - *Opera poetică a Juliei Hasdeu, Thalia Mușat*, p. 12
- **Eveniment** - *Dicționarul General al Literaturii române*, Tr. Constant, p.13
- **Enciclopedia HASDEU** - *Exeget al folclorului*, Dumitru Matală, p. 14
- **Eseu** - *Postmodernismul înalt (I)*, Theodor Codreanu, p. 15
- **Imaginea în oglinda cuvântului** - *Idolul feminin în cultura Hamangia*, Cristina Dinu, p. 18
- **Proză** - *Omul cu porumbei*, Florin Dochia, p. 28
- **Poezie** - Cristian Oprescu, Nicolae Szekely, Ariadna Petri, Filip Kölö, p. 2
- **Cadențe reflexive** - *Natura Nu-ului*, Viorel Cernica, p. 26
- **CortexT** - *În târg. Un epilog?* - Christian Crăciun, p. 28
- **Folclor** - *Duhurile pământului și neprețuitele comori...*, Gherasim Rusu Togan, p. 30
- **Scrisoare** - *Un cititor rural aruncat în democrația culturii (III)*, Ion Lilă, p. 31

THEODOR CODREANU

la 60 de ani

Iată-l ajuns la o vârstă "respectabilă" pe tânărul nostru prieten și colaborator al Revistei Noi, remarcabilul critic, istoric literar, eseist și prozator. Incredibil de adevărat. Harnicului scriitor, viitor îndelungat și prosper! Toată simpatia și prețuirea noastră!



PRECIZĂRI

- În numele poetului NICOLAE GRIGORE MĂRASANU, comentat în nr. 4 (13) al Revistei Noi, s-a strecurat, chiar din titlu, o eroare de culegere, pentru care ne cerem scuze și facem cuvenita rectificare.

- În articolul „Pormim de la cerere sau de la ofertă?” de Ion Stratan, din nr. 5 al Revistei Noi, citatul exact este „prozatori tineri geniali, precum Oțoiu, Răzvan Petrescu sau Radu Aldulescu”. Eroarea s-a datorat unei neclarități a dactilogramei și autorul cere scuzele de rigoare.

Coperta 1: *Stare de înger* de Elena DINU

Cărți primite la redacție

- CARMEN MIHALACHE, *Dialoguri în atelier*, Editura Cronica, Iași, 2005.
- NICHITA STĂNESCU, *O pată de sânge care vorbește* (Antologie, Dionisie Duma), Editura Arhip Art, Sibiu, 2005
- VIRGIL DIACONU, *Diminețile Domnului*, Editura Paralela 45, 2004.
- CONSTANTIN STOICA, *Sub semnul fiarei* (Tablete de nesomn), Editura Carmis, Pitești, 2004.
- MIRCEA NEDELICIU, *Zmeura de câmpie*, Editura Compania, București, 2005.
- MIRCEA NEDELICIU, *Zodia scafandului*, roman inedit, Editura Compania, 2005
- N. PETRESCU-REDI, *Reverber*, aforisme, Printeuro, Ploiești, 2005.
- AURELIA RÂNJEJA, *Scintilații*, Editura Printeuro, Antologie, 2005
- NICOLAE SZEKELY, *Sine pieziș*, Editura Corvin, Deva, 2005
- VIORICA RĂDUȚĂ, *Graalul fără Graal*, editura Premier, Ploiești, 2002
- VIORICA RĂDUȚĂ, *Al 13-lea lov*, Editura Eminescu, București, 2003
- VIORICA RĂDUȚĂ, *Irozi*, Editura Premier, Ploiești, 2001
- MIHAI NEDELICIU, *Labirintul cuvintelor*, Editura Premier, Ploiești, 2004
- MIHAI NEDELICIU, *Poeme târzii*, Editura Premier, 2004

Fundația Hasdeu îniințată în 1991

Cod fiscal 7735840

cont RO18 RNCB 3910 0000 2507 0001

editează

Revista Nouă

Redacția:

Constantin Trandafir (*director*), Florin Dochia (*redactor-șef*), Serghie Bucur, Viorel Cernica, Christian Crăciun, Lidia Nicolae, Gherasim Rusu Togan, Jenica Tabacu, Ioana Ursu

Materialele se trimit cu mențiunea «Pentru Florin Dochia» prin fax 0244-306.107 sau 0244-336.291, prin e-mail revista.noua@4x.ro sau florindochia@yahoo.com sau prin poștă la Casa de Cultură «Geo Bogza», str. Griviței, nr. 95, cod poștal 105.600 CÂMPINA, jud Prahova.

Contact la tel.: 0788-324.975 (Fl. D.) sau 0244-336.774 (C. T.)

Acest număr apare și cu sprijinul
**CONSILIULUI MUNICIPAL
CÂMPINA**

ISSN 1223 - 429X

15.000 LEI / 1,5 lei

Materialele nepublicate nu se înapoiază.
Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține în exclusivitate autorilor.

Revista se poate procura de la chioscul **Muzeului Literaturii Române** (București) și de la redacție.

Tiparul executat la **PREMIER Ploiești**

APOSTOL GURĂU

Pe linia realismului fabulos

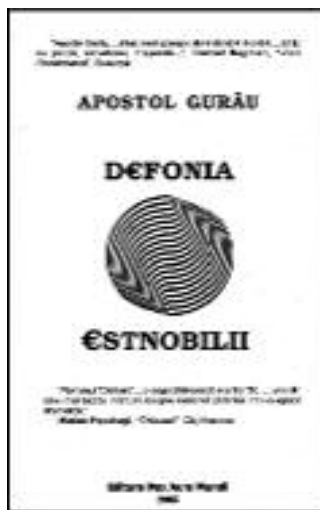
Constantin TRANDAFIR



Aici o exagerare, ba cu eforturi de a ține cât mai dreaptă cumpăna spiritului critic, Apostol Gurău este un scriitor de înaltă cotă sau, cum spunea regretatul Marian Papahagi, „un prozator cu totul remarcabil, care trebuie citit și cunoscut”. Comentatorii noștri „specializați” în domeniu îl cunosc cel mai bine, dar încă n-au ajuns să-i fixeze locul în tabloul prozei noastre actuale. Nu mai spun de dicționarele și de istoriile literaturii contemporane, câte au apărut până acum. „Optzeciștii” îl omit, pentru că scriitorul gălățean n-a făcut parte din nici o confrerie, ci numai din lumea deschisă a literaturii române, pe locurile din față. O confirmă scrierile lui și receptarea imediată: „talentul său sesizează mutații psihologice frapante (...) care prind interesul cititorului din primele fraze, și-l captivează, semn al unei înzestrări deosebite...” (Marin Preda, la debutul cu volumul de povestiri *Începutul verii astronomice*, 1978); „intuiția acestui tip de proză, novatoare, frapantă și chiar brizantă o are autorul” (Cornel Regman); „senzația de puternică realitate învecinată cu elemente de fantastic este dominantă și face prețul deosebit al acestei proze, în care sugestia este totul” (Mihai Ungheanu); „un povestitor de evidentă vocație și un stilist căruia nu-i sunt inaccesibile nici rafinamentul evocării, nici robusta pastă realistă” (Marian Papahagi); „Meticulozitatea documentară, infuzia optimă de fantastic, compoziția inspirată, fraza elegantă, suplă, toate aceste elemente îl califică pe autor drept unul de real talent” (Radu Țuculescu) etc. Și totuși, cum zic, Apostol Gurău nu are percepția meritată. În primul rând, e aceeași poveste cu provincia ignorată, care face ca de la Iași la București să pară totul un desert în care nu răsare decât câte un pipernicit arbust. În al doilea rând, prozatorul în discuție nu știa să mai fi scris ceva (editorial) de vreo 15 ani, de la *Sâmburele înflorit*. Să fie oare vorba de o „cădere” în politică, cum reiese dintr-o autoprezentare din cartea care prilejuiește aceste însemnări („A fost, în disprețul morții, primul președinte al Comitetului Revoluționar din Galați, în decembrie 1989!”)? Aici interesează scriitorul „din Ordinul Cavalerilor Danubieni”, „cetățean al Europei, căreia-i pregătește ceva - romanul «€»”.

Eleganta carte apărută de curând* reeditează romanul *Defonia* și, sub titlul *Estnobilii*, șase povestiri din volumul *Ispita mării verzi* (1986), cărora le adaugă încă patru texte. Reamintesc faptul că *Defonia* a fost publicată în 1981 și reprezintă nivelul cel mai de sus, de până acum, al literaturii lui Apostol Gurău. Încă de la debutul din 1978, modul stilistic se impune la nivelul intenționalității constructive, al pitorescului și al savuroasei spontaneități. Rafinamentul subzistă și în simplitatea cuceritoare marcată de o subtilă perspectivă ironică. Cu *Defonia*, reușește un salt peste așteptări.

De remarcat armonizarea dimensiunii textuale cu cea contextuală, realizarea în planul expresiei. Accentul cade pe structurile imaginarii cu implicarea traseului existențial; abnegația formală are în vedere deopotrivă funcțiile narative și cele ontologice; scriitura se sprijină pe strictetea realului și implicarea semnificației etc. În funcție de acestea, romanul dă seama de capacitatea conceperii unei lumi proprii prin



ineditul viziunii. Deși e vorba de o „temă” obsedantă a romanului din acea vreme nu prea îndepărtată - compresia istoriei asupra individului -, deși ruinarea unei lumi străvechi, lumea țărănească, a constituit sursa multor scrieri, Apostol Gurău știe să evite clișeele care se înmulțiseră îngrijorător. *Defonia* (numele simbolic al unui sat „țintat în frunte cu năzăreală veșnică”) este scena unor teribile cutremure sociale. Fenomenul, privit în generalitatea lui, nu prezintă o nouate, contează tratamentul estetic, distanțarea și puterea de creație. Prozatorul creează impresia benefică de obiectivitate rebreniană corelativă fantasticii gogolian (*Serile în cătunul de lângă Dikanka*), voiculescian, sud-american... Subiectivitatea nu transpare decât dintr-o ușoară nostalgie (nesentimentală) și din acele pulsiuni firești ale expresiei. „Cronica” Defoniei înregistrează aparent neutral traseul sinuos al unor destine, constituindu-se într-o saga realist-simbolică a vieții țărănești. Tablourile vieții și psihologiei se concentrează în jurul unei familii pe parcursul a trei generații (ca în clasicele „romane de familie”): Remus Orza, personaj retrospectiv; Valeria Orza, prototip al conservării tradiției, care ocrotește cu autoritate locul „eternei reîntoarceri” și apără energic valorile arhetipale; Ică Orza, al cărui destin concentrează sugestia centrală a cărții - distrugerea credinței în „sfânta meserie de plugar”. Alexandru, alt nepot al Valeriei, *raisonneur*-ul orășean, păstrează tainice legături cu lumea originară, în ale cărei virtuți regeneratoare crede nestrămutat. Dar, în afara acestor biografii principale, în roman mișună o mulțime de personaje episodice, prinse în linii ferme: Păuna și Pavel Florea, doctorul Angheluță, Lilică, prințul Mario Uzzolo, Silvia Verona etc.

Cum spuneam, prozatorul **observă** cu un ochi pe cât de liniștit pe atât de iscoditor. Defoniei „i-a ajuns funia la par”. Ică Orza se prăbușește „în propriu-i surăs amar”; Traian Furcă găsește „o soluție ingenioasă ca să scape de cote: falsul în acte publice”; președintele Iconaru mărește lista „burjuilor” din sat, plantând felinare la porțile lor pentru a descuraja „uneltirile unei clase care trebuia să moară”. Forțele malefice (de la colecatorul Andrei Leul până la „echipele pentru lămurire”) capătă înfățișări groțefi.



Tovarășa Marghiolița Tomescu, „șefa tuturor colectoriilor din raion”, săvârșește abuzuri incredibile, care-i atrag porecla de Mărtărea, pentru totdeauna compromițătoare. Iconarul „e inspirat de Codos - prințul căzut al cerului”. Doi străini, un bărbat frumos și „o tipă de o feminitate provocatoare”, adună la primărie pe cei bănuți de „conspirație”, îi obligă, cu pistolul, să umble în patru labe, după care individul, numit acum Veniamin, le ordonă să urce în duzii de pe marginea drumului. Scenele care urmează acestor umiliri deviază în fabulosul caricatural. „Dar Defonia e inepuizabilă ca și natura și tot la fel plină de surprize.” Concomitent cu prăbușirea valorilor ei tradiționale, sporesc, compensatoriu, semnele de vitalitate invincibile. Actele de împotrivire, individuale sau colective, afirmă o îndărătnică voință de supraviețuire, pe un fond tragi-comic. Antologic e capitolul, singurul intitulat, *Noaptea Sfântului Andrei de iarnă* - o noapte băntuită de strigoi și de alte duhuri rele, noapte de panică, rumori, urgii, delir dezlănțuit: „după molime, războaie, revoluții, instinctul de conservare se ascute ca și lupta de clasă”, comentează Alexandru Orza. Toți defoniașii sunt cuprinși de o bizară maladie, „un fel de Komugl-tai, ca și cum s-ar fi drogat cu suc de ciuperca halucinogene de genul *Russula*...” Mitologia specifică, vechile credințe, armele rituale își exacerbează funcțiile pentru a opri căderea definitivă. Intrăm în teritoriul unei fantastici deloc „transcendentale”, ca o creștere firească a miraculosului din real, pe traseul prozei muntene: Panait Istrati, V. Voiculescu, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu și cu ecouri din literatura sud-americană.

Apostol Gurău se impune cu *Defonia*, în anii '80, ca o prezență distinctă în proza noastră. Romanul rezistă și după 25 de ani și are toate șansele de durabilitate.

*

Un personaj din *Defonia*, Remus Orza, revine ca reflector coagulant în povestirile din *Ispita mării verzi* (1986). Asemenea, și alte personaje din roman (prințul Mario Uzzolo, Valeria Orza, Silvia Verona, doctorul Angheluță, soția sa Marta) populează, episodic sau în rol principal, nuvelele. Există, adică, o continuitate, nu numai între cele două cărți, ci și între textele așezate acum sub titlul *€stnobilii*, texte care par a fi capitolele unui roman în care personajele principale sunt nobili în lumea noastră estică

Energia iscoditoare a lui Apostol Gurău, precum și acel senzațional al cotidianului, care constituie pilonii *Defoniei*, se verifică aici cu o mai mare propensiune spre **real**. Faptul artistic izvorăște și de astă dată deopotrivă din lumea naturii și cea a reprezentării, deși scriitorul mizează mai mult pe „document”. Suntem avertizați și ne convingem mai apoi că materia povestirilor este extrasă direct din arhivă: „Personajele și întâmplările acestor nuvele au existat în realitate, în spatele lor stau doar câteva mii de pagini de arhivă, un ossuarium”. Și totuși, ceea ce urmează pare un „Mic Tratat despre Arta Învierii...”, fapt posibil, de bună seamă, numai prin intervenția ficțiunii. Documentul, despre care se vorbea mult încă de prin 1936, „nu poate fi oferit de o literatură plată”, „ci numai de puterea creatoare a duhului artistic” (Eugen Ionescu).

Ce găsește scotocitorul de arhivă și cum se produce actul „Învierii”? Întâmplările narate au loc la începutul secolului al XX-lea, precedându-le pe cele din *Defonia*. *Prințul senin* (tradus aici în limba engleză!), frumosul și melancolicul Mario Uzzolo vine la moșia lui de prin părțile inferioare ale Siretului, o cunoaște pe devoratoarea Silvia Verona, hălăduiește buimac prin noroaiele azurii ale luncii și, printr-o ciudată contaminare, dobândește culoarea

cadrelor și a cerului. „Prințul e azzuro complet, ca un frou-frou de damă”, fața și mâinile „aveau pete sinilii, ceva mai mari decât cele de pe ouăle de prepeliță”. „Valeții au intrat în dormitorul său pe vârful picioarelor și i-au privit înmărmuriți sclipirile de safir ale chipului și ale torsului dezvelit: petele azurii se uniseră unele cu altele iar prințul devenise ceruliu ca o cicoare.” Intră, apoi, „într-o stare de delir generos”, luând hotărârea de a-și ceda moșia țăranilor, ceea ce nu se va întâmpla, deoarece intervine familia prințului. Nu mai puțin stranie este contesa-egretă, stăpâna unei proprietăți, căreia țăranii nu i-au văzut decât, rareori, pălăria cu pană de egretă, mișcându-se la fereastra conacului său. Și totuși, ei trebuie să lupte cu această „nălcire” pentru stăpânirea pământului, proces pe care îl și câștigă, de altfel, călăuziți de „preotul politic” Teodor Andronic. Caz insolit, personajele din *Comtesse-Aigrette*, demult decedate, reapar într-un epilog, trezite din somnul lor de veci, prin puterea miraculoasă a artei. Cei chemați să depună mărturie iau act de minunea „Învierii”, lor: „Cineva răscolește cenușa stinsă a vieții mele, să fie oare Învierea de Apoi? Poezia este înviere” (Teodor Andronic); „M-a trezit să depun mărturie cineva puternic în lumea Tenebrelor, poetul, un cocoș sublim, care cântă, te scoală din moarte și-ți dăruiește clipa dulce a confesiunii... vivat poetul!” (avocatul Petru Barozzi, procuratorul general al contesei). În povestirea *Holeroi* sunt relatate, în manieră cvasi-reportericească, ravagiile pe care le face holera din 1909 într-un „district danubian”. La campania antiepidemică declanșată de primarul urbei, din motive politice, participă voluntar și Remus Orza care, din această pricină, se alege cu porecla „Holeroi”, când se întoarce în sat, la moșia Uzzolo, unde este inginer cadastru.

Ochiul scrutător al scriitorului deslușește, în dosarul amorf, personaje vii (primarul Nebunelea, inginerul Charles Guion, doctorul Predescu, Dinu Polog și frumoasele lui fiice, Lucia și Angelica), o caragialiană confruntare politică și o halucinantă imagine a maladii *holera sicca*. Faptul că altă povestire, *Cer înstelat*, se referă la altă molimă, „cea mai respingătoare maladie a istoriei”, tifosul exantematic, nu-i deloc întâmplător. De data aceasta, o comunitate rurală se află într-o situație-limită, agresorul fiind și mai umilitor. Pavilionul infecțioșilor este imaginea simbolică, tragică a speciei umane înjosite de absurditate. Și, potrivit noimei caracteristice prozei lui Apostol Gurău, realitatea ajunge, printr-o glisare abia perceptibilă, la confiniile fantasticului. Rătăciți în această lume funambulescă de la „marginea continentului”, „estnobilii” duc o existență insolită de-o bizarerie ea însăși fantasmagorică: doamna doctor Marta Angheluță, doctorul Oscar Ritter, Remus Orza (în *Cer înstelat*), personajele mirolant-reale de la vila *Mon Caprice*, moșierul Ion Plesnilă, juristul Demeter Plesnilă (*Testament mistic*), domnițele Bălașa și Elena Cantacuzino (*Cheia prințeselor*), arhierii implicați în descifrarea teofaniei de la Ivesți, inclusiv „jitiile” din spectacolul improvizat al prizonierilor români din lagărul de la Vorkuta, unde naratorul aduce în scena povestirii pe „Omul Noptii”, Lavrenti Beria. Din documente strict autentice, dar cu imaginație neastâmpărată, sunt reconstituite basme pe cât de verosimile, pe atât de strani.

Nici vorbă, Apostol Gurău este un prozator de raftul întâi care, în ciuda unui lung hiatus scriitoricesc, revine pentru a-și consolida statutul.

George Vulturescu:

«Eu cred că suferința prin artă poate fi transformată în lumină și în bucurie.»

Dialog în doi timpi. TIMPUL UNU.

E ultimul octombrie al mileniului al doilea. Suntem pe valea râului Doftana, ceva mai sus de barajul Paltinu. Undeva, în apropiere, exista, cu mai bine de treizeci de ani în urmă, Izvorul Vulturului. Aici făceau popas oamenii de la munte, în drumul lor către oraș, mâncau slănină cu ceapă și pâine, se odihneau, beau apă rece și porneau mai departe. Acum izvorul nu mai există, dar, lângă mine, se află poetul George Vulturescu, directorul revistei Poesis, venit din nordul țării, la Galele APLER 2000.

- Bine ați venit în acest peisaj care poate că vă amintește de locurile din care veniți.

- Bine v-am găsit și mulțumesc că m-ați adus aici, într-un loc care mă face să verific numele meu de Vulturescu.

- În acea zonă în care visez să ajung cât mai des, dar nu reușesc s-o fac decât la prea mulți ani distanță, se întâmplă ceva numit *Poesis*. Ce este acest *Poesis* pe care știu că l-ați visat mulți, mulți, mulți ani și ați reușit să-l realizați?

- *Poesis*, așa cum cred că deja știu foarte multă lume, este o revistă a prieteniei. Eu spun o revistă a prieteniei pentru că nu există o anumită generație la noi, există o legătură peste generații. Apoi, aș vrea să spun că am încercat să leg toată activitatea mea de la revista *Poesis* de această zonă pe care mulți o numesc, mai ales dvs., de aici, din această parte, un loc unde se agață harta în cui. Mie-mi place să glumesc și să spun: nouă, în Oaș și în zona mea de codru, de unde mă trag - eu fiind codrean - îmi place să **țin** acel cui; acolo avem și cuie din lemn, dar pentru noi este foarte important ce agățăm în cui. Eu, deja, după unsprezece ani de activitate, pot să agăț în acest cui o traistă cu unsprezece ani de activitate, cu zeci de numere ale revistei *Poesis*. Pentru că, în zona mea de nord, revistele, bisericile, învățătorii erau focare de cultură. În toată zona Transilvaniei. Nu mi-am dorit decât să continuu această tradiție și să fac, așa cum spuneți, ceva ce-și visează fiecare poet. Nu există poet care să nu-și viseze propria revistă de poezie. Am reușit să fac eu acest lucru pentru că, probabil, fiind și ardelean, am avut mai multă tenacitate. Vă amintiți imaginile acelea din [poezia lui] Ioan Alexandru, fie iertat, cu bivoli care trag în genunchi. E o vreme de tranziție în care, uneori, spunem că tragem și-n genunchi. *Poesis* sper că este cunoscută de dvs. Mi-aș dori să înțeleagă toată lumea că *Poesis* nu e doar un anumit număr de pagini care vine în lume, ci este o activitate, o cafenea literară *Poesis*, o editură, editura *Solstițiu*, avem librărie, toate acestea le face un grup de poeți, de scriitori care conduc ziare, deci, iată, revista mea apare pe lângă un trust de presă.

- **Credeți că viitorul revistelor literare, revistelor de cultură, în general, este de a fi pe lângă un trust de presă?**

- Eu cred acest lucru. Vă dau exemplul meu de la Satu Mare. Iată, un poet, Dumitru Păcuraru, a reușit să aibă două ziare, *Informația zilei* și *Universul Sătmărean*, are



tipografie proprie și mi-a pus-o la dispoziție, efectiv, numiți-o sponsorizare, nu intră în problemele activității mele, chiar dacă este poet; și reușesc să fac această revistă cu ajutorul tipografiei. Toate costurile le suportă el și plata redacției și a celorlalte activități, deci a colaboratorilor, se face și prin Ministerul Culturii, dar o infimă parte. Eu cred că este un viitor la care trebuie să ne gândim. Vedeți, în țările civilizate, nu există aceste reviste de cultură ca la noi. De aceea, se spune mereu: *România are multe reviste de cultură*. Acolo există acele pagini de cultură inserate în marile săptămânare care reușesc să te propulseze în lume. Vă amintiți că se ia din mijloc pagina de cultură. Eu cred că cine ajunge în acele pagini de cultură e un scriitor lansat. Cred că trebuie să privim cu mai multă seriozitate această viață culturală întreținută de aceste reviste zonale, de ziare zonale, trusturi de presă. La mine, în județul Satu Mare, am norocul să funcționeze acest sistem.

- **Sunteți într-o situație privilegiată, spun eu, pentru că este o zonă privilegiată din foarte multe puncte de vedere, istoric vorbind, mai apropiată de Occident, de civilizația occidentală, dar, în același timp, legată de acest pământ românesc. Dar nu de la stat trebuie să așteptăm ceva, ci de la ceea ce s-a numit sute și sute de ani de-a rândul *mecenat*.**

- N-am așteptat nimic de la stat când am început primul număr al revistei *Poesis*. Nici Uniunea Scriitorilor, nici Ministerul Culturii nu au fost alături de mine. Pe parcurs, datorită activității valoroase...

- **V-ați impus...**

- Mi-am impus, întâi, propriul drum, după care au venit înspre mine, pentru că eu am strâns numai scriitori, nu am mers pe o activitate de amatori, nu am dorit să fac o activitate amatoristică, acolo, în acel colț de țară. Ați spus foarte bine că suntem o zonă „ciudată”. Poate m-ați menajat, n-ați spus nimic despre acel focar și creuzet multietnic.





Noi suntem un județ „cu probleme”, un județ în care există maghiari, există germani, există ucraineni, rromi...

- Dar nu este un avantaj, domnule Vulturescu?

- Ba da, este un avantaj. Aș vrea să vă spun, că am fost ajutat foarte mult, în ultimul timp, indiferent de naționalitatea politicianilor aflați la conducerea administrației.

- Dincolo de politică, mă interesează politica culturii. Important este omul, ce poate el, ce știe el să facă, valoarea pe care o are el, entuziasmul pe care îl are. Să trecem, însă la partea spirituală. Ce promovează revista *Poesis* și tot acest complex, să-i zic, *Poesis*, la acest sfârșit de mileniu?

- Este o revistă dedicată exclusiv poeziei. Promovăm cartea de poezie, promovăm rolul poetului în societate. Mizăm pe partea cea mai insignifiantă, pentru că, cine mai stă astăzi în fața cărților de poezie? Și întâlnirile pe care le organizez, anual, - există festivalul internațional *Zilele culturale Poesis* în care se întâlnesc o sută, o sută cincizeci de scriitori, poeți. Sunt dezbateri despre poezie, despre difuzarea cărții de poezie. Noi acordăm premii literare anuale; se numesc *Frontiera Poesis*, pentru că tot suntem pe o frontieră, nu numai o frontieră geografică, ci o frontieră a cărților. Vedeți, fiecare carte, în viziunea mea și a prietenilor mei, este o frontieră a spiritului uman. De aceea, îmi permit să numesc aceste premii, *Premiile Frontiera Poesis*. Avem în vizor cartea valoroasă, indiferent de generație și avem o deschidere către tot ceea ce este european în acest moment. De aceea, invit scriitori din majoritatea țărilor europene și, sper, cei care știu câte ceva ni se pot alătura, pentru că scopul nostru este unul singur: să triumfe cartea valoroasă de poezie.

- Să triumfe spiritul. Am să încerc să vin mai aproape de sufletul dvs, de poetul care sunteți, cu o întrebare la care am rugat să răspundă și alți scriitori, printre care Nicolae Breban; credeți că suferința, fie în viața particulară a creatorului, fie în sufletul creatorului, fie reală sau imaginată, joacă un rol important în valoarea creației?

- Mă bucur că ați pus această întrebare lui Nicolae Breban care este tot din zona noastră, de Maramureș. S-a întâmplat să vă pot răspunde pe propria experiență, cum va spune cineva, *pe cord*. Viața a vrut ca, într-un moment din copilărie, să am un accident la ochi. Ei, bine, volumul meu, care mă reprezintă cel mai bine, se numește **Tratat despre ochiul orb**. Am reușit să fac din acest accident, din această întâmplare a destinului, *ceva*, s-o transform în ceva luminos. Volumele mele de versuri au în centru acest motiv al ochiului, al privirii, al deschiderii. Iată că ochiul închis în afară s-a deschis în interior. Eu cred că suferința prin artă poate fi transformată în lumină și în bucurie. Mă simt un om bucuros, un om deschis spre lume, ceea ce mi s-a întâmplat a fost, poate, un semn al destinului. Chiar un poet, un prieten, spune: dragă George Vulturescu, tu ești un poet în-semnat; așa; deci, un semn al destinului plutește deasupra noastră. Trebuie să știm să-l găsim noi, să găsim resorturile noastre interioare și să le transformăm în operă.

- Se întâmplă ceva cu fiecare dintre noi în anumite momente ale vieții. Pare că cineva este deasupra noastră și caută să dea valoare anumitor momente ale noastre, anumitor suferințe sau bucurii ale noastre.

Anul acesta [2000] este Anul Eminescu, al celui care a fost ultimul mare romantic. Era nevoie, pentru romantism,

de încă o împlinire, prin apariția lui Eminescu?

- Vreau să nu vă dau răspunsul acum, ci într-o catea mea care va fi sub tipar în curând, cu care vrem, câțiva prieteni, să încheiem «Zilele Eminescu» și s-o lansez la Botoșani. Mi-am susținut lucrarea de diplomă la Universitatea din Cluj. Am avut prilejul să am o profesoară minunată, este eminescologul, cercetătorul Ioana Emilia Petrescu. Lucrarea se numește *Complexul Ghilgameș – semnificații și echivalențe ale prafului la Eminescu*. Înclin să cred că acolo veți găsi câteva răspunsuri despre ce



înseamnă pentru mine Eminescu. De asemenea, în acest An Eminescu, revista **Poesis** a avut pe tot parcursul anului pagini speciale, am lansat câteva cărți la Satu Mare. În zona noastră au fost scriitorii marcați de el și în dialog cu Eminescu. Am pus o placă comemorativă în satul Vezendin, unde trăiește [urmașul lui] Dimitrie Sfura, cel care este autorul versurilor unui cântec pe care-l cânta mereu Eminescu, *Mai turnați-mi*, despre care a scris Teodor Ștefaneli. În zona noastră, sunt câțiva poeți maghiari care au tradus pentru prima dată în limba maghiară poeziile lui Eminescu. Cu toate că suntem într-o zonă de nord, pentru noi Eminescu este ceva foarte important. Gândiți-vă că acel vers „*din Sătmă până-n Săcele*”, din *Doină*, nu este întâmplător. A scris despre Satu Mare mai mult decât despre mari orașe ale țării. El știa că în această zonă de nord se vorbește cea mai curată limbă românească. Mai este poetul și parohul Georgiu Marchiș, tatăl unei scriitoare care a scris în limba maghiară, Otilia Marchiș. Acest paroh a scris și a publicat în același timp cu Eminescu în revista **Familia** de la Pesta și s-au influențat reciproc. Există chiar un dialog despre paternitatea unor poezii ale lui Marchiș care ar fi scrise de către Eminescu. Deci, iată, zona sătmăreană, n-ați spus întâmplător, este legată de Eminescu, este legată de cultură; niciodată n-am fost o zonă mărginașă, niciodată n-am fost doar un loc în care se agață harta în cui.

- Mă bucur că ați subliniat acest lucru, pentru că, acolo unde se agață harta, este cuiul care ține harta.

- Mulțumesc.

- Eu vă mulțumesc pentru clipele pe care le-ați dedicat acestui dialog. Vă mai așteptăm aici, la noi.

- Și eu vă aștept la noi, în nord.

- Am fost și așa vrea să fiu mai des.

- Așa spunem noi: *am fost și-om hi*.

Florin DOCHIA

Viorel CERNICA

Pictură abstractă având ca temă “tradiția”

Se produc puține idei despre tradiție în perioadele în care se discută mult despre ea. În genere, discuțiile interminabile pe o anumită temă diluează gândurile, așa încât acestea nu ajung la o încheiere, nu devin rotunde, împlinite, pentru a trece în condiția de “idee” semnificativă pentru tema în cauză. Dar vremurile noastre sunt, cumva, insensibile față de tradiție, pentru că ideologiile contemporane – “teoriile” care stabilesc și justifică ierarhii ale lucrurilor (“lucruri”, în sens natural, cultural, spiritual, economic, public și privat etc.) folosindu-se de anumite criterii (temeiuri) – așează ca termeni primi în spațiul lor nu “tradiția”, ci “identitatea” (în sens cultural, etnic, religios, comunitar sau individual) și “globalizarea”, amândouă neîmplinite acum. Desigur, este invocată tradiția și pentru a pune în formă proprie identitatea – căci aceasta este gândită pe temeiul unui soi de continuitate a amintirii “istorice” – și pentru a lega identitatea de globalizare și a o lumina pe aceasta din urmă, anticipată însă de la bun început ca punct final al unei linii de tradiție universalistă potrivit căreia “omul e Unul”.

Dacă tradiția condiționează și identitatea și globalizarea – termenii primi ai actualei conștiințe de sine a omului, cei pe care se sprijină ideologiile contemporane – înseamnă că ea trebuie gândită întâi prin sine însăși; trebuie lăsată să vorbească ea singură (dar nu de una singură) la început, apoi pusă în poziția de condiție pentru altceva. Dar ce poți să spui despre tradiție – sau cum îți mai poți permite să mai rostești pe la colțurile unor reviste în legătură cu ea – atâta vreme cât discursurile docte care o tematizează nu scapă nimic din “conceptul” ei? Luați orice carte mediatizată în ultima vreme – de la cele prezentate în revistele de cultură (să facă figură separată revista aceasta “nouă”?) sau de altă natură, în emisiunile culturale sau de alt “format” ale televiziunilor noastre harnice, la cele puse în față la târgurile de carte – și veți vedea (fără nici un fel de efort, în afara aruncării privirii și a scrutării ambientale) că tradiția este trezită la viață și pusă să vorbească fără resturi, complet, prin noile sale fiice: discursurile din aceste cărți. De aceea ne propunem aici să lășăm la o parte “teoria pură” și să încercăm să pictăm tradiția (să realizăm o pictură abstractă având ca temă “tradiția”).

Și iată ce trebuie să prindem de la bun început în acest tablou al tradiției luată în sine (e vorba acum de câteva principii de prindere în spațiul picturii a acestei “teme”, fiecare dintre noi urmând să așeze culoarea la timpul potrivit, după propriul gust și cu instrumente mai mult sau mai puțin performante). Ea apare, întâi, ca “achiziție” de cunoaștere și re-cunoaștere: arată, așadar, ca un rezervor. Apoi, este “drum” parcurs de trecut (de trecutul însuși, încărcat cu tot ce are el) către prezent: iat-o și conductă. Și dat fiind faptul că ea condiționează ceea-ce-este-azi, fiind prezentă în constituția oricărui fapt semnificativ de acum, ea este și “susținător” (legal) al acestuia: apare, prin urmare, ca terasament. Cum am putea trăi fără ea – am putea, totuși, își imaginează un “iluminist” împlinit în proiectul său –, dacă are asemenea funcții? În fond, cultura (înțelegem prin aceasta și literatura) trăiește numai prin creație, iar noi, oamenii, nu

creăm din nimic: avem nevoie, din primul moment, cel puțin de un rezervor, de o conductă și de un terasament, luate împreună, însă nu după o regulă anume, ci după inspirația fiecărui zugrav. De ce e abstractă o asemenea pictură? Sau de ce se proiectează ea astfel? Pentru că abstrage din mulțimea imaginilor despre obiectele utile din lumea noastră, proprii “conștiințului colectiv”, doar rezervorul, conducta și terasamentul. Dacă ar fi reușit să cuprindă încă una, două piese din instrumentarul meseriașilor manuali sau intelectuali contemporani, atunci s-ar fi apropiat de stilul picturii după natură. Dar ar mai fi dat seama astfel de “tradiție”? Nu am fi ajuns mai degrabă la o pictură după natură a identității noastre, poate și a globalizării noastre? Și ce să ne facem cu astfel de tablouri, dacă nu este epuizat încă interesul teoretic ce le privește pe cele două?

Tradiția poate fi imaginată – pe linia picturii abstracte ale cărei principii au fost deja formulate – și ca o găleată din care curge continuu apă și sunt udate astfel buruieni (foarte multe) și plante folositoare omului (putem fi altfel decât “antropocentriști” când e vorba de tradiție?). Dar cel mai bine ar fi să ne-o imaginăm ca un vagon-cisternă abandonat pe o linie de cale ferată în mijlocul unui câmp, spre care se îndreaptă, din când în când, câțiva inși care iau din vagon și pun într-un vas propriu ceva ca un lichid gros și întunecat la culoare (o fi petrol?!), ce se scurge altfel liniștit din cisternă pe pământ. Ne dăm seama cu toții că mai bine e să trăim dincolo de acel câmp al nimănui (sau dincoace, pe câmpul proprietate publică sau privată), chiar fără să-l vedem, supuși rosturilor vieții noastre ne-rezervate (ne-învagonate) în vreun fel. Totuși, ce fac inșii aceia care iau lichidul din rezervor? Unul îl toarnă într-o conductă aflată în apropiere și privește la scurgerea lui lentă (lichidul fiind consistent): îi vedeți, cred, chipul plin de încântare (i se potrivește culoarea roșie); altul îl aruncă sub picioarele lui și îl bătătoarește în ritm de dans, într-un ritm divin (de neînțeles pentru privitorii de la distanță, curioși de ocazie, înțelegători, totuși, cu dansatorul-măcarpe-trei-sferturi-nebun): îl simțiți și pe acesta, nădăjduiesc, având trupul înflorit (folosim intens verdele crud). În sfârșit, unul bea lichidul(!), semn că ar putea fi vorba de (suc de) ambrozii; (sau, poate, doar de apă potabilă?!): îl imaginați și pe acesta din urmă – am sprijin în toată tradiția spirituală a occidentului (din care facem și noi parte) – ca pe un om cu fruntea lată, cu părul alb (deși încă tânăr), de statură mijlocie și foarte bun (apreciat!) meșter (pictor) de vorbe (cred că aici s-ar potrivi galbenul spre portocaliu așezat mai cu seamă deasupra capului).

Seamănă această imagine – avându-i în centru pe cei trei protagoniști, fiecare stăruind într-o culoare – cu vreunul dintre conceptele de “tradiție” participante la discuțiile actuale privind soarta omului? Un filosof german, Hans-Georg Gadamer, susținea că elementul structurant pentru ideea de tradiție este “eficacitatea istorică” (sau “istoria eficace”: *Wirkungsgeschichte*); tradiția este un rezervor (un vagon?!) de cunoștințe, informații, modele de toate soiurile: morale, profesionale, religioase etc., scheme ale abilităților diverse, obișnuințe, obiceiuri, practici, însă nu toate acestea reprezintă “tradiție vie”, ci numai cele asupra cărora cade privirea mirată a vreunui om dintr-un alt orizont istoric decât cel propriu acestora. Și atunci se întâmplă ca în pictura noastră: ori sunt doar privite cu atenție aceste elemente (roșii) ale tradiției și văzute ca și cum ar fi noi noște, ori sunt





prefăcute în ruină pentru a fi reconstruite apoi (înverzite), ori sunt interiorizate în așa măsură încât ele dospesc și într-un final ies în lume cu un chip nou (portocaliu). Așa se întâmplă, de exemplu, cu literatura. Tradiția literară păstrează fel de fel de modele ("romantismul", să zicem, "expresionismul", "dadaismul" ș.a.m.d.); unii le privesc pe acestea ca și cum ar fi produse acum, sub ochii lor: de aceea li se par proaspete și se simt minunat în spațiul lor; alții cred că în forma lor primară, aceste modele păstrează doar o valabilitate limitată, așa încât ele trebuie primite în "lumea noastră" potrivit gusturilor de-acum: mai mult, ele ar trebui "deconstruite" pentru a fi, apoi, refăcute potrivit rosturilor vieții noastre actuale; în sfârșit, mai sunt unii care reușesc să trăiască în atmosfera lor, să le respire aerul, să se înnozeze sau să se limpezească după ritmul lor, pentru ca odată, pe nepusă masă, să așeze alături de ele o construcție nouă, nu din materiale reciclate, ci din carnea, sângele, nervii lor.

Toate acestea sunt raportări la tradiție; și ele sunt dintotdeauna, din toate timpurile, numai că noi, trăindu-le, credem că sunt doar ale noastre. Oricum, tradiția devine viață

Christian CRĂCIUN Care tradiție?

Îmi vine a crede că „tradiție” este unul din acele concepte goale de care sunt pline științele umane și care, la o forare atentă nu spun mai nimic. Când rostim, neapărat cu o doză inevitabilă de emfază, cuvântul, nu ne dăm seama că el se poate referi la foarte multe lucruri. Avem atunci în subgândire o linie care merge, să zicem, de la cronicari (care, în realitate nu aveau prea mult de-a face cu tradiția în sens țărânisto-folcloric, fiind niște livrești, cosmopoliți, catolizanți), la Ion Creangă, Eminescu, Sadoveanu, Coșbuc, Goga, și-i exclude pe Cantemir, Anton Pann, Caragiale, Macedonski, Bacovia, Camil Petrescu, Urmuz, Nichița Stănescu,. Un rol esențial în configurarea acestei falii îl are, desigur, școala, care a impus prima linie dându-i o preeminență valorică în defavoarea celei de-a doua. Decenii de-a rândul (și nu numai în comunism) manualele au proslăvit scriitorii care au ilustrat prima direcție, ei au alcătuit ceea ce se numește azi canonul și se bucură de un fel de legitimitate suplimentară. Din care derivatele naționaliste nu sunt deloc excluse, ba chiar presupuse. Prima linie a fost totdeauna percepută ca „mai românească” decât cea de-a doua. Disputa dintre tradiționalism și sincronism, demonizarea până în ziua de azi a lui Lovinescu, locul ocupat în manuale de scriitorii novatori sunt dovezi pentru cele de mai sus. Acest tip de gândire maniheistă este, nu este nevoie să o spun, un handicap al culturii noastre, un semn de infantilism.

Mai este însă termenul de tradiție, în sensul „sociologic” de mai sus, actual ca un concept funcțional în teoria literaturii? Cu alte cuvinte, în epoca globalizării și a pluri-comunicării instantanee mai are tradiția funcția ei de precizare identitară? Eu mă îndoiesc. Unul din semnele cele mai interesante care se străvăd în literatura care se scrie azi în România este tocmai ignorarea (uneori polemică, alteori instinctivă) tradiției, raportarea exclusiv la teme și moduri ale scriiturii de sorginte occidentală. Chiar dacă în teorie postmodernismul înseamnă o anume revigorare a tradiției, nimănui nu i-ar da prin cap să susțină, de exemplu, că Levantul este o scriere tradiționalistă, deși se bazează strict pe texte foarte „vechi”. Și din acest exemplu se vede fluiditatea termenului, care-l face inutilizabil

numai atunci când simpla privire mirată a unui ins trece în una dintre cele trei (or fi mai multe?) atitudini evocate mai sus. De aici și inconstanța „valorilor” și fluctuația judecăților de valoare asupra operelor literare (culturale, în genere). Și tot de aici și puțința constituirii unor autorități care să dicteze asupra „dominantelor” unei culturi și să acrediteze frumosul, adevărul, binele, în ultimă instanță, creațiile individuale. Toate acestea – autorități, criterii ale valorilor, judecățile de valoare, valorile înseși – nu țin însă nici de tradiție, nici de creația ca atare: ele țin de ideologie, adică de „rostirea ideilor despre orice” cu scopul de a multiplica treptele recunoașterii de sine a omului – Unul pentru a învălui prăpastia dintre cei din tabloul cu sistema-vagon și cei din afara sa, în fond, singura realitate „picturală” a tradiției vii și, în urmărire, a înșuși umanului.

Tradiția acestei luări de poziție? Chiar tema colocviului, alcătuită din culori spălăcite, totuși ușor de identificat (contemplat) prin raportare la „amintirea istorică”. Am lucrat însă împotriva nuanței teoretice împinse în fața noastră de toți cei care cred că pot vedea numai cu ajutorul conceptelor, disprețuind ochii-ochi și culorile vii.

pentru gândirea critică și mult mai folositor celei ideologice, propagandistice. Formularea însăși a temei noastre pornește de la o presupuziție de ordinul celei de mai sus: la urma urmei de ce ar trebui literatura să se bazeze pe o tradiție? *Forma mentis*, matrice stilistică, *spiritus loci*, inconștient colectiv, constantă antropologică, sau cum s-or mai fi numind, sunt termeni care încearcă să dea o armătură „științifică” inefabilei tradiții. Într-o astfel de accepție, tradiția devine un pat procustian la dimensiunile căruia ești obligat să crezi. Te înscrii în acest cadru, ești; ai măsura XXL, ești condamnat în cel mai bun caz la marginalizare. Ne mișcăm, firește, într-o lume cu altă logică decât aceea sau/sau, întrucât însăși iconoclastia, negarea tradiției, anarhismul estetic... sfârșesc prin a deveni ele însele un alt fel de tradiție. Depinde la care dintre ele te raportezi. Aparent, a fi tradiționalist înseamnă a adera la valori certe, având cel puțin garanția timpului, a crede în conceptele tari, a nu avea dileme. A fi antitradiționalist înseamnă a chestiona orice axiomă, a nu crede în fantezmele identitare, a fi internaționalist, globalist. Însăși disjungerea aceasta poate fi însă pusă sub semnul întrebării. Ne împotmolim, și numai mersul literaturii va da un răspuns. Literatura care se scrie la noi în ultimul deceniu ignoră – în mod benefic mi se pare – problematizarea tradiției. Iar abundența eseistică publicată se distanțează cel mai adesea cu furie lexicală de acest concept, socotit ca desuet, atașabil inevitabil unui fel de sămănătorism de secol XXI. Ca atare, asistăm la un fenomen ale cărui consecințe pe termen lung sunt greu de întrezărit: literatura română are orgoliul de a-și inventa o nouă tradiție. Nimic nu garantează că va fi o reușită, după cum nimic nu îngăduie scepticismul.

Avem de-a face cu fenomene neraționalizabile, dintre acelea în care este mai bine ca omul să nu se amestece, riscând altminteri să le strice mai mult decât să le controleze, precum meteorologia. Nu mă alarmează nicicum că se pierd „lucrurile cele bune din bătrâni”. Pentru că nu știu care sunt acestea. Literatura paseistă nu este decât substituit psihanalitic pentru frustrări personale ori colective. Tradiția însăși nu este ceva dat, fixat odată pentru totdeauna, altfel s-ar putea indica un moment precis în timp în care ea începe sau se termină. Cred că efortul literaturii noastre de a se desprinde de tradiție trebuie urmărit cu atenție.

Liviu Ioan STOICIU

Raportare la o alienare axiologică

La "vreo tradiție" se mai raportează azi cititorul avizat, lucid, cu spirit critic. Altfel, la masa de scris, poetul sau prozatorul se raportează în cel mai bun caz la "celălalt", nu-și bate el capul cu raportarea la "vreo tradiție". Creatorul în sine e Dumnezeu în persoană, autodidact (mai în glumă, mai în serios) – el are tot dreptul să se întrebe, fără să aștepte răspuns: s-a raportat Dumnezeu la vreo tradiție când a făcut lumea? Cu fiecare creator, la masa de scris, începe o lume... Sigur, în subconștientul cultural al acestei lumi, raportarea critică la vreo tradiție vine de la sine și fiecare creator își aduce la masa de scris zestrea moștenită, plus cea asimilată prin proprie educație. Când scrie original, însă, nu-și bate capul dacă se raportează sau nu la vreo tradiție. Dar e ajutat să recunoască valoarea a ceea ce a scris el, raportându-se critic la "vreo tradiție". În acest sens, sunt de plâns creatorii originali care ignoră reperele (din păcate, ultimii veniți, "douămiiștii", la general vorbind, sunt o dovadă în acest sens: literatura pe care o scriu e minoră, deoarece ignoră reperele). Nu e de ajuns să ai "talent". Creatorii originali lipsiți de spirit critic și fără memorie culturală, fără asimilări ale unor lecturi fundamentale (care au creierul spălat și de subcultura audiovizuală, în principal, explodată la noi de la Revoluție încoace) au doar șansa îngroșării rândurilor mediocrităților cu ștaif cotidiene, "care sună a gol".

Pentru mine, scrisul original e legat de iraționalitate, intuiție, spontaneitate – dar fără asumarea componentei raționale din mine, critice, a cititorului care sunt (sunt întâi cititor și abia apoi creator; deci, sunt întâi raportat la "vreo tradiție"), scrisul original nu înseamnă nimic. Nu începe lumea literară cu mine, chiar dacă n-a mai scris nimeni ca mine, vreodată (să zicem), contează ce fel de cititor critic sunt (fie și numai cititor a ceea ce scriu eu). Fără doar și poate, contează întâi cei de dinaintea mea, la care mă raportează, vreau, nu vreau, și abia apoi eu. Scrisul e un instrument al gânditorilor, nu? E la mijloc și o continuitate a creației lui Dumnezeu, în tot. Nu degeaba se spune că tot ce a trebuit să se scrie pe lumea asta s-a scris demult, și că noi, "urmașii" (pe culoarul limbii române, pe un tipar autohton recunoscutibil) nu facem decât să re-scriem, cu sensibilitatea noastră de azi, ceea ce credem că ne mai

exprimă cu adevărat, depășind etape istorice. Ne raportăm la tradiție de la sine, "progresiști", prin ceea ce suntem: reductivi, unilaterali. Raportarea asta e inclusă în scrisul nostru de azi, automat. Nu e vorba de Vechi ("vreo tradiție") și Nou (ceea ce scriem azi, reformatori) la o analiză a ideilor, ci de o complementaritate, de o reformulare a identității noastre "ca indivizi" (o coexistență a diverselor entități), la un moment dat, aflați cu sensibilitatea nativă și gustul estetic în schimbare. Câtă vreme nu subordonăm textul literar "vreunei tradiții" (abstracție didactică), putem fi liniștiți că nu ne acuză nimeni de... reacționarism? Să fim sobri, derapajul spre trecut ne înobilează opera!

Pe de altă parte, tradiția nu are valori imuabile, pot fi revizuite. Dar dau dovadă de indecență intelectuală și morală toți cei care execută azi "tradiția Mihai Eminescu", cu posteritate "la vârf" de 100 de ani, pe puțin, inventând priorități ideologice "euro-atlantice" sau incompatibilități (redușe la "nu-mi place"), să dau un exemplu: ultimul număr din revista *Paradigma*, dedicat lui Mihai Eminescu, are atitudini, semnate de tot felul de băgători de seamă, care frizează de-a dreptul prostia și reaua-credință, de care eu unul m-am săturat; fără doar și poate, creatorii, autentici sau nu, "care-și dau cu părerea" la masa de scris, fie și despre Mihai Eminescu, trebuie să fie și caractere, nu numai nulități morale). Adepții "corectitudinii literare" n-ar trebui, oare, să-și caute altă istorie literară (au încercat atâția, emigrați, să intre în istoria literaturii țărilor de adopție, occidentale; timp pierdut; las la o parte faptul că raportarea la tradiție, acolo, e sfântă; cine ar îndrăzni să-l facă pe un W. Shakespeare preș de șters bocancii noilor veniți în literatură sau "cadavru din debara", cum e catalogat la noi M. Eminescu?), să parafrazeze un ministru de externe, contemporan? "Fără asumarea trecutului (deci, a tradiției) nu se poate realiza nimic durabil în plan cultural", până una-alta. Și asta n-are nici o legătură cu a fi sau nu "conservator". Nu putem uita de unde venim și cine suntem. Sau ar trebui să ne temem azi de raportarea la o alienare axiologică, venită după atâta acumulare de tradiție (literatură originală românească)? Alienare, da – chiar dacă habar nu mai avem de cimitirele cu crucile celor o sută de scriitori de limbă română importanți, din ultimii 150 de ani, și dacă rămân necitite cărțile lor din bibliotecile publice, fiind mai importante de consumat obsesiile sexuale și erotismul vulgar pentru noii veniți în literatură, care n-au pur și simplu la ce să se raporteze...

19 iunie 2005. București

C. TRANDAFIR

Tradiție, și azi?

Dar subiectul acesta nu s-a clasat cu mult timp în urmă? A-l reitiera nu înseamnă cumva o treabă fastidioasă? Nu, nici vorbă și nu doar în accepția vechiului adagiu horațian: *Bis repetita placent*. Se vede treaba că sunt chestiuni, cum e și aceasta, care nu-și istovesc interesul niciodată. Axiomatică sau dilematică, tema tradiției rămâne mereu pe tapet, chiar cu rol de vedetă și fără a produce teamă de clișee. Nu mai e un secret pentru nimeni, decât eventual pentru alde Polichinelle, că lumea se schimbă (dar nimic nu dispăre), că prefacerile în toate lucrurile sunt bune (dacă aduc progresul). Cum se explică, totuși, faptul că, deși a

trecut vremea cherelei și a avangardelor gen început de secol XX, astăzi încă mai răsăr îndeletniciri antitraditiei? Unii se află în cunoștință de cauză, când recurg la această tăgăduire, alții, cei mai mulți, dar nu foarte, reprobă tradiția fără măcar s-o cunoască. Pentru că aceștia sunt domni care nu citesc nimic, se ocupă numai cu scrisul...

Pentru cei care încă mai au dificultăți față cu raportul tradiție-inovație, merită discutarea unor lucruri știute, chiar cu riscul suspectării de didacticism oțios. Bunăoară, să reamintim că tradiția și inovația sunt două realități corelate. Și încă se vorbește de multă vreme, nu în zadar, de modernitatea clasicilor și de clasicismul modernilor. Cei „mari” sunt „Contemporanii noștri”, nu-i așa? Ba pentru postmoderni un principiu de căpătâi este recuperarea vechilor retorici; e drept, o apropiere prin distanțare ironică





și simpatetică, pentru consolidarea unui regim identitar. Au și ei un „cui” împotriva modernității „înalte”, „nedemocratică”, dar nu-i o regulă general-valabilă, se știe. Se pare chiar că „principiul” nu mai funcționează și demultișor s-a ajuns la bună înțelegere: postmodernismul e o altă față a modernismului... Teoria mutației valorilor rămâne mereu în legalitate, dacă e înțeleasă cum trebuie, la fel ca și problema revizuirii. Se știe, E. Lovinescu înțelegea mutația „din punctul de vedere al sensibilității, și nu al valorilor teoretice (subl. mea)”; iar Zarifopol spunea, mai radical, că „timpul omoară orice creație intelectuală, în total sau în parte”. În parte! De altfel, autorul *Registrului ideilor gingașe* precizează, în alt loc: „Există tradiție în artă ca în orice parte a creației istorice. Să zici de autorul cutare că nu datorește nimănui nimic e o vorbă scurtă, copilăroasă și cu desăvârșire greșită”. E teribilist-megalomană și ineptă!

Și totuși, cum spun, există și azi persoane care resping tradiția *de plano*, și în spațiul literaturii noastre, făcând din asta o noimă a existenței lor scriitoricești. Cu ei, adică, ar începe lumea, neștiind spusa străveche că nimic nu e nou sub soare. Ei, chipurile, se nasc din haos, fără dorința de a se întoarce în haos. Un antic exagera cu bună știință și cu

subînțeles: „Nu este nici un cuvânt care să nu fi fost spus mai înainte”. Iarăși o paranteză face semn provocator. Originalitatea altfel trebuie înțeleasă, nu ca ruptură. Înșuși conceptul de originalitate nu mai are conotația consacrată, și asta încă de la Thibaudet citire: „Originalitatea nu constă numai în inventarea unor procedee, ea mai înseamnă și propunerea unei întrebări proprii, care îmbogățește procedeele deja inventate”. **Puterea de creație**, da, ea decide diferența. Spiritul creator ține nu doar de talent, ci de cât mai multă și mai bună asimilare a ceea ce s-a scris anterior. Astfel trebuie înțeleasă „imitația”, în sensul cel mai nou al cuvântului, anticipat, bunăoară, de Voltaire („Aproape totul e imitație”), întreținut de Borges, care afirmă că n-a făcut nimic altceva decât să imite. Cel înțelept va înțelege...

Tradiția, azi, la noi, nu mai este o neleguire decât pentru câțiva condeieri imberbi sau niște tomnatici, ahtiați de excentricitate, rătăciți în tranziție. Acești „originali”, de bună seamă, n-au nici o șansă. Tinerii cu vocație autentică și cu știința faptului literar mențin legătură strânsă cu trecutul cultural, cu prezentul, se revendică ba din expresionism, ba din suprarealism, ba chiar dintr-un nou romantism etc. etc.

Dan Mircea Cipariu sunt eu maria petrarca rilke. adevărata biografie a marelui dante spinoza

Dan Mircea Cipariu vine cu încă una dintre cărțile sale insolite, tot în colaborare (grafică) cu Mihai Zgondoiu. Numită *sunt eu maria petrarca rilke. adevărata biografie a marelui dante spinoza* (Ed. Libra, 2004), este rodul unei experiențe reluate, cu premise diferite, de „recluziune” voluntară într-un spațiu care a găzduit și geneza celor 33 de povestiri din *Sunt pur din ce în ce mai pur* (2002): Spitalul de Psihiatrie Voila din Câmpina (salonul 13). E greu de spus dacă autorul a intrat cu deja reperele cărți stabilite în complexul de clădiri de lângă pădurea Podul cu Tei sau acolo abia cuvintele au izbucnit precum gheizerul dintre ghețuri. E, de altfel, nerelevant locul real, putea fi și o garsonieră de la etajul X al unui bloc din inima Capitalei. Pentru că spațiul ficțional al poemelor din volum aparține cu deosebire de un livresc bine mascat sub coaja groasă a fructului unui plonjeu în interiorul ființei contradictorii. Trăirile par (se vor) a fi ale unui eremit care-și locuiește „refugiul” și fantezmele oarecum în afara timpului; ori în salturi temporale aleatorii peste secole. (Mărturisesc că, după prima lectură a poemelor, nu aș fi fost surprins să citesc pe pagina de gardă întâmpinarea lui Robert Burton, din *Anatomy of Melancholy*: „Cititorule binevoitor, socot că vei fi tare nerăbdător să afli cine este acest bufon mascat, care a intrat cu atâta impertinență în teatrul lumii, în văzul tuturor, uzurpând numele altuia; ai voi să afli de unde vine el, de ce e aici și ce are a zice”.)

Un punct de plecare îmi pare a fi convingerea exprimată în poemul de la pagina 21: „Doctorul s-a trezit / din cifre și minți și a pus ștampila: «Normalitatea e un eșec!». (subl. m. – F. D.) / Scriu pe sticla de amfetamină, trăiesc o altă realitate (subl. m. – F. D.), dar trăiesc.” (*jurnalul marelui petrarca rilke - 11 septembrie 2001*). Toată

construcția e deliberat derivată dintr-o trăire multiplă de tip schizoid. Autorul se (im)pune în situația (în jocul) de a oferi întâietate componentei feminine al ființei sale. Aceasta din urmă este și ea nehotărâtă între a fi Maria, Laura sau Beatrice – pe rând sau în același timp. De aici, mărturiile subiective ale unui timp continuu, în care toate experiențele sunt extreme. Maria-Laura-Beatrice închide în ființa sa elemente de Petrarca+Rilke și Dante+Spinoza. Este dificil pentru un cititor obișnuit să depășească repede starea de bulversare indusă inițial, pentru că lectura acestei cărți stranie nu aparține nicidecum categoriei comodului, cu atât mai puțin facilului. Mai cu seamă că autorul are grijă să trimită fără încetare la referințe culturale diverse – de unde un textualism a(sub)sumat. Firesc, atâta vreme cât Maria („Madona din frescă, atât de asemănătoare cu Beatrice, micuța din Portinari” – *jurnalul marelui dante spinoza - 4 septembrie 1421 - vineri*) pare o Evă zămislită din coastele mai multor Adami.

Jocul „personajelor” este surprinzător, aparent incontrolabil, supus unei (dez)ordini misterioase. „Sunt Maria absenței lui Dante și a negustoriei (cu oglinzi oarbe) cu care se joacă Baruch. Carteziană în nașterea morții mele.” (*jurnalul marelui dante spinoza - 4 septembrie 2221 noaptea târziu*); sau: „sunt eu maria petrarca rilke / naratorul cu emisfera feminină aspectată / intens caționată de frică / frecventez salonul 13 – dr. rilke” (*autodafé*); până la comuniunea atinsă temporar: „acum manevrăm toate trei (subl. m. – F. D.) mecanismul pentru decapitat / legi și călăi (mecanism ascuns / în paradisul ce strălucește doar într-o singură oglindă!) // toate trei / și ideea noastră de dragoste” (*puđriera de la 1295*).

Perpetuitatea stării „de altcineva” salvator – firească pentru un poet autentic – este multiplicată în cartea lui Dan Mircea Cipariu până la *nașterea continuă* („Eu mă voi naște până când nu voi mai fi”) și *moartea continuă* („beau același și același potir cu soluția finală”). Două fețe ale aceleiași monede. La care se adaugă *copilăria continuă*: „dar mama nu va îmbătrâni / și eu tot cu cheile la gât / până la moarte”.



Modele cu semnificații statuate nu scapă agerimii poetului, care le așează în contexte noi, le schimbă perspectiva, le supune unei operații ludice de sorginte optzecistă. Iisus („și totuși am 33 de ani / n-apucasem să intru în Templu / nu îmi știam viața de 40 de talanți / licați de barbari”), Papa Martin Luther King, Nietzsche și studenta sa Lou Andreas-Salomé, Leo Tolstoy (!) (care „ne-a gătit o cină pentru 12 persoane, în care, spre seară, am rămas numai noi doi și cărțile despre monahism”), domnul Nobel (care „încă mai calcula câte corăbii cu sclavi și smaralde / ne va aduce Elena din Troia”), De Sade... Aluzia la accidentul care a provocat moartea lui Rilke este închisă într-o expresie dramatică remarcabilă: „am jucat bridge cu călăul meu gras până când pielea mi-a șiroit victoria pe nas, până când am câștigat tot penitenciarul de spini”.

Fundalul general suprapus celui al monasticului din spitalul psihiatric aparține conflictului (și) florentin dintre guelfi și ghibelini, explicat undeva, în anexele bogate ale volumului. Desigur, doar din motive de falsă „autentificare”, cum sunt toate autentificările „istorice” – parte dintr-un joc mereu mai complicat, de la prima pagină, până la *Colofon și Însemnări de lectură*. Incluzând *Referințele critice* ale

pacienților spitalului psihiatric, un *mic îndreptar de lectură* și un *laudatio* (îndreptățit!) gazdei („Sora-șefă e un bărbat cu ocheanul întors către starea de poezie”).

Lectura volumului, repetată, nu dezvăluie misterul firelor cere leagă pânzele pictate cu fragmente de viață reală (?) și virtualitățile transferate în timp. Înglobarea într-un tot interior unic a multiplelor personalități desfide direct orice istoricitate din care, aparent, se nutrește. În final, poți crede că ai de-a face cu poeme de dragoste și să nu te înșeli. În acest scop, „în ordinea limbi mele / e o rupere de măști și de nori” – „limba mea / cu mușchii cu care mut din istorie soarta și lucrurile / cu clopoștii unui șarpe care-și înghite / marginea și sfârșitul / sfâșie cercul și pirații / în burta ei plină de vieți și de spaimă”. Noua călătorie, stranie și fabuloasă, propusă de Dan Mircea Cipariu este „spre punctul 0 al poeziei”, iar calea este aceea a dragostei multiplicată în trăirile altor ființe (cu precădere de origine livrescă), dragostea ca *moarte continuă* și *naștere continuă*. Cu o condiție: „Trebuie să accept această realitate scrisă de alții pe foile de tratament”; și o întrebare: realitatea este înăuntrul sau în afara spitalului de psihiatrie? Întrebare retorică, desigur...

Florin DOCHIA

„Formă și deschidere” (I)

Volumul domnului Victor Ivanovici apărut la Editura Eminescu în 1980 grupează studii, analize și concluzii sub un frumos început de volum - CARTEA CA SIMBOL AL VIEȚII.

Moto-ul din Borges - „Îmi imaginez paradisul sub forma unei biblioteci” intră într-o primă confruntare, chiar cu rândul inițial al studiului - „Carnea e tristă, vai! Și am citit toate cărțile”, „Carnea și cărțile, viața și cultura!” „Oare există între ele un «sau» - «s-au» în virtutea căruia opțiunea pentru una ar atrage în mod necesar rotarea în domeniul celeilalte?” Discuția este infinită. Perspectiva unui Worringer este luminoasă (aș putea spune, însă, unilateral). Valoarea unei opere de artă, ceea ce numim noi frumusețea sa, constă - în general vorbind - în valorile sale de fericire. Domnul Ivanovici vorbește despre „decupajul lumii” care în conștiința Renașterii ne apare ca imagine a scriiturii până la cuvintele lui Foucault, care numește această configurație „proza lumii” (în „Cuvintele & lucrurile” volumul II). Este interesantă remarca autorului asupra dublului proces de apropiere și adecvare reciprocă între temeuriile lumii străvechi și interpretările contemporane.

Într-o pagină inspirată, el citează un comentator al lui Góngora în care mitul nimfei - Dafin ferindu-se de mângâierile soarelui - Apolo sesizează cum atât mitologia „a încremenit” „în schemele sacre” simbolistica și dialectica lumii noastre, cât și faptul că noi, contemporanii, percepem fenomenele luminii într-o trimitere la arhetipuri, la Arheu. Acum, la 400 de ani de la apariția lui Don Quijote, pluralitatea interpretărilor (probabil semnului unei crize de valori, cum spune domnul Ivanovici) este reflectată în plan epistemologic de către Foucault astfel: semnele lizibile nu mai seamănă cu lucrurile vizibile (în „Cuvintele și lucrurile”, volumul III).

Dincolo de eterna alternare între „bunul simț al lui Sancho Panza cu fantasmagoriile cavalerului după autorul

(stabilit acum la Atena), nu atât cu Don Quijote avem de-a face, „livrescul fiind mai ales un suport al acțiunii” și o instanță psihologică de raportare, când mimetică, când polemică, echivalând figura Tatălui ce constituie conținutul fundamental al Supra-eului freudian.

Domnul Ivanovici consideră că avem, de fapt, ca esență cavalerul tristei figuri din romanele pe care le-a citit Alonso Quijano, implicată a textului cervantin. L-a amintit Bahtin cu a sa cultură carnavalescă. Teoria lui Victor Ivanovici sugerează că lecturile care sunt „sub dictatura” cavalerului tristei figuri, mecanismul epic este subsumat acestor falii tată creștin apoi Miguel Cervantes „autorul” care clivează între posturi și prin suprapunerea lecturilor cavalerului plus balanțul real iluzoriu al celor doi devine el însuși naratorul un Personaj Discurs. Deci „funcția Cervantes” se împletește cu „funcția Benegerii”. Teoria Domnului Ivanovici că trecerea de la fabulă la subiect (în termenii formalistilor ruși) duce la o trifurcare a viziunilor (Don Quijote vede evenimentele univoc supranaturale, Sancho se situează în plan fantastic, iar naratorul vine cu o interpretare univoc realistă) este de luat în seamă. Termenii vor reveni la Todorov. O discuție largă e deschisă de conceptul de artă pentru artă. Marcel Raymond consideră că la Mallarmé poezia este o abolire a hazardului. În orice caz, poetul francez parafrizat în joc secund de Ion Barbu optează hotărât „pentru spiritual” și din poezie un fel de știință ascetică. Suntem la anticodul lui Mircea Eliade, care vedea în Yoga o „amplificare a senzației de corp”. Omul care umblă în bibliotecă este un eremit, dotat cu ardoare, dar lipsit de entuziasm între aceste două ipostaze.

În viziunea domnului Ivanovici „abolirea hazardului” nu este urmată de afirmarea altei ordini decât aceea a limbajului. Viziunile unui Hugo Friedich (hazard e formula lui Mallarmé pentru realitatea nudă) ca și vânarea absolutului cu pasiunea lui Juan de la Cruz „dar pe calea negativă” poetul francez l-a vrut atât de pur încât l-a echivalat cu neantul.



Aici ar putea găsi locul dincolo de apofatism un cioran al nostru. În viziunea lui Borges asupra „demonilor” ce zac în străfundul formelor „răsfârângerii” din Don Quijote și Hamlet (cu interpretarea „corelativ-obiectiv” a lui T. S. Eliot) sunt considerate de Borges „o magie” care minează temeliile existenței.

Dar care temelii. Dincolo de sacru, un Roland Barthes afirmă tranșant: „limbajul e natura mea de om modern” în finalul analizelor specializării hispaniste a autorului „Forme și Deschiderii”, o afirmație delicată a lui Schleiermacher ne retrimite în realul delicat sursa poeziei suave (câtă este contemporană): „marile valori” privite cu dragoste dezvăluie absolutul. Vom insista puțin asupra analizei numite „o poetică «materialistă»” - Tudor Arghezi în trei analize. După autor, „revanșa socială” despre care se vorbește uneori în legătură cu Arghezi transpare din oricare din versurile „testamentului” care deschide volumul „Cuvinte potrivite”. La Arghezi, consideră analistul ateniian prin adopție, „truda” nu marchează o ruptură în sensul promovării pe scara ierarhică, ce reprezintă o alternativă de continuitate socială.

Criticului, iubirea și Creația i se impun de la sine în cazul autorului comentat cu o pondere „naturală” conform domniei sale. Sunt reluate lecturi vizând funcția poetică la intersecția dintre sintagmatic și paradigmatic. Stihurile lui Arghezi oferă aliterații cu începuturi identice de cuvânt: Stihuri - Spin - Spic. Eu însumi, la un seminar al Domnului Profesor Florin Manolescu, am presupus o filiație abisală între titlurile lui Slavici legate de cuvântul „amar” - Comoara, Moara cu noroc, Mara. Domnul Ivanovici propune asonatismul arghezian: moarte - carte - noapte. La Arghezi, „sintagma” (continuitate „în prezență”) se impune asupra paradigmei (o poziție „în absență”). Inefabilul arghezian e

surprins încă de la începutul poemului: „tu ți-ai strecurat cântecul...” În ultima strofă din *Morgenstimmung* este sesizat un triplu plan:

1. un plan senzorial („de ce-ai cântat? De ce te-am auzit?”);
2. un plan spațial („eu veneam de sus, tu veneai de jos”);
3. un plan ontologic („tu soseai din vieți, eu veneam din morți”).

Remarcând studiul „Trecerea și Somnul” la Lucian Blaga, sesizăm o etimologie pornind de la cuvintele filosofului-poet: „un podmol de lut” = a se împotmoli.

Studiul despre Urmuz reia principiile antirealismului autorului paginii bizare. Paralela din capitolul „Barocul și deschiderea formei”, între partea a XIV-a (*Dulcinea cea vrăjtită*) din „Mimesis” de Erich Auerbach și partea a X-a din cel de-al doilea comentariu al lui Miguel de Unamuno, „Viața lui Don Quijote și Sancho”. Conține secțiuni radicale cum ar fi: „Dar dacă citim pur și simplu textul lui Cervantes avem o farsă irezistibil comică.” (C. F. Auerbach). Propoziții apodictice vin și din partea gânditorului din Salamanca, pentru care „textul lui Cervantes” semnifică mai mult decât ce spune. Nu vom mai insista asupra studiilor de tip „Góngora” și conflictelor epocii baroce și vom remarca, în final, capitolul „de la fantastic la realul «miraculos»”

Cartea este publicată în 1980, unde remarca despre „formula ritmică ternală” în romanul „Un veac de singurătate” și despre rafinarea ideilor distinsului hispanist Victor Ivanovici. Vom reveni în partea a doua a acestui articol cu observații asupra volumului „Idei în zigzag”, editura „Fundăției Culturale Române”, 1991

Ion STRATAN

Ion Croitoru Îngerul pâinii

Poate culoarea copertei acestei cărți apărute la editura Sinteze (2004) și fragmentul de poem de pe coperta 4 contribuie, alături de titlu, la o lectură *cu rețetă*, supusă, adică, unei idei preconceptuate în interpretare. În cazul de față, la o răsfoire sumară a volumului, s-ar zice că e vorba de poezie religioasă cu predilecție. Cartea își trădează, însă, și nu o dată, titlul, spre a-și vădi semnificațiile.

Aparenta îngenunchere ascunde un revoltat veritabil care nu se sfiește să-L ia pe Dumnezeu de guler („Tu cine ești? De-o viață te tot suport”), reproșându-i, camusian, absurdul și „loviturile de topor” din „abatorul de la Mărăști” ori să se avânte luciferic în interogația vreunui Dionis eminescian. Moartea, ca mister al celor ce au evadat din *ouăle concentrice, negre, sparte* este nesociabilă, „tăcută și surdă”, ca o (re)scriere continuă în imaginar a unei mutări următoare. „Pământul verde” capătă, sub influența ei, acea întunecime grosieră a prafului de pușcă, a ținuturii în loc de „viteză superioară lui c”. Hristic prin similaritatea în statornicie cu Dumnezeu, ori rupându-se de „nebunii” care-i invadează „casa” (conștiința), poetul nu caută altă comuniune decât aceea a însingurării, acea solid(t)aritate, iubind, gnostic, contrar sfatului caragialesc de a păstra distanța, căci artistul tace, fuge din sine, crezându-se „de neînțeles”. Nici un samarinean nu-i iese-n cale celui „căzut în spini”.

Similar călugărului care nu lăsa din meditația sa exteriorului decât două exclamații, Ion Croitoru nu găsește întrupării alt titlu decât: Așa, ca o concluzie a necesarei suficiențe - fie și momentane - a autorului de carte. Tăcerea euharistică asupra paharului de vin cu prietenii. E vorba, totuși, de o pendulare: poetul revine asupra revoltei, vorbind despre sfințenie ori speranță.

Enumerarea unor definiții ale pruncilor, suprapusă unei istorii creștine, îi transformă pe aceștia în simbol al incipitului. Aceeși soartă o are și sămânța, în diferitele ei forme, căci pâinea din titlu nu este prezentă mai nicăieri în volum; în locul ei, o obsesie a bobului de grâu, embrion al pâinii (și în sensul biblic al parabolei și euharistiei), care, echivalent al „oului dogmatic”, ori influență blagiană, este implorat pe toate tonurile să-și împărtășească taina.

Bacovian, autorul fuge de „acasă”, unde „șobolanii au murit rozând dușumeaua” și „soba e rece”, „în crâșmă”, nestatornic, fără rost, căutând „o cameră” „ca un cerșetor nevinovat”, căci „astăzi a plouat toată ziua” și cerul este „plumburiu”. Apocalipsa este pentru Ion Croitoru nu acea succesiune fulgerătoare descrisă de Sfântul Ioan (!); *Mon royaume est de ce monde!* strigă, parcă, poetul, în fața timpului „care are răbdare”, a „cerului topit” (Labiș!) căzut în infern, a „soarelui neclintit”, a secerișului căruia i se substituie cositul ierbii, cosașilor care „își târâsc picioarele”. În stilul lui Salinger, poetul mărturisește: „când eram mic / m-am jucat de-a v-ați ascunselea în lanul părguit de grâu”.



Dar finalitatea acestui joc este furtuna, a cărui oprire, ca și apostolii, nu o întrevede.

Cele câteva poeme de dragoste transgresează insesizabil erosul în thanatos, încredințând trupul iubitei vegetalului, în fața căruia solitudinea se acutizează, iar „urmele” „ce au zgâriat huma sunt astupate”.

Un număr considerabil de poeme este scris cu titlu de poezie pentru copii, inclusiv partea a doua a volumului (*Fabule*) - unde autorul cultivă, de fapt, ironia la adresa

societății în general și, mai ales, a celei „de tranziție”. De aici, poate, grija nu prea mare pentru formă. Poemele au aerul incantațiilor, descântecelor ori strigăturilor, și, de multe ori, împrumută de la acelea și monorima. Un cult al strămoșilor, o căutare a originii ce nu poate fi întreprinsă, crede autorul, decât în condițiile acelei *pax magna* bliagene. Decât substituindu-se în ficțiune îngerului pâinii.

Georgia LUPU

Romanița Rusu

Poezii, file de jurnal, răzlețe

De la semnul geometric, la cel poetic, aceasta-i mirabila trecere împlinită de Romanița Rusu, într-un joc al spiritului, adunat din adâncurile sufletului, pentru a-și armoniza prin el viața. De altfel, se poate ușor așterne pe suflet nostalgia după un paradis pierdut, atunci când trăiești departe de țara-mamă, unde posibil să-ți fi lăsat poate că chiar anii de aur, deși cei cu tine de un suflet îți serbează, spiritual, împlinirile. Însoțit, astfel, de un călduros îndemn la prețuirea poeziei, îndemnul poetului Ion Alexandru, venit din dincolo de timp, ne înfioară prin puritatea lui. Extragem câteva imagini, pentru a-i regăsi căldura și forța penetrării în sufletele tuturor: „Anevoiosul drum ce trebuie bătut și-i în puterile dumneavoastră, Romanița Rusu, fiica unor filologi adevărați, iar voi studentă în arhitectură, îl veți descoperi singură în lupta cea dreaptă cu vocile duse ce ne biruie pe toți până la urmă, ale Logosului devenit istorie!” Ce floare solară i-a așternut Romaniței Rusu, pe drumul afirmării sale, poetul *Imnelor*, încurajându-i devenirile! Și premonițiile s-au adevărit.

Volumul „Exerciții de bucurie...” (Editura Timpul, 2004), prin conținutul său mozaical, poezii, file de jurnal, răzlețe, oferă cititorului imaginea unei poete împătimită de frumos și reculegeri subtile, în primul rând prin poezia de factură adânc reflexivă, cu regretul unui paradis definitiv pierdut. O lume desacralizată pare astfel că se anulează pe sine, într-o trecere în mineral și dezintegrare: „Minunile lumii aleargă rânite / din arșiță-n arșiță. / Praful pustiitor le mână din spate / fără oprire, fără odihnă”.

Ceva din Paradisul în destrămare bliagian plutește peste o asemenea lume, atinsă de disperare și groază: „Pădurile legendelor sunt tot mai departe, / din rană în rană, / liniștea umedă nu se mai arată”. Mai mult, din trăirile copilăriei, devreme clintită din tiparele sale inițiale, precum ne conving fragmentele de jurnal de limbă franceză, s-au eternizat doar relictate prin care sufletul poetei își împlinește palide reverberații: „Și totuși, / din când în când, / minunile se opresc pentru o clipă / se adapă, / - căprioare prigonițe - / din gând în gând”. (*Pustiiri*) Și drept panaceu pentru redimensionarea lumii, poeta apelează la vechi ritualuri, topite într-un imaginar de mare încărcătură metaforică. De fapt, în plâsmuirea sa, poeta construiește o scurtă descriere, în asocieri convenționale, explicative: „Valul toace în căderea rotundă / albatroșii de lumină / care au zburat prea jos / prea la-ndemână”. A doua secvență se țese într-un joc imagistic format din conotații explicative: „fusu-i desface apoi / încet, cu grijă, / în fire lungi de spumă / aduse în ofrandă zeilor de humă”. Prin ultima secvență, apoi, se închide cercul. Iar efectul este plener: „Darul a ars / mistuit într-o clipă, / ofranda a fost primită”. (*Legendă*)

Acestor imagini li se adaugă apoi cele legate de starea de rătăcire de un dramatism aspru, cu greu domolită pe

fibra de suflet a aducerilor-aminte. Fiindcă pe retina poetei rămâne o statuie, pe veci nedemolată: „În ochiul de lumină al cetății / plutește lacrima însingurată / a silutei strănse-n rochia albă, demodată”. (*Străină*)

Ne-am putea întreba și-am putea fi întrebați, ce are inedit universul poetic la Romaniței Rusu? Desigur că, la o asemenea întrebare, s-ar putea răspunde pe șir de pagini, dar ne grăbim de a sesiza un aspect cu totul inedit în spațiul nostru poetic actual. Romanița Rusu este poeta pentru care orașul este văzut ca un univers încărcat de miracole și distincție. Este „minunea cea dintâi / adusă-n dar de zei / primului om care a uitat singurătatea.” Sorescian, poeta aduce câteva explicații purtând drept podoabă poanta ironică: „și pentru că zeii erau păgâni, / au răspândit actori și clovni, / i-au pus să joace săptămâni / spre a înlocui, spre a sărbători / pământul locuit de-atunci”. Intrat astfel în conștiința poetică românească sub semnul maleficului, iată că orașul, prin viziunea poetei, se reabilitează creator: „Orașul s-a schimbat... / însă și astăzi / Curtea Miracolelor ne așteaptă / la fiecare pas, pe fiecare stradă” (*Orașul*)

Asemeni, în jocul secvențelor multicolore, fresca de tip medieval recompune în paginile sale poetice o mentalitate însemnată de „cloroficele odrasle regi-bărbați” care joacă „la masa verde și tocită / norocul rătăcirilor / al blânelor domnițe”, sub veghe îngerilor „perfizi în așteptare” (*Medievală*).

Din asemenea jocuri poetice, cât și din altele, deopotrivă de vitalizante, ușor se poate semnifica faptul că poeta înclină spre exprimări aforistice, univers din care o salvează totuși. Imagisticul metaforic e o reîntoarce cu ușurință în lumea motivelor cu semnificații plenare. „Pendula neagră”, într-un asemenea context, se legiferează, prin metaforicul expresiei în forța ce solemnizează inevitabilul din existența încărcată de precaritate: „decenta publică ne cere / să ne tărâm cât mai departe / făptura ciuntită-n care bate pendula neagră / care spune, / spune da, ...spune nu / și ne așteaptă ” (*Generozitate*).

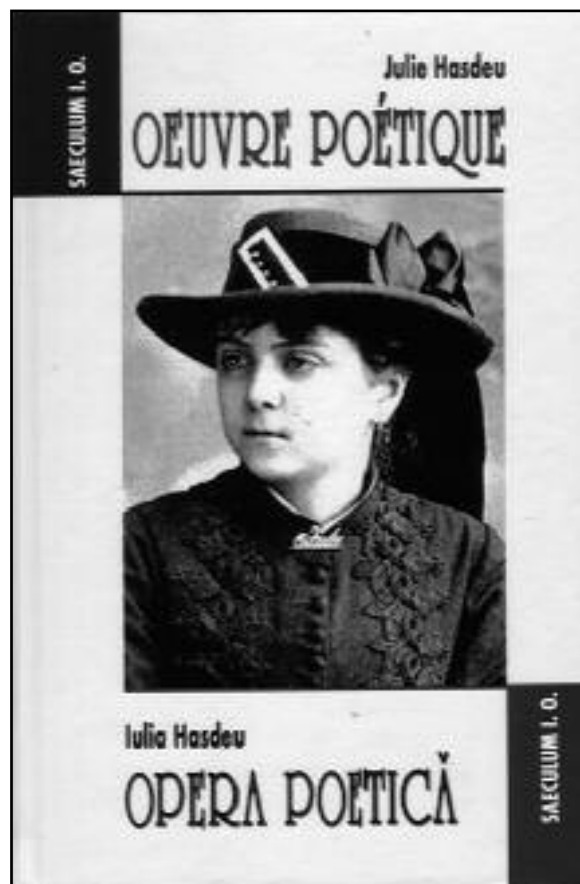
Ni s-ar putea ușor reproșa, până la urmă, și faptul că nu descoperim prelungiri de factură imagistică, în acest buchet azuriu de poezie înscrisă sub semnul inocenței și, de ce nu, al inefabilului aparținător unei anumite vârste. Ne grăbim să ne exprimăm, ca urmare, convingerea că nici nu există asemenea prelungiri, dimpotrivă, totul său poetic este format dintr-un lanț coloristic de o diversitate ce denotă sprinteneală și dinamism, dar și insașietatea poetului care se dorește devorator de lumi și niciodată obosit în survolările sale. Poezia „Elemente”, astfel, prin șirul de asociații, se oferă lecturii ca o structură de lume ce-și menține congruența în spațiu doar prin semnificantele prin care poeta își dramatizează existențial, condiția umană fizică și spirituală. Și cât de banală se oferă paleta privirii ce cu greu pătrunde prin lianele metaforicului: „Petala nufărului-ochi de fecioară / din propriul plâns se adapă - / disperarea-și macină zadarnic avânturile / rupte între dorul de vânt sau de apă”. (*Continuare în pagina 13*)



Opera poetică a Iuliei Hasdeu

La editura Saeculum I. O. a apărut **Oeuvre poetique / Opera poetică** a Iuliei Hasdeu, ediție îngrijită și postfațată de I. Oprișan, traducere de Augustin Cipiceanu, prefață de Jenica Tabacu. O notă a ediției nu există, doar consemnarea de pe coperta a IV-a: Volumul de față reunește întreaga operă poetică a Iuliei Hasdeu din cele două volume ale seriei **Oeuvres posthumes** (1889-1990), în versiune paralelă franceză-română. Textele lirice publicate de B. P. Hasdeu sunt însoțite de întreg aparatul critic al ediției princeps, reprodus, pentru prima dată, și în românește, spre a fi accesibil tuturor. Pentru că ne aflăm în fața unui adevărat eveniment editorial, se cuvine o expunere detaliată a sumarului. Mai întâi, sunt poeziile Iuliei Hasdeu, grupate în volumele *Muguri de aprilie*, *Fantezii și visări*, *Medievale* și în secțiunile *Destăinuiri*, *texte lirice din proiectele dramatice* și *Poeme scrise în română*; în continuare, e reprodus aparatul critic al ediției princeps *Oeuvres posthumes*, vol. I-II, care cuprinde *Cuvânt înainte* de B. P. Hasdeu, conferința contelui Angelo de Gubernatis, *Iulia Hasdeu - poetă din România*, postfața intitulată *Un portret* de B. P. Hasdeu. Apendice (vol. I) cuprinde *Doina românilor* și *Muzică* de B. P. Hasdeu, prefața la vol. II din *Oeuvres posthumes*, scrisoarea domnului Emile Boutroux, în care mulțumește pentru cartea primită, *Muguri de aprilie*, comentariul lui Louis Léger (*Un poet francez din România*); un autograf despre facsimilul poeziei *Sub arcade*. Apendicele la vol. II conține textul lui Hasdeu *Atavismul*, *Sciere comparată* a Iuliei, prezentarea de către B. P. Hasdeu a înaintașilor Tadeu Hasdeu și Alexandru Hasdeu, de la care urmașa a moștenit, inclusiv de la ilustrul ei părinte, aptitudinea pentru poezie, înclinația spre filozofie, ușurința de a învăța limbi străine, gustul pentru teatru, firea veselă, spiritul satiric și trăsături ale fizionomiei. Am insistat asupra conținutului acestui volum masiv (784 de pagini), apărut și cu sprijinul Excelenței Sale, ambasadorul francez Albert Salon, și al domnului Jacques Rogissart, geopolitician și publicist belgian, pentru a sugera că ne aflăm în fața unui adevărat eveniment editorial. Cât despre poezia Iuliei Hasdeu, cunoscutul prețuitor al literaturii române Angelo de Gubernatis face elogioase aprecieri privind mai ales valorile de conținut, expresie a stărilor de suflet și de conștiință: "Asemenea apariții sunt rare și nu există țară, sigur, care să nu fie mândră de a fi adus pe lume această încântătoare visătoare, dotată cu toate sensibilitățile poetice, spirituală ca un spiriduș, bună ca o zână, înțeleaptă ca Minerva, nobilă ca o castelană, pură ca un înger și frumoasă ca Psyché!"

Valoarea și actualitatea acestei poezii sunt scoase în evidență de două studii substanțiale, elaborate special pentru această ediție. I. Oprișan scrie despre



„o poetă la hotarul dintre două culturi”, fără a se fi impus în nici una dintre ele, din cauza morții tragice, pretimpurii, a Iuliei Hasdeu. Elaborarea plâsmuirilor artistice, versuri, începe în limba română și continuă, după 1881, în limba franceză, după modele clasice (Corneille și Racine) și romantice (înainte de toate, idolul Victor Hugo). Nu întrerupe contactul cu literatura română a timpului, despre scrierile din *Revista Nouă* exprimându-și opinia cu surprinzător spirit critic. Exegetul analizează cu specială comprehensiune acest traseu poetic, cu motivele, deschiderile și însușirile ei: „patosul comunicării”, „profundimea trăirilor lirice”, „candoarea înduioșătoare”, „existența unei viziuni poetice coerente și originale, precum și mijloace de expresie, suficient de bine utilizate pentru a crea subtextualitatea și reflexele multisenficative...” Studiul-prefață al Jenicăi Tabacu examinează simpatetic structurile intime ale acestei poezii, romantice prin excelență, cu sensibilități poetice rafinate. Temele predilecte sunt iubirea, patria, vârsta de aur a copilăriei, dar și Franța, dorul de sorginte folclorică, visul, arta, atmosfera medievală. Meditația se amplifică începând cu 1887, când se insinuează presentimentul morții. Într-adevăr, poezia Iuliei Hasdeu stă sub semnul inocenței adolescentine și a unei sensibilități originale.

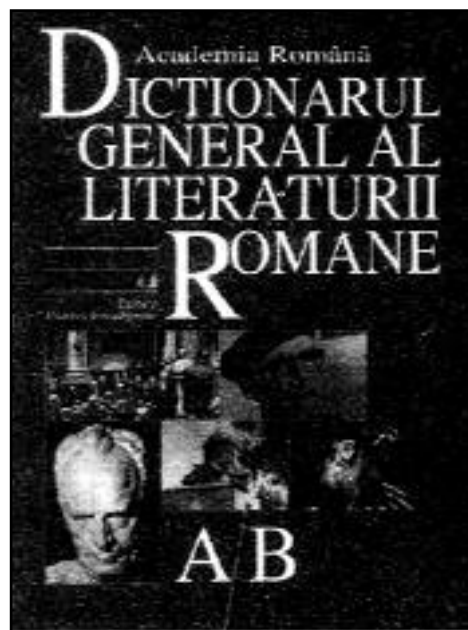
Thalia MUȘAT

Cel mai temeinic dicționar al literaturii române



Cu oarecare întârziere, din motive cărora, de regulă, li se spune obiective, semnalăm apariția celor două volume ale **Dicționarului General al Literaturii Române**, elaborat sub egida Academiei Române, prin contribuția unui mare număr de colaboratori (142) din institutele de cercetare ale înaltului for și din universități. Coordonator general, acad. Eugen Simion; Coordonare și revizie: Magdalena Bedrosian, Mihai Cimpoi, Iordan Datcu, Gabriela Drăgoi, Victor Durnea, Florin Faifer, Laurențiu Hanganu, Dan Mănuță, Gabriela Omăt, Rodica Pandele, Remus Zăstroiu. Un dicționar-tezaur, pe drept cuvânt, „lucrare amplă, ambițioasă”, „o imensă pânză literară” (Eugen Simion, în *Cuvânt înainte*). Primul dicționar alcătuit în condiții de libertate, deci fără să plătească tribut cenzurii, ca dicționarele amputate de până acum. Se pare că s-a eliberat și de păcatul partizanatului regionalist sau de altă natură (Nu se întâmplase așa, desigur, cu Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900), deși sunt absențe greu explicabile doar prin inevitabila, fatalmente, omisiune, care de obicei se „repară”, în timp, cu reeditarea „revăzută și adăugită” ori cu o **Addenda**. Parafrazând un scriitor francez, interesul special al unui dicționar îl au chiar lacunele permise. Dar, de bună seamă, funcționarea acelei *mise à disposition* nu semnifică totdeauna un act de igienă istorică. Într-adevăr, nu-i cu puțină nici o ierarhie perfectă, dar efortul obiectivității (cu mici excepții) face onoare inițiativei. Principiul obiectivității, prevalent, coabitează cu străduința de asigurare a unității de apreciere, cea care, pare-se, a întâmpinat oarecare rezistență.

Meritul cel mare al Dicționarului Academic este voința de **integralitate**. „General” fiind, cuprinde „pe toți autorii de limbă română care, într-un chip sau altul, ilustrează cultura română în timp și spațiu. Indiferent de locul unde au scris și s-au afirmat”. Au loc aici autori, publicații, curente literare, concepte, opere anonime, instituții literare. Mai mult, criteriului *literarității* i se alătură și contribuțiile la afirmarea



estetică a literaturii: folcloriști, memorialiști, cultura religioasă etc. Încât, acest deziderat al exhaustivului face ca Dicționarul să fie, pe lângă un excelent instrument de lucru, și o bună sinteză a literaturii române.

Că acest Dicționar General al Literaturii Române este o operă temeinică s-a văzut și din faptul că presupusele „scandaluri” n-au existat; doar câteva scepticisme nesemnificative, consumate în spații restrânse, și necesarele obiecții.

O enigmă numai rămâne „nesplăcată”: cum se face că Dicționarul, elaborat sub patronajul Academiei Române, apare nu la Editura Academiei, ci la Editura Univers Enciclopedic? Se zvonește prin ziare că Editura Academiei și-ar fi însușit banii în alte scopuri. Cine să-i mai înțeleagă? Dar asta-i, negreșit, altă poveste...

Tr. CONSTANT

(Urmare din pagina 11)

Într-o altă relație, construită cu aceeași surprinzătoare forță asociativă, opoziția Eu-natură, contrast trăit carnal, oferă drept de câștig ființei umane, singura ce răzbate de-a pururi, prin forța sentimentelor și a rațiunii: „Natura toată e un arc slăbit / ce se-ncovoie / Eu mă înalț în primăvara mea, / înaltă și dreaptă, / verticală din natura întinsă”.

Apoi, ca și cum și-ar declina teama de starea monotonă, o descoperim pe poetă în trăiri explosive, carnale, explozii adolescente, întruchipată dintr-o întregă natură, în ipostaza de o nouă Gea: „Mă-nchin ție, trupule, / tu, rupt din zguduita-mi planetă, / tu, rupt din închisoarea vieții mele, / Mă-nchin ție, o ! GEA!” (Gea).

De un inedit demn de a fi semnat sunt și stările pe care, impresionist, se construiește în arsenalul poetei din coloristic altoit pe trăiri psihice felurite: „Ai plecat. / Am păstrat / o îndoială de verde, / o întrebare de roșu.” (Alchimie).

Și tot în curcubeie de fascinant coloristic își găsesc ecou sentimentele adânci de dragoste și încântare care străbat

sufletul inocentei adolescente, cu sufletul deschis, capabilă să-și strige lumii întregi exploziile sale de suflet ce se ard sub imperiul unei iubiri defrișante: „Mi-s ochii dragului atât de verzi / că primăvara, / clipesc în ei toți mugurii-nvierii / și uit să văd cum în fereastră mieii / se scutură de floare-alb”. (Stare de verde)

Putem, așadar, conchide că un mozaic amplu de trăiri și exaltări poetice, jocuri diafane, cu podoabe expresive de mare efect stilistic, aureolează gama cu tonalități atât de variate din care se țese poezia României Rusu. Acestui univers i se mai adaugă și exploziile de sinceritate și trăiri de asemenea învăluite în linioli deschiderii înspre lume, din Jurnal, cât și extensiunile analitice de tip comparatist, precum *Jaques Prevert et Marin Sorescu; Interferences*.

Un spirit încărcat de candoare, de solar și căutător de armonii, printr-o construcție arhitectonică ieșită din ordinea comună, așa ni se oferă imaginarului poeta, laolaltă cu al său cântec poetic.

G. RUS



Exeget al folclorului

După ce volumul V al Operelor lui Hasdeu a cuprins, organizate în trei tomuri, producțiile folclorice culese de el însuși și prin intermediari, trebuia să vină și rândul folcloristicii. Din nou, prin urmare, două tomuri despre folclor, văzut însă, de data aceasta, ca obiect de studiu și cercetare, ca o știință, deci, căreia i se și cuvine o titulatură adecvată: folcloristica. Firește că nu i s-a spus de la început așa, dar asta, acum, are mai puțină însemnătate. Ceea ce este cu adevărat important e faptul că și în acest domeniu, al exegezei folclorului, Hasdeu se dovedește un deschizător de drumuri, un creator de școală. Sau, așa cum iarăși susține, cât se poate de convingător, I. Opreșan, îngrijitorul ediției: „Știința etnologică actuală nu urmărește, în fond, altceva decât ceea ce Hasdeu își propunea să realizeze înainte de constituirea ei.”

Cu atât mai regretabil este că, mai târziu, opera folcloristică a lui Hasdeu a fost din ce în ce mai puțin abordată și considerată, pe nedrept, o preocupare periferică a sa, ca și culegerea propriuzisă a folclorului, de altfel. Puțin mai știau, într-o vreme, și cu atât mai puțini astăzi, că savantul cu vocație decis enciclopedică a fost cel dintâi care a aplicat, în analiza folclorului, metoda comparatistă. Pentru asta, desigur, era nevoie de o bună cunoaștere a obiceiurilor, a limbii, a istoriei mai multor popoare, pe care nu mai pune nimeni la îndoială că Hasdeu o avea. Pentru asta mai era nevoie de o veritabilă tentație a sintezelor uriașe, realizate pe baza unor complexe cercetări interdisciplinare - și cine altul, dacă nu Hasdeu, putea fi capabil de un asemenea travaliu? Din punctul acesta de vedere, ediția critică a lui I. Opreșan are și meritul de a pune definitiv în lumină repere de nelipsit în evoluția folcloristicii românești.

Simpla enunțare a câtorva dintre titlurile studiilor incluse în aceste volume este suficientă pentru a ne dezvălui cum interpreta Hasdeu fenomenele în domeniul culturii populare - și nu numai: „Originile păstoriei la români. Studiu de filologie comparată”; „Două descântece: un descântec român și unul sanscrit din Veda”; „Poesia poporană serbă și bulgară”; „Balada poporană *Cucul și turturica* în România, în Persia și în Franța”. Pentru ca, pe urmă, după o eventuală lectură, cititorul să-și dea seama că apropierea nu sunt deloc întâmplătoare și nici motivate numai de plăcerea de a-și expune autorul erudiția. Plecând, de exemplu, de la balada *Cucul și turturica*, reprodusă de Vasile Alecsandri în culegerea sa, și comparând-o cu o versiune persană, Hasdeu descoperă, pur și simplu, „identitatea de inspirațiune în balada română și în cea persană”. După care, întâlnind într-o revistă pariziană o versiune franceză, găsește că „variantul francez, în unele puncturi, se apropie mai mult de cel român, în altele de cel persan.” Nu se grăbește, însă, să tragă vreo concluzie deoarece își pune, pe drept cuvânt, întrebarea: „Dar nu se vor mai fi aflând, oare, și altele pe aiuri?” Asta pentru a da, deocamdată, doar un singur exemplu.

Sunt, însă, numeroase exemple de același fel în cele două volume. Ce este doina? se întreabă, de pildă, într-un alt studiu, care ridică mai multe întrebări despre diverse specii ale literaturii populare. Și răspunsul oferit sună fără nici o ezitare: „Noi nu putem da o definiție mai bună, decât aceea pe care a dat-o însuși poporul.” Iar aceea dată de popor este cuprinsă chiar într-o doină: „Doină, doină, cântec dulce, / Când te-aud nu m-aș mai duce. / Doină, doină, viers cu foc, / Când răsuni, eu stau pe loc.” Dar, dacă nu poate da o definiție a doinei, Hasdeu poate realiza, în schimb, o privire comparativă, în temeiul erudiției sale recunoscute. Aflăm

astfel că „doina noastră diferă de așa-numita «mica doină» a popoarelor din Occident” și că, mai mult decât atât, „în sensul strict al cuvântului, la alte popoare nu există doină ca la noi.” De data asta, concluzia poate fi formulată cât se poate de limpede - și chiar o rostește, într-un alt studiu, „Originea poesiei poporane la români”: „Dacă vom pune în cumpănă natura prozaică a românilor și geniul poetic al dacilor, va fi legitim a conchide că admirabilele noastre doine, negreșit ca gen, nu ca materie, sunt moștenite de la acești din urmă.”

Exact același procedeu este folosit în analiza colindelor. În ceea ce privește originea colindei, Hasdeu remarcă mai întâi „un mare tendenționism panslav.” El, însă, dacă socotea că doina s-a născut „odată cu geniul poetic al dacilor”, aici crede că, dimpotrivă, „colinda nu e un slavism la români, ci un românism la slavi”. Și nu-i vorba, pur și simplu, de o părere personală, ci de concluzia unui om de știință, la care a ajuns pe baza datelor și argumentelor oferite de cercetări. La rândul lui, basmul, despre care va avea să scrie un amplu studiu în *Etymologicum Magnum Romaniae*, reprezintă „ramura cea mai importantă din literatura poporană a oricărei națiuni”, prin urmare, și pentru români este „cel mai bogat izvor de credințe sau noțiuni mito-logice și date lingvistice.” Totul este deci pus în relație, văzut în interpretări interdisciplinare, cu legăturile și interferențele reciproce, într-o concepție dialectică pe care numai viziunea unui mare spirit enciclopedic o putea poseda.

Cât privește laitmotivul liric *frunză verde*, pe care-l consideră o veritabilă „pagină pentru istoria literaturii române”, Hasdeu este de părere că „românii n-au căpătat pe *frunză verde* de la latini; nici de la daci însă n-au luat-o.” Singura posibilitate ar fi, așadar, următoarea: „Frunza verde s-a născut dimpreună cu naționalitatea română, nu la Tibru sau la Guadalquivir, ci la noi acasă, pe teritoriul Daciei, în secolarele păduri ale Carpaților, acolo unde străbunii noștri s-au format și s-au dezvoltat în curs de veacuri mai-nainte de a se pogori din munte și a se răspândi pe câmpie.” Totul, încă o dată, este demonstrație riguroasă, după repetate incursiuni făcute în creația populară a vecinilor noștri și a celor așezați mai departe de noi.

S-ar putea crede, totuși, la un moment dat, că toate aceste teorii sunt un fel de pledoarie *pro domo*, că Hasdeu le-a invocat în apărarea patriotismului său, recunoscut și înnăscut și justificat, într-o bună măsură, la un istoric. Este, desigur, explicabil să regăsim accente de patriotism înflăcărat la un om care a trăit și le-a fost martor unor evenimente ca acelea din 1959 sau 1877 și care studia patriotismul prin însăși profesia sa. Să nu uităm, însă, că el, în cercetările sale, nu pornea niciodată de la preconcepții și lozinci patriotice, nu voia niciodată să confirme adevăruri prestabilite. Cel mult, ajungea la ele, în urma unor incursiuni în istorie, pe baza datelor existente la vremea lui, temeinice și de necontestat. Așa că putem, astăzi, subscrie, fără nici o rezervă, la un alt adevăr izvorât din aceleași cercetări și exprimate cu aceeași limpezime: „Nu poate fi un mijloc mai interesant și mai sigur de a cunoaște forțele morale și intelectuale ale unei națiuni, decât numai prin literatura sa populară. Și nu este nici un alt mijloc mai nimerit și mai frumos de a da unei literaturi culte un caracter original și distinctiv, decât numai nutrind-o din literatura populară, precum literatura populară se adapă din fântânele unui instinct virginal.”

Să recunoaștem, încă o dată, pentru a fi cinstiți cu noi înșine, că în aceste rânduri nu-i nici o clipă vorba de o singură țară și de o singură națiune, ci de toate țările și națiunile lumii.

Postmodernismul înalt (I)

Theodor CODREANU



La noi, conceptul de *postmodernism* a fost consacrat după 1980, cu precedente în strădaniile lui Marin Mincu, preluate, apoi, de alții, printre care Nicolae Manolescu și Eugen Simion, ultimul luând hotărârea de a-i consacra un întreg număr din prestigioasa revistă *Caiete critice* (nr. 1-2 / 1986). De fapt, cu acest bogat număr, postmodernismul intră definitiv în conștiința publicului românesc. Într-un an, după eveniment, românii, îndeobște prin optzeciști, au devenit fervenți postmoderniști. Țin minte că și eu am intervenit în dezbaterile publice, în numărul 23 / 1987 al revistei *Luceafărul*, cu un articol cu titlu interogativ: *Postmodernismul – o nouă modă ?* Pe atunci, îmi imaginam, într-adevăr, că va fi vorba de o simplă modă. Dar iată că au trecut mai bine de două decenii și postmodernismul pretinde, mai departe, că a deschis un nou ev cultural și civilizațional. Cum arată el în forma „populară”, masificată, am văzut altădată. Trebuie precizat că filosoful francez Alain Finkielkraut, pe care l-am luat ca principal martor, emitea părerea că în atitudinea intelectualilor față de postmodernism se reeditează mentalitatea surprinsă în 1926 de Julien Benda, în celebra lui carte *La trahison des clercs*. Trădare care a înlesnit atât mărșăluirea lui Zombie prin gulagurile comunismului, cât și prin cele ale nazismului. Acum, el ne surâde din utopia *jeunesse*, pe care am calificat-o drept cea mai iresponsabilă agresiune educațională din istoria lumii împotriva copiilor și adolescenților. În noul „paradis” terestru, norma „libertății” este cea intuită de Ivan Karamazov: *Dacă Dumnezeu nu există, atunci totul este permis*.

Nu e de mirare că mentalitatea postmodernistă a găsit un teren ideal de manifestare în țările abia ieșite din blocul sovietic, în vreme ce în Occident s-a stins relativ repede, Jean François Lyotard fiind cel dintâi care a încercat să-și retragă marfa (conceptul) de pe piață, după ce-l consacrase în 1979. Și în America, doctrina *political correctness* pare să fie serios contracarată de *pragmatismul* atât de specific tradiției de peste ocean. Jocul „poporului” *jeune*, în schimb, a putut prinde repede teren pe ruinele lui *homo sovieticus*, cu varietăți în celelalte țări foste comuniste. Și prinde ca orice simulacru sau kitsch, așa cum au prins măgelele de sticlă la popoarele amerindiene din America, atunci când au venit europenii, exersați în viclenii, ca să le jefuiască aurul strămoșilor. Fenomenul a fost înlesnit de lipsa unei temelii postindustriale, având rapiditatea de răspândire caracteristică oricărei *forme fără fond*, care, la drept vorbind, în România, s-a așezat temeinic pe o tradiție de două veacuri. Lucian Sârbu, comentând, pe internet, reacțiile la stufoasa carte a lui Patapievi, *Omul recent*¹, scria în 2002 că sub raportul „relativizării” (dimensiune a canonului postmodernist), „România a fost în ultimii 12 ani cea mai postmodernă țară de pe pământ”. Din păcate, o postmodernitate „malignă”, care a permis politicienilor, industriașilor, miliardarilor de carton să se plieze după cum a bătuț vântul. Astfel, un director de întreprindere de stat și-a putut permite să „relativizeze” condiția sa în așa măsură, încât să se poată considera proprietarul respectivei unități economice. Așadar, o postmodernitate inautentică, mizerabilă, stupidă și criminală, cum o caracterizează autorul, având aspectul unui *cocktail*

otrăvitor, în vreme ce inteligența autohtonă se mândrește cu un postmodernism naiv, utopic, ludic etc.

Desigur, lucrurile se prezintă cam așa în „postmodernismul” dâmbovițean, adică ceva mai rău decât în tabloul kynic al lui Alain Finkielkraut. Dar nu la asemenea perspective caricaturale se cuvine a ne opri, ci la ceea ce am numit postmodernismul înalt. Mă voi referi, deocamdată, la Gianni Vattimo și la Jacques Derrida, personalități de excepție. Lucrarea de răsunset a primului are ca temă chiar rațiunile pentru care a trebuit să dispară modernitatea și să lase loc postmodernității. Prima defecțiune a modernității a fost hegelianismul ei funciar, cu idolatrizarea ideii de *progres*, condiția dintâi a istoriei. Progresul înseamnă venerarea *noului*, care „se identifică cu valoarea prin intermediul recuperării și al apropierei fundamentului-origine”². Ideea de *istorie* este substanța modernității. Iată de ce de la Arnold Gehlen (autorul termenului de *post-histoire*) și până la Vattimo sau Francis Fukuyama, s-a căutat să se argumenteze că postmodernism echivalează cu *postistorie*, sfârșitul istoriei însemnând și dispariția „noului” din arsenalul nostru de valori. Moartea istoriei este strâns legată de distrugerea metafizicii, dar și de „moartea” lui Dumnezeu. Apusul metafizicii și al istoriei este coroborat cu eliminarea *fundamentului*.

Se pare, însă, că lucrurile sunt destul de încurcate, fiindcă un alt filosof al postmodernității, Michel Foucault, găsea precar conceptul de *postistorie*, iar Fukuyama i-a înțeles ridicolul și a renunțat la el³. Zice Foucault: „Marea fantezie a unui sfârșit al Istoriei este utopia gândirilor cauzale, așa cum visul originilor era utopia gândirilor clasificatoare”⁴. Dacă ne gândim bine, metafizica, pornind de la *fundament*, este o gândire *cauzală*. Deci ideea sfârșitului istoriei e de sorginte hegeliană, Hegel, prevăzând, de altfel, un asemenea sfârșit în momentul când rațiunea se va întoarce în sine însăși ca Spirit Absolut. În realitate, considerându-se în *post-istorie*, postmoderniștii încă n-au ieșit din istorie, cel mult au ieșit dintr-o anumită istorie, dar asta e cu totul altceva. Marx a visat să iasă dintr-o istorie și să intre într-o altă istorie, ca și Hitler, altminteri, și ca toți revoluționarii lumii. Nietzsche, observă Foucault, a reluat tema sfârșitului timpului „pentru a o transforma în moartea lui Dumnezeu și în rătăcirea ultimului om; a reluat finitudinea antropologică, însă pentru a face posibil saltul prodigios al supraomului; a reluat marele lanț neîntrerupt al Istoriei, însă pentru a-l curba în infinitul reîntoarcerii”⁵. În viziunea lui Foucault, istoria nu mai trebuie privită sub specia continuităților, ci e *discontinuitate* pe care nu o putem explica. O asemenea ruptură vede el între paradigma *reprezentării* care a dominat până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și paradigma modernității, pe care încă o trăim și care, evident, a pus capăt *reprezentării* în raportul dintre *cuvinte* și *lucruri*. Și Foucault poate înclina spre teza lui Vattimo și a altora că vechea paradigmă se asociază cu metafizica și cu teologia. Foarte probabil, cu metafizica tradițională și cu teologia scolastică, dar mi se pare riscant să pui pe același plan teologia și metafizica. Vattimo o face și consideră o flagrantă eroare să-l interpretăm, de pildă, pe Heidegger dinspre teologie, cum a procedat Christos Yannaras.



În orice caz, tot ce a trecut din vechea paradigmă a istoriei în post-istorie, în post-metafizică etc., trebuie interpretat ca *gen literar*, încât istoria, filosofia, critica, științele chiar nu sunt altceva decât *povestiri* între alte povestiri. Adică, nimic nu mai poate fi *representare*, capabilă să garanteze *adevărul*. Modelul noului gen literar este *retorica* lui Platon, dar fără structurile stabile din metafizica lui Platon. Cu asta, se deschide marea șansă a dispariției ideii de Centru, de fundament, de Dumnezeu. Asemenea deschidere o datorăm lui Nietzsche, care a dus *nihilismul* până la capăt. Grație lui, am putut ieși din metafizică, din istorie, din teologie. Istoria nu mai poate garanta *obiectivitatea*, nefiind altceva decât un simulacru despre evenimente, care ne rămân pentru totdeauna necunoscute, deoarece istoria este întotdeauna decisă și scrisă de către *învingător* și, deci, nimic nu mai poate garanta *adevărul* ei. Acest relativism al istoriei ca povestire ar avea, într-adevăr, avantajul că nu mai dă câștig de cauză *învingătorului*. Neîndoielnic, speculațiile filosofice despre relativismul narativ în post-istorie sunt seducătoare și lucrative, dar cu condiția să le punem la treabă în slujba căutării *adevărului*. A pune un zid despărțitor între relativismul narațiunilor și șansa ajungerii la adevăr este o faptă similară cu decizia învingătorului de a hotărî de unul singur „adevărul” istoriei. Ba, după bănuiala mea, între unidimensionalitatea istoriei dictate de învingător și haosmosul complicat de multiplicitatea *povestirilor* despre istorie există o stranie complicitate, care constă în ocultarea *adevărului*, ocultare începută chiar cu ocultarea lui Dumnezeu și a diavolului.

Când Vattimo și comilitonii echivalează *fundamentul* din metafizicile tradiționale cu Dumnezeu, ei comit cea mai mare diversiune din istoria gândirii umane. Asta înseamnă, în primul rând, să provoci *echivocul* asupra adevărului, adică să transferi libertatea omului, care este echivocă, asupra lui Dumnezeu. Echivocul se naște din libertatea noastră mutată în cuvânt, o coexistență a minciunii și a adevărului, dar care îl alungă pe ultimul. Adevărul nu e niciodată *relativ*, ci numai *minciuna*. În relativismul adevărilor umane se găsește întotdeauna o doză de minciună, ca parte a diavolului. Nu adevărul este relativ, ci minciuna, care ascunde o parte a adevărului. Adică minciuna este o simplă înșelăciune la cântar, observă Denis de Rougemont. Accidental, o minciună poate salva un adevăr, dar adevărul nu salvează niciodată minciuna. Minciuna pură, inocentă începe, însă, de la falsificarea cântarului însuși. Ioan Evanghelistul spune: „Diavolul este mincinos și el este tatăl propriei sale minciuni”. Or, când Vattimo obține relativitatea adevărului în istorie și în metafizică prin alungarea lui Dumnezeu, pe urmele lui Nietzsche, el nu face altceva decât să înlocuiască micile ciupeli la cântar specifice învingătorilor din istorie cu *falsificarea însăși a cântarului*, ignorând că această falsificare înseamnă a recunoaște domnia exclusivă a diavolului într-o lume devenită *opacă*. Denis de Rougemont face o observație extraordinară: când Nietzsche a anunțat moartea lui Dumnezeu, el a uitat s-o anunțe și pe cea a diavolului. Iată dezlegarea enigmei. Și ea are legătură cu deliberata sau nevinovata confuzie dintre *fundament* și Dumnezeu. Lumea nu poate avea un fundament, cum s-au străduit să dovedească metafizicienii, fiindcă ar însemna să decidem (ceea ce am arătat insistent în detalierea antropocentrismului Părintelui Stăniloae) că este *suficientă* sieși. Or, ea este creația lui Dumnezeu, în care lucrează

energiile divine alături de energiile negative ale diavolului. A vedea în Dumnezeu *elementul*, cărămida universului înseamnă a cădea în panteism. Așa se și explică faptul că oricât s-au străduit legiuni de savanți remarcabili să dea de *particula* ultimă a materiei, ei au sfârșit totdeauna prin a se recunoaște învinși. Se ajunge, cel mult, la *vid*, confirmându-se, astfel, că lumea a fost creată din *nimic*, dar cauza ei nu este nimicul, cum încearcă să ne convingă filosofii postmoderni, căci în nimic e o veșnică primejdie a lumii care-și pierde *transparența*.

Și atunci mai putem conchide împreună cu Vattimo că „nihilismul deplin e unica noastră *chance*...”⁶ Gândul acesta e mai degrabă iresponsabil, fiindcă duce la curmarea oricărei *șanse* pentru om și lume. Zadarnic încearcă s-o îndulcească Vattimo zicând că Nietzsche n-a intenționat să distrugă toate *valorile* ca atare, ci doar „valoarea supremă”, Dumnezeu. El cade, astfel, din confuzie în confuzie, deoarece Dumnezeu *nu este valoarea supremă*, ci doar *adevărul* fără nici un rest de *minciună*. Valori supreme inventează oamenii, după diverse criterii, dar Dumnezeu este deasupra oricărei criteriu. Și erorile lui Vattimo continuă: Dumnezeu moare fiindcă știința nu mai are nevoie să ajungă la cauzele ultime și omul nu mai are nevoie de *suflet nemuritor*, iar *adevărul* nu mai are sens. De ce? „pentru că condițiile de existență sunt acum mai puțin violente; dar și, mai ales, mai puțin patetice”⁷.

Te întrebă pe ce lume continuă să trăiască filosofii. Dimpotrivă, e suficient să deschizi ochii și să constați că în lume violența, cu cât ne depărtăm de Dumnezeu, cu atât sporește. Ba, mai mult, modernii și postmodernii au generalizat violența în *mass-media*, cea mai postmodernă țară de pe glob producând o industrie colosală de filme sufocante prin violență. „Lumea adevărată a devenit poveste”, îl citează Vattimo pe Nietzsche cu *Amurgul idolilor*, pentru a conchide: „Și tehnica e poveste”⁸. Poveste, dar una care augmentează infinit violența prin produsele ei din ce în ce mai sofisticate. Desigur, nu tehnica în sine poartă vinovăția nenumăratelor războaie și acte teroriste de pe glob, ci *echivocul* libertății omului, în sensul că aceasta se poate manifesta *după fire* (cu fața spre Dumnezeu), sau *după nefire* (la chemarea diavolului). Echivocul vine de acolo că omul poate confunda, mișcându-se, cele două planuri.

În fine, Vattimo recunoaște că postmodernismul este *ateist* și, bineînțeles, conform părții diavolului, se străduiește să convingă că ateismul nu înseamnă distrugerea general-umanului, cum se crede, cu toate că recunoaște o legătură între declararea morții lui Dumnezeu și criza umanismului. Ateismul (o mare minciună a omului modern, căci nu poate fi „ateu”, ci doar să încline, în echivocul libertății sale, fie spre lumina lui Dumnezeu, fie spre partea ispititoare a diavolului) este, cu siguranță, un *umanism*, de vreme ce ține de om. Și ateismul, și religiosul sunt manifestări umane, deci aspecte contradictorii ale *umanismului în genere*, la care face trimitere Vattimo. În paradoxul *diferenței ontologice*, s-ar putea ca „ateul” să fie, în realitate, mai aproape de Dumnezeu decât fanaticul religios. Când filosoful italian își motivează respingerea oricărei lecturi religioase a lui Heidegger, atitudinea lui este în perfectă concordanță cu ontologia postmodernismului. El crede că o lectură „religioasă” a lui Heidegger ar ignora înțelegerea ființei ca *Dasein*, în istoricitatea ei, „reducându-l la momentul certitudinii de sine” și suprimând ceea ce *Dasein*-ul are mai pur în subiectiv:



„De aceea umanismul tradiției metafizice are și un caracter represiv și ascetic, care se intensifică în gândirea modernă cu cât subiectivitatea se modelează pe obiectivitatea științifică și devine pură funcțiune a acesteia⁹. Frază mustind de echivoc, de îndată ce părăsim sistemul de referință ateist și descoperim, în teologia Părintelui Stăniloae, subiectivitatea *personalistă* (nerepresivă), izvorând din Dumnezeu personal în Treime, ceea ce nu contrazice *Dasein*-ul heideggerian, ci îi dă suportul ontologic al *unității dialogice* a lumii ca *lumen*, sprijin care trimite, în definitiv, la *ontologia fundamentală* de după *Kehre*, când Heidegger însuși va sfârși prin a afirma, în ultimul său interviu, că „*Numai un Dumnezeu ne mai poate salva*”.

Nu încapе îndoială, metafizica și teologia trebuiau să fie depășite, dar pentru *cliseele* lor, care au împins gândirea în *ideologii*. Golite de utopii, ele, însă, pot fi *recuperate* chiar la modul postmodern, așa cum au procedat Heidegger și Derrida cu gândirea lui Platon sau Părintele Stăniloae cu teologia patristică. Numesc asemenea ethos ca fiind *transmodernist*.

Dar postmodernismul nu înseamnă doar moartea lui Dumnezeu, a metafizicii, a istoriei și a umanismului tradițional, ci și a celorlalte valori, în care prim-planul îl ocupă, desigur, *arta*. Modernismul, înglobând în sine și tradiția, adusese arta în rândul valorilor de prim rang, ba chiar ca prima dintre valori, putând lua loc în spațiul înalt lăsat de moartea zeului. Interesant că până și comuniștii credeau în așa ceva, poate mai mult decât pragmaticii burgezi occidentali. Maxim Gorki avea convingerea că arta ne va duce în comunism. Chiar și Bacovia, cu simpatiile sale de stânga, visa la „poema roză a iubirii viitoare”.

Da, spun și postmoderniștii, arta ar putea fi o soluție a „noii antropologii”, dar nu ca artă tradițională, moartă și ea odată cu Dumnezeu, ci ca *amuzament*, ca *joc*, ca *simulacru*. Avangardiștii au avut ideea măturării din lume a artei tradiționale și n-au reușit. Postmoderniștii au găsit o soluție mai sigură: o „moarte” prin parodiere, prin „rescriere”.

Vattimo dedică un întreg capitol morții sau amurgului artei. O anunțase cândva și Hegel, dar acesta o făcea în favoarea metafizicii, menită să depășească dialectic celelalte forme ale *ideii* în desfășurarea spre Spiritul Absolut. Au existat investitori ai morții artei și în modernism, ultimul dintre ei fiind Herbert Marcuse, doctrinarul revoltei tineretului din 1968. Însă moartea veritabilă a artei, spun postmoderniștii, este legată de sfârșitul metafizicii. Muzeul de valori trebuie închis, căci criteriul devine acum „capacitatea operei de a-și pune în discuție propriul ei statut”, „ca ironizare a genurilor literare, ca rescriere, ca poetică a citațiunii, ca utilizare a fotografiei înțeleasă nu ca mijloc de realizare de efecte formale, ci în purul și simplul ei semnat de duplicat”¹⁰. De aceea, arta postmodernistă cere o *explozie de autoironie* și în asta constă *moartea* celei tradiționale și moderne, abandonându-se credința că arta poate sluji adevărul și că poate mântui, acceptându-se, de acum încolo, că este doar *joc*, multiplicare nesfârșită de simulacre. Astfel, arta înseamnă negarea, în primul rând, a avangardelor, care rămâneau *elitare*, înseamnă intrarea ei modestă, dar triumfală, în ceea ce se numește cultură de masă. Un ideal pe care-l visase, cu mult înainte, comunismul.

Postmodernismul respinge formula hegeliană a sfârșitului artei și admite o alta: spre a putea fi „recuperată”, arta tradițională și modernă trebuie ucisă cu arma râsului.

La fel – avangarda, în măsura în care a devenit o „tradiție”. De aceea, observă cu subtilitate, Vattimo, moartea artei este mereu anunțată și mereu amânată, manifestându-se doar ca *amurg*. Moare, în primul rând, opera exemplară, cea a geniului, care pretindea că pune în pagină *adevărul*; moare estetica, doldora de concepte emfaticе, izvorâte din defuncta metafizică. Desigur, cade dictonul lui Longos *ars longa, vita brevis*, căci arta nu mai poate fi *perenă*, ci e perisabilă și provizorie, ca orice produs de consum. Credința în eternitatea artei devenise clișeu al metafizicii și al esteticii. Contemporanul lui Nietzsche, Eminescu, depășise și el acest clișeu al esteticii metafizice, căci încă în timpuriul poem *Memento mori* (1872) scria: „Din agheazima din lacul, ce te-nchină nemuririi, / E o picătură-n vinul poeziei ș-a gândirii, / Dar o picătură numai. Decât altele, ce mor, / Ele țin mai mult. *Umane*, vor pieri și ele toate. / În zădar le scrii în piatră și le crezi eternizate, / Căci eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător”.

Totuși, Eminescu știa că *adevărul e picătură*, pe când minciuna e *ocean* și de aceea n-a căzut în ispita postmodernilor de a elimina adevărul din artă. Când din artă dispăre și ultima picătură de adevăr, ea devine, într-adevăr, artă postmodernă, adică *manieră*, cum o va numi Caragiale, nu degeaba inclus printre precursorii postmodernismului. Fără îndoială, arta poate fi domnia *minciunii*, așa cum și-au dorit-o postmoderniștii. Ceea ce vor recupera din arta tradițională și modernă, desigur, nu va mai fi nimic care să țină de „adevăr” sau de metafizic, ci doar de formele goale, măștile rămase în muzee în vederea producerii de alte măști (simulacre). Artă trebuia să fie și ea nihilistă. Or, nihilismul este definit ca *rotire* în afara unui centru (Dumnezeu), ceea ce Nietzsche a numit *eterna reînnoieră*, sintagmă atât de ambiguă. Adevărul, dacă totuși ne mai slujim de cuvânt, rămâne ceea ce *modifică* pe observator (lector) în întâlnirea cu opera¹¹. Asta ar însemna că opera este un moment de *de-fondare*. Dar dacă opera nu are *adevăr* și totuși are unul care poate *modifica*, ne ducem, inevitabil, la gândul că acela este chiar *nimicul*. Cum poate, însă, nimicul să transforme pe receptor, teoreticienii postmoderni nu suflă o vorbă. Creația e din *nimic*, dar nimicul în sine nu creează fără Creator. Iată o enigmă asupra căreia se așterne tăcerea. Nu e de mirare că postmetafizicienii ne asigură că Heidegger a neantizat adevărul din artă, când tocmai în *poezie* acesta descoperă Casa Ființei, ca *locuire poetică*. Găsesc îndreptățirea de a pune toate aceste echivocuri, care sunt tot atâtea mistificări, în pofida aparentelor subtilități, pe seama *falsificării cântarului adevărului*.

(Continuare în numărul viitor)

Note

1 H.-R. Patapievici, *Omul recent*, Editura Humanitas, București, 2001.

2 Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, Editura Pontica, Constanta, 1993, p. 10.

3 Vezi recenta carte a lui Fukuyama, *Construcția statală: guvernare și ordine mondială în secolul 21*.

4 Michel Foucault, op. cit., p. 311.

5 Ibidem.

6 Gianni Vattimo, op. cit., p. 22.

7 Ibidem, p. 26.

8 Ibidem, p. 31.

9 Ibidem, p. 45.

10 Ibidem, p. 56.

11 Ibidem, p. 122.



Idolul feminin în cultura Hamangia

Descoperirea culturii Hamangia (1952) ne-a îmbunătățit în mod esențial atât viziunea asupra procesului evolutiv al omului primitiv, cât și cea asupra manifestărilor artistice de început, coordonate cerințelor unor structuri sociale matriliare.

Deși lipsită de o organizare bazată pe clase antagoniste, această societate primitivă relevă omul capabil de a analiza, de a încerca redarea cât mai realistă a cadrului său existențial, indiferent de motivația implicită acestui proces.

Ceramica, podoabele, plastica antropomorfă - cunoscută în special prin imaginea perechii de la Cernavodă - sunt elemente constitutive ale celei mai vechi arte neolitice de pe coasta de V a Mării Negre, documentând legături - atât cu trecutul, cât și cu regiuni îndepărtate, postate cardinal, în orizontul oriental și mediteranean.

Din multitudinea elementelor de conținut ale plasticii hamangiene, statuetele antropomorfe sunt reprezentative predilecției omului primitiv către redarea exactă a lumii sale, în conformitate cu tradițiile și credințele îmbrățșate.



Dominând matriarhatul, evident, atenția artistului primitiv s-a îndreptat spre idolatrierea femeii, extrapolând vizibil calitatea sa reproductivă și atribuindu-i progresiv, proprietăți magice.

Tehnica modelării lutului, premergătoare arderii sale în maniera vaselor ceramice, este însușită abil de către artistul primitiv, materialul fiind întotdeauna selectat cu atenție în măsura permisivității tehnice la stadiul respectiv.

Tipologic, statuetele antropomorfe se împart în trei categorii diferențiate de elemente aparent minore, însă definitorii ca structură și semnificații.

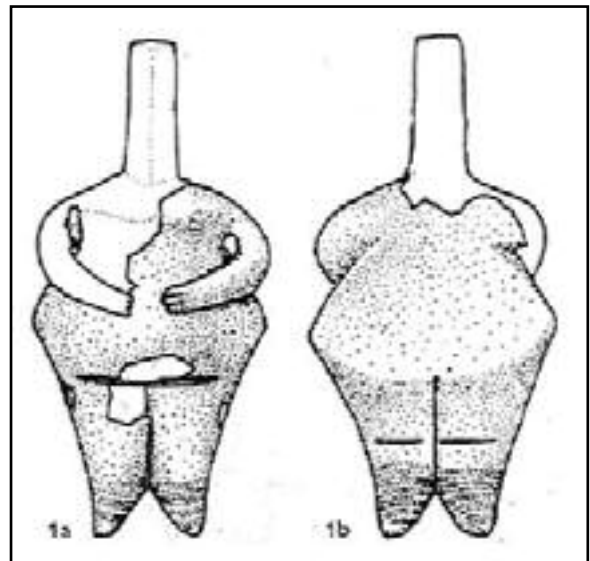
În prima categorie se încadrează seria figurinelor feminine redată în picioare, fiind de altfel cea mai răspândită formă de reprezentare a idolilor din cultura Hamangia.

În încercarea unei redări fidele și totuși ideale la dimensiunile impuse de canonul *imago*-ului generat de credințele primitive, statueta hamangiană este proporționată corect, voit exagerată în dimensionarea anumitor părți anatomice, dominând un aspect greoi.

Astfel, corpul este voluminos, exagerat îngrășat, cu bazinul excepțional de dezvoltat în exterior, subliniind ideea maternității.

Tot în această idee, partea superioară a abdomenului este, de obicei, bombată, exagerându-se prin bipartiția sa, redarea „triunghiului vieții”, element caracteristic al plasticii hamangiene.

Partea superioară este reprezentată fără exagerări, iar



brațele sunt stilizate, în genere sprijinite pe abdomen, sau îndreptate înainte. Uneori, ele sunt doar sugerate prin augmentarea dimensională a sânilor, devenind astfel parte compozițională *sine qua non*.

Membrele inferioare sunt doar în mică măsură studiate, ținându-se, totuși, seama de proeminențele specifice, și redată simbolic printr-un semn sau o linie.

Materialitatea urmărită prin acest realism al redării organice este susținută de prelungirea convențională a trupului printr-o coloană cu secțiune prismatică, printr-o anulare totală a semnalmentelor faciale, a identității.

Asemenea obeliscului de mai târziu, „coloana” idolilor hamangieni, sugerează ideea de înălțare și forță, simbolică sa dovedind o oarecare apartenență la forma incipientă a cultului soarelui.

Posteriorul statuetelor este plat, rar prevăzut cu o ușoară albiere în sensul formelor vag subînțelese dorsal. O astfel de caracteristică însoțește și exemplarul de la Cernavodă - singurul decorat cu motive geometrice pictate (în galben) simulând probabil veșmântul.

O a doua categorie tipologică a statuetelor culturii Hamangia o reprezintă seria figurinelor așezate pe un postament sau direct pe sol. Structura compozițională este analoagă celor din prima categorie, elementele reprezentative păstrând proporțiile, ușor adaptate poziției șezând. Terminația superioară este, de asemenea, o coloană, mai mult sau mai puțin înaltă, cu aceeași secțiune triunghiulară, plan-convexă sau ovală, iar partea posterioară este plată.

Tehnica prelucrării materialului este primitivă, inferioară celei din prima categorie tipologică. Pasta este amestecată cu mult nisip, cioburi pisate, resturi vegetale, iar unii idoli sunt realizați doar prin alipirea unor bucăți de lut. Arderea s-a produs insuficient, în multe cazuri lutul căpătând o consistență sfărâncioasă. Figurinele din categoria celor așezate pe postament sunt, în general, decorate prin incizie, cu motive geometrice, tehnica fiind folosită și în cazul vaselor ceramice.

Cea de-a treia grupă tipologică se detașează fundamental de cele anterioare prin redarea morfologică a capului, artistul hamangian, ajungând la o relativă cunoaștere de sine, a trăirilor și sentimentelor, deplina asumare a identității.



Perechea Gânditorului de la Cernavodă este reprezentativă în acest sens. Capul este mic în proporție cu supradimensionările adecvate imaginii idealizate, cu trăsături ferme, duse la abstract.

Fața are o formă triunghiulară, iar fruntea este lată și rotundă. Urechile sunt sugerate printr-o incizie verticală, nasul stilizat și ostentativ alungit, iar cavitățile nazale abia schițate. Orbita, adâncite triunghiular, sugerează o expresie pasivă, contemplativă, similară cu cea a Gânditorului.

Gâtul masiv, în totală disproporție cu restul corpului, păstrează ceva din vechea reprezentare a „coloanei”.

Imaginea cuplului hamangian, vehiculată în întreaga lume, este expresia fundamentală a artei neolitice, afirmată în coordonate plastice reprezentative, cu evidente calități decorative și stilistice.

Exagerările conștiente, prin modificările dimensionale și proporționale, urmăresc sintetizarea construcției, o armonioasă inserție spațială a ansamblului, susținând naturalitatea poziției, firescul atitudinii.

Îndeplinind cel puțin un criteriu artistic - acela al durabilității - mica sculptură a neoliticului răspunde cerințelor societale matriliare, prin mijloace plastice inedite, sintetizări ale formelor exact percepute anatomic, individul urmărind a-și defini orizonturile prin CREAȚIE.

Elena DINU



Omul cu porumbei

Florin DOCHIA

Țe Adrian l-a întâlnit după câteva luni, toamna. Se știau vag, cu un an în urmă îi luase un interviu pentru televiziunea la care colabora, dar atunci era multă lume, el dialogase în fața camerei de luat vederi și cu alți scriitori. Acum, Adrian îi oferă, cu dedicație, trei dintre cărțile sale. Între ele, un mic roman din care mai citise fragmente prin reviste. Au trecut două săptămâni până s-a apucat să-l citească. Împins mai mult de insistențele directorului unei reviste culturale: „Dă-mi, domnule, niște texte, niște cronici, eseuri ceva, orice, că te public!” (Senior-editorul revistei se declarase încântat de un text pe care-l trimisese într-o doară și pe care-l și publicase cu ceva timp în urmă.) Așadar, a citit romanul, i-a plăcut, dar ceva l-a tulburat. Acolo era vorba de un ins care moștenise o bibliotecă. Desigur, mult mai mare decât aceea a unchiului Cezar, un fel de bibliotecă-labirint, distrusă, în final, de un cutremur. Biblioteca moștenită de Daniel de la unchiul Cezar nu avea legătură cu focul, el nu era nici Sebastian Papasterie, nici gurmașul detectiv Pepe Carvalho din cartea lui Montalban. El nu arde cărți, începând cu cele importante. Chiar dacă fiecare carte este o copie, este o reproducere, totdeauna parțială, a Cărții celei Mari. A Cărții care se scrie continuu pentru că rândurile se șterg continuu, de îndată ce clipa a fugit. Nici aplecarea lui Leopardi spre clasicii greci și latini nu-l încercase. Trecuse prin Homer de câteva ori, la diferite vârste. Îl descoperise pe Ulise de fiecare dată nou, de fiecare dată cu uimire. Așa cum și Don Quijote se înnoia la fiecare lectură. Ulise și Don Quijote erau cele două personaje care-l urmăreau permanent.

„Ceea ce trăim, este o perpetuă tranziție - îi spusese într-o zi Constantin. Prezentul este o tranziție și noi trăim numai în prezent. Clipa viitoare curge spre

trecut, abia de ne dăm seama că există. Nu știm ce ne așteaptă și nici, după ce trecem, nu știm ce am avut. Trecutul e mereu imprevizibil, scormonim în el și ne întâmpină tot felul de surprize.”

Numele trecutului e memorie. Sau numele unei părți a trecutului, care-și păstrează imprevizibilitatea.

I-a spart oglinda gândurilor Ilie, trăgându-l de mânecă:

- Nu mai vezi lumea pe stradă?

Ilie era un tip cam sălbătic, veșnic în poziție defensivă în fața lumii. Bănuitor, căuta sub fiecare cuvânt înțeleasuri ascunse. Scria poezii și versurile sale eliptice ascundeau totdeauna ceva ce el socotea prețios. Și uneori chiar era! O viață deloc plictisitoare, pe muchia subțire dintre normalitate și underground, întruchipă inconștient prototipul celui aflat în conflict permanent cu societatea. Primul lui adversar era Statul, cu reprezentanții săi. Fiind totdeauna de cealaltă parte a baricadei, nu se destăinuia decât câtorva apropiați, dar o făcea total, revărsându-se ca un torent de martie, la topirea zăpezilor. Purtase plete când era interzis și miliția te lua de pe stradă ca să te tundă. Făcuse o seamă de gesturi de frondă care-i aduseseră poza la gazeta celor certați cu ordinea socială pe care organizația locală a uteciștilor o plantase în centrul orașului.

Acum, pe terasa unui bar înghesuit între blocuri, Daniel îi asculta povestea, una dintre multele pe care le închidea într-un sertar anume al memoriei.

„- Mă, tu crești porumbei? – m-a întrebat Sergentoiu, colonelul în civil care intrase în curte fără să-l invit.

- Da' ce, vrei să cresc vrăbii? – m-am răstit la el, făcându-mă că nu-l cunosc, chiar dacă-l știam de la sor-sa, care îmi fusese colegă de școală, la primară. P'ormă, eu



m-am dus la profesională, după șapte clase, și ea la liceu, că ta-su era activist de partid, mar mahăr”

Ilie sorbea cu parcimonie din paharul cu votcă, apoi lua o gură mare de apă. Trăgea cu sete din țigara fără filtru strânsă puternic între degetele galbene. Tăcu. Crescuse porumbei de la zece ani. Dar atunci locuia în casa părintească, la poalele pădurii care acoperea măgura numită Rotunda. Umblat tot pe șantiere, ca lăcătuș, se întorsese acasă pe la treizeci de ani și-și reluase preocupările. Numai că vremurile se schimbaseră și anumite activități deveniseră periculoase, în viziunea autorităților.

„- Mă, nu fi obraznic, că te duc la sediu. Ce faci tu cu porumbeii? Colonelul Sergentoiu nu se apropiase decât pân' la jumătatea curții și arunca priviri împrejur, să nu fie vreun câine. Îi era frică de câini mai mult decât de orice altceva. Da' și ăștia-l vâneau, simțeau ei ceva, câinele are un simț aparte, miroase imediat oamenii. Dar eu n-aveam câine atunci, așa că am rămas în fața ușii, nu i-am ieșit înaintea, n-aveam de cine să-l apăr. Și de ce să-l apăr eu pe el?”

- Ce să fac cu porumbeii? Îi cresc, le dau să mănânce, le dau drumul să zboare. Îmi place să mă uit la ei cum zboară în înaltul cerului. Dacă eu n-am libertatea asta măcar s-o aibă ei.

- Cum adică, tu n-ai libertate? Ce vrei să spui, mă, Ilie? Te știi eu că vorbești în dodii. Am auzit că scrii și poezii, la citești la cenaclul vostru. Lasă, că știm noi, vedem noi... Vezi, vezi! Sergentoiu se uita urât. Unde-i ții?

- Porumbeii, nu face pe nebunu'!

- În porumbar.

În spatele casei, aveam curtea de păsări – găini, rațe, găște, trei curci, un curcan. Deasupra, făcusem cuștile pentru porumbei, n-aveam nici douăzeci, dar erau tot unul și unul, toți voiajori. M-am dus alene în dosul casei, cu Sergentoiu după mine. Se uita tot timpul împrejur, după vreun câine. Călca de parcă era ars la tălpi.

- Țștia sunt?

- Țștia.

- I-ai înscris la asociație?

- I-am.

- Să vii mâine cu hârțiile.

- Unde?

- La camera șapte.

A plecat tot uitându-se după câine.

M-am dus a doua zi dimineață, pe la opt, că fusesem schimbul trei. M-a lăsat să aștept pân' la doispe, că era să adorm pe banca aia de pe coridor. Mi-a luat hârțiile și, după o oră, mi-a spus că nu mai am voie să cresc porumbei.

- De ce?

- Pentru că e periculos.

- Să crești porumbei?

- E periculos pentru țară. Au trimis unii scrisori cu înjurături la Europa Liberă cu porumbeii. Niște trădători de țară, niște nenorociți. Îi ții aici, le dai serviciu, alocație la copii, concedii la mare, le dai de toate și ei te-njură pe la străini, te vând! Da' vezi, să nu spui la nimeni, că o-

ncurci electric! Nu mai vrei să crești porumbei, așa ți-a venit ție. O să crești iepuri.

- Iepuri?

- Pentru gospodăria de partid. Îți dăm noi câteva perechi, țiți dăm și furaje, îi înmulțești, când se fac mari, ni-i vinzi nouă cu zece lei bucata. Le mai dai și tu verdeață, frunză, că e destulă prin crânguri. Cu porumbeii nu câștigai nimica. Cu iepurii, ești boier.

Muream de somn. Nu mai aveam putere. Abia m-am târât până acasă. Am vrut să văd pentru ultima dată porumbeii, mă gândeam să le dau drumul, să se ducă unde vor, să dărâm porumbarul, să-i dau foc.”

Mai sorbi din votcă, apoi bău apa rămasă în pahar. Își aprinse o țigară de la mucul care-i frigea degetele. Tăcu un timp. Chelnerița veni să golească scrumiera. Ilie mai ceru un pahar cu apă. De la robinet. La o masă alăturată se așeză Manole, un marinar întors din cursă. Avea ochi tulburi, privea, dar nu vedea pe nimeni. Nu bea șase luni, cât era pe mare, dar recupera cum ajungea acasă. De asta nici nu se însurase. Cine să ia pe unul care jumătate de an lipsea de-acasă și cealaltă jumătate umbla amorțit de băutură. Ilie îl privi îndelung, apoi reluă.

„Cuștile erau goale. În timp ce eram la miliție, îmi luaseră porumbeii. Am plâns. M-am dus sus, în mansardă, și am scris o poezie ca să mă eliberez. P'ormă am rupt-o și am ars-o. P'ormă iar am scris-o. Am adormit pe canapea. Peste două zile, am citit poezia la niște colegi de la club. N-au zis nimic. Numa' domnu' profesor Constantin a vorbit despre arta poetică, despre împerecherea cuvintelor, chestii d-astea, nu pot eu să le explic, nu mă pricep.

Duminică, seara târziu, l-am văzut pe Max Buruiiană. Se lipise de fereastra de la mansardă și avea un zâmbet, așa, cam desenat, parcă-l făcuse Cristi Vecerdea, cam străin, zâmbea și o lacrimă parcă sclipea pe obrazul lui galben. A dat din cap, ca și cum ar fi zis: lasă, mă, trec și astea, nu le pune la inimă, le așează Dumnezeu la orânduială. l-am simțit mângâierea pe obraz, ca atingerea unei aripi de porumbel. Și-așa, zâmbind, s-a pierdut în lumina lunii.

Luni, m-am întâlnit cu sora lui Sergentoiu. Colonelul paralizase, era mut, la pat. A zăcut așa zece ani, p'ormă a murit. M-am dus la cimitir, la mormântul lui și am presărat fărâmituri de pâine și porumbeii au venit să le ciugulească. În fiecare zi m-am dus, până a dat zăpada. Porumbeii mă așteptau acolo, crucea era plină de găinaț. Că asta rămâne după noi, găinaț. Ce suntem altceva decât niște găinaț cu duh, în lumea asta mare? O lume de găinaț. D-aia nici nu zburăm. Cum să zboare găinațul fără pasăre?”

Ilie tăcu iar. Îndelung.

Daniel vru să plătească băutura.

“- Lasă, mă, că e plăcerea mea, îl opri Ilie și puse în palma fetei niște mărunțiș. Hai să mergem, că m-așteptă Maria cu mâncarea. Și diseară mă întâlnesc cu omul meu, cu sponsorul. Într-o lună, vreau să iasă cartea a treia. Domnu' profesor mi-a făcut deja prefața.”

(Fragment din *“Întâlniri cu Max”*)

Cristian OPRESCU



RUDĂ CU O PERECHE DE COCORI

Mă simt uneori
rudă cu o pereche de cocori...

O știu după alintata pungă crescută sub pleoapă,
prin care iese din mine un chip răvășit
cu tâmpla brumată

Acest monstru se ridică în vârful picioarelor,
pe umerii mei
și privește anotimpuri întregi dincolo de orizont.

- Ce vezi, îl întreb - căci umerii încep să mă apese,
clavicula neunsă începe să scârțâie, hernia îmi dă bip-uri

- Ce vezi tu, tată de zbor, rudă
cu ochiul meu plecător și cu tâmpla mea
măturată de atâtea turbioane, zdrelită de chiciuri,
cosmodromul lunecării mele

- Ce vezi tu, eu fac parte din neamul homerizilor,
cu pleoapa rășfrântă numai spre interior
Sunt ca o gaură neagră în care se consumă
totul altfel și plecarea aduce a întoarcere
și aripa aproape statuie.

- Ce vezi tu, ce știi să ne spui
despre forma albastră a cristalului,
ori despre alunecarea spre galben a verdelui
prin chiar arterele anotimpului

De ce orice culoare mă absoarbe
în pușcăria de negru,
și culoarea de alb se înstrăinează de mine, de ce?

Și, mai ales, de ce îmi ascunzi, mă!
cocoara mamă
sub fanta privirii, înlănțuită parcă
sub lespedeza visului meu

Căci doar sunt sânge din zborul ei
sunt carne din pendularea între delte
sunt neîntărcat la laptele ducii
și prin arterele mele aleargă un ou
cu aripile ieșite din coajă.

- Ce vezi, ce vezi tu, cel de pe umărul meu ?
- Întreabă-l pe cel de pe umărul tău
ce vede cel de pe umărul său.

VINE SÂNGELE

Ninge azi cu zăpezile regretate cândva
de inculpatul François Villon
(se zice că ar fi ucis).
E frig de mă trec nădușelile



și rămân mai departe
cu tine la capăt...
Repede realizez toate astea, tâmp
căci vine sângele
iute de noi
Și trebuie să-l mințim, să-l mințim...

VITA LONGA

Oare cine mă mai vizitează
și în această noapte

Ce fire de păr, câte
se vor întoarce
pe umerii mei îndoiți

De ce disperarea de a te uita
nu poate să-și ia odată
Rolul în serios

Greu de mers mai departe
pe acest drum
pietruit
cu dale aurite din sânii tăi,
cu fire din iarba părului tău
Cum mă conduc indicatoarele
degetelor tale

Spre culmile disperării...

DECOR PERPETUU

Cuvintele, ți le aștern
la picioare, supuse
tuturor greșelilor
Imaginea ta
într-un decor cu țipăt cenușiu
- o lecție despre destin -
Ochii mei de animal hăituit
(deh! viața fără derogări)
îți pândesc trecerea...



Nicolae SZEKELY

FRIGUL DE SUB PLAPUMĂ

moarte îndoită cu apă. cuib de zăpadă în iarba lui aprilie.
din parcul tumefiat se împrăstie un miros de ceapă.
rouă e fiartă de două ori și păzită sub cheie de raze.
micul craniu al macului poartă amintirea tuturor.
respectați decăderea, e totuși un înger curajos.

îngropat între cearșafuri și pagini rupte din Trakl
te percepi un șarpe înghițindu-și coada
spirală ce intră și iese prin aceeași iluzie.
imaginile frumoase ale copilăriei te salvează
te fac să te ghemuiești la pieptul mamei și să te simți
în siguranță, abia acum începe aventura.
spiritul e fericit: singura lui spaimă e trupul
și când iubita îți trece prin față e nenorocire mare
trebuie să intri în el și descoperi că mai ai și altceva de făcut.
îți aduci aminte de mâinile fugite din trup și de ce.

acum iubita se află la pieptul tău și tu la pieptul mamei.
iubita devine și ea mamă și din nou te trezești la pieptul ei. Asta
a fost viclenia șarpelui? de asta se târăște el prin țărână precum
penița prin pulberea hârtiei? copacul binelui și răului a fost topit
și stă acum sub privirile mele - întinse câmpuri imaculate.

tresar și râde propria-mi umbră de mine.
sunt un cerc vertical ce taie pieziș celălalt copac
inelele Arborelui de Viață, sine pieziș.
mă trezesc dintr-o dată în lumea cenușie a poemului
simt cum sângele trece de punctul de topire
al plumbului îl voi inventa pe Bacovia
și traversez discret marea cu ajutorul lui Luis de Milan
îndrumat de glasul teoriei și al lăutelor umplute cu vată -
miezul tăcerii și al pâinii coapte -
vată pe care o regăsesc în plapuma enormă și incomodă

GREIERELE DE TURBĂ

mă zbat între somn și aroma lemnului de eucalipt

aud cum se freacă nervurile între ele
sunt un greiere de turbă

stele mici ca niște viespi înțepă
spinarea greoaie a nopții și pleoapele
mi se despică

s-a spart și balonul de care atârnă liniștea

CĂLCĂIUL ZODIACAL

degetele tale desenează pe fruntea mea un cerc
vârtej de furnicători și viziuni cu luare aminte

de muchia zilei transparentă
se lovește manechinul de cauciuc
al gândurilor mele

numai osatura memoriei mai răzbate
spațiile dintre noi
dintre insinuările noastre



SECȚIUNE PRIN VID

alveole secrete prin care se strecoară clima
vocile și covrigeii pe sfoară
/
la ghișeul "bagaje de mână"
orologii nepornite așteaptă
și se anunță următorul tren imaginar
/
călătorii se freacă unii de alții /
din spatele ochelarilor cenușii
țesătura de întuneric se electrizează
/
de-a lungul toiagului de nevăzător
simțul tactil promite
un dicționar al tăcerii stupide
/
universul însuși e orb /
maiestuos ca un fagot
traversează partitura unei vieți
/
strecurat prin siliciu dinspre câmp
fânul proaspăt cosit are mirosul oaselor zdrobite
/
ca-ntr-un acvariu stilistic
pe fundul paharului când marea
își adună nisipul
/
deasupra podurile de mâini

SEARĂ DE MAI

sunt nefericitul fericit
un bob de aer
ascuns după gheruțele cărăbușului
care-ți agață privirile
și ți le târăște
în mlaștina amurgului



LINIȘTEA APEI

fulgere calde – săgeți
pe care le primesc în piept
în nopțile curate de vară

pe marginea fântânii mă aplec
și cufund craniul unei stele în apă

se umple cu moarte

și mă îndepărtez
ocolind casele

BAIA DE TRANDAFIRI

din mocirla schizofrenică se năștea un azur
în diminețile roșii ale scăldatului meu în baia de trandafiri
nimeni nu știa ce meșteresc eu acolo printre lobiile parfumați
ai sânilor mamei - din îngeri avioane de hârtie
cărora le dădeam drumul pe fereastră
și îi urmăream cu privirea până dispăreau
câtre oraș

acolo mi-am amintit de copilărie
de tristețe și de bătrânețea mea umplută cu ghips
la care trecătorii căscau gura ca la o mumie -
"nevoia de dragoste definește pe oameni" strigam în mine
și toți mă auzeau
în corpul meu vibrau pline de viață petalele
ca niște clopote sub apă

PANA DE FLAMINGO

cei treizeci și trei de ani ai vieții mele se prelungesc
prea mult se prelungesc

aceeași mișcare peste ruine a carelor - un du-te vino
ghidaje inutile printre sălbatice flori

de-un alb care nu-i alb
îndărătul parfumului lor discret
ca o pană de flamingo

religia e ca jazz-ul

TEMLU DE FUM

nici măcar rostirea unui cuvânt
nu-i spulberă semnificația
ci cufundarea lui în mâlul în care
înoată doar absurdități

cum își reîncarcă el înțelesul
din memoria subtilă a căldurii

REVELAȚIE

două siameze case
cea cu trepte de marmură legând apele
de norii presați în forme geometrice închise
cealaltă cu pătlăgele de sămânță pe cimentul cald
pungi fertile pentru imaginație

separi ochiul stâng de cel drept
pe de altă parte zborul

FRAGI NOCTURNI

viziuni surescitare / luciditate violentă
eram copil olaltă cu fluturii
aceiași fluturi descompuși ai luminii
însemnați cu cifrul culorilor
îi revăd fășnind de sub greutatea pendulei năpădite
de fragii nocturni (somnia cel mai autentic: sub mine
se cască o groapă în care cad toate lucrurile)

ațipesc împăcat
ca în leagănul neliniștii
și îmi contempul ființa divizată -
singurul moment în care ești greu și ușor
în același timp

LIMBAJUL FĂRĂ SEMNIFICAȚII

duminica îmi fac plimbarea la biserică
ascult cum clopotul își linge coapsa de bronz
ca o pisică rânile electrizate

parcă lui Dumnezeu îi pasă?
nemurirea e o ușă-nțredeschisă aidoma
femeii care-așteaptă sămânța pentru a procrea
- cuvânt sau idee - nu are importanță
lume răstălmăcită și fără semnificație

și în care circulă poezii ca niște anticorpi
pentru o și mai bună camuflare

POEM

mi-am mai pecetluit o zi în țipătul din lumină după cine știe dacă
sublimul va muri demn sau își va încerca norocul în altă parte
dintre (parcă am stabilit deja că o chitară nu poate deveni
niciodată harpă)
sunt un corp alcătuit numai din apariții dacă
ficțiuni care se împletesc pe un cartilagiul fragil de obicei
și-abia dacă mai simt cum adie sufletul printre oase în
pot spune că după ce "la început [...]a făcut
cerurile și pământul"
mi-a rămas în gâtlee un nod de sânge și că
de-atunci mă hrănesc numai cu ochii însă
avantajul e că simt văd miros aud și mă bucur
aidoma unui bătrân amoretat de neant
dar sinuciderea înseamnă a întrerupe viața moartea
nu a muri
după sau dintre dacă de obicei în că însă moartea

PĂPUȘA NEBUNĂ

cu un costumăș înflorat
păpușa nebună cânta în baie
abia ieșise din mașina de spălat -
bateriile pișcau în aerul umed

părea că legăturile cu antichitatea
se refăcuseră dar ea
ea continua să cânte
însă din ce în ce mai stins
ca niște versuri de Holderlin

vocea din spatele cauciucului roz
scâncea în creierul meu

superba senzație că nu-i poți ajuta
neavând acces la propria-ți putere



Ariadna PETRI

Poem de mers I

mergeam în autobuzul orb
mergeam și era igrasie
era toamna-iarna și puțea a mort
puțea a cârciumă și a dragoste murdară
timpurie.

mergeam spre catafalcul cu ghilotină
mergeam și lumea atârnată aclama lumea
vroia mai mult pentru că mă iubea
pentru secundă mă iubea
pentru flăcările sângelui
și tină.

mergeam în vid
mergeam pentru mine și pentru tine
să mă iubești visam din inerție
și ți-am văzut mâna amorțită
pe zid.

Poem de mers II

Ziceau pietrele: „da, măria-ta!” și nu le mai vedeam
„Treceam ziduri, vai, gânduri și nu le mai vedeam,
te vedeam ducându-mă la altar și nu te mai vedeam.

Știam cum merge ceasul și nu îl mai credeam.
auzisem de Dumnezeu și nu știam.
Te credeam și te doream și nu te știam

a fost un vis cu îngeri morți și iasomie-n geam.

Poem de somn

Mă doare somnul privirilor tale reflectate în abis.
Mă doare somnul
Când ai închis
Când ai închis somnul departe
pentru viața ta care va să vină

Am clipit și mi-ai sorbit vederea printre gânduri
Mi-ai sorbit
Respirația de pe ceasuri și o simt răsfrântă
Răsfrântă

Și te-am sărutat
Ca pe o coloană, un val, ca pe un bob de aer.
De unde toată viața purcede spre somn
Spre somn.



Poem de dimineață

Îmi sare câte-un
mușchi
spre tine din prea
multă zburare în rădăcină.
...Spre piele...

Acum trebuie să ajung
Repede
Repede la copac
sa mă ascund
trei secunde de venin, măr legână un
mușchi
de viață.

Trebuie să plec înainte de
trezie, de zori, trebuie
să dau deșteptarea
la trecătorii din umbră.

N-aș putea să cer
mai mult decât
aceste trei
arcade
gotice
de viață.

Cad, mă descompun pe drum alcătuit
zburăți voi fiindcă eu merg până la dealul
de ființă, cete de colindători, leri-i ler,
fluier de demult în cer, apus.



Cryin' in the chappel

Deodată, ca o sperietoare
umflată cu decibeli, larma corbilor
sacadat timbrată, se prăvălește-n aură
peste orașul ce-nu se-aștepta.
Apoi, ca și cum n-ar fi fost
nici un clinchet, un greier
greșit înțeles pune stăpânire
pe versul meu, vagabond versat.
Șansei i se șterg urmele
cu dezinvoltura avalanșei sau
a lavei acroșând un copil alarmat
după păpușa pierdută.
Accesând clapelor piesa:
"Cryin' in the chappel" rezist
închis în pumnul falangelor lipsă
însângerat perpetuu.
De pe coperta discului
50 X THE KING, Elvis Presley
își dezvelește dentiția cristalină
în care doar caninii din dreapta
au ușoare umbre galbene.
Oferă-i Doamne o propice
Cale Lactee eternelor sale
cântări astrale,
Nefast
Corul Corbilor Răi revine...

La o coffetta classic

De-un bobârnac sărutând ghemotocul
poemului ratat avu parte metrica
cea mai jalnică.
Pe-un ideal cristal slinos
albastrul de Voroneț al etichetei
de bere; beteala rămânerii 'n urmă
mă intrigă, aproape modern la masa
rezervată decedului treptat.
Albastrul lăptos al ceștii de cafea
umplută cu doar o treime din Calea Lactee.
Lingurița văroasă din plastic lichid
rostogolinduse-n cercuri curbate
dinspre poli turtite de decăderea rea;
într-o imaginație orbecând
sintagme...
Pe fața de masă, umbra unui
hebdomadur pregătită pare

Filip KÖLLÖ



pentru cina cianurilor; pentru
trucul etern ce ni se-așterne.
Nu-i chip să deslușești silueta
celebrei destinații la care...
N-ai vrea s-ajungi, cum n-ai dori
nici vedenia unui autoturism
cu sicriu în spinare.

A doua masă după diabetici

Untul atât de-bine
întins pe pâine, cu cea
mai transparentă economie.
Doamne, ceaiul ceremonios de jalnic
îngurgitat în absența zahărului.
Se duc de prădalnică răpă
ceasurile mele strivite
de bilioane de ori în picioare.
În cantină, de sus
de pe grinzi cad vrăbii
în valuri flămânde; printre
picioare-n pijamale bolnave
alți câini flămânzi, puzderie.
La masă, cel din fața mea
bălângăne mâna cu care nu mănâncă;
sevraj imitat ridicol de bufonul
din spatele lui; copilăresc declin!
Cineva îmi oferă cu surâsul
O firavă scobitoare; are destule
și nu pare genul pe care
să-l refuzi...
E greu să-ți crezi irișilor
c-ai ajuns într-un astfel
de labirint; în cel mai lapidar
stil cu puțință; stilul... SMULS!

Ciocolată Palidă

Utopia pioasă a scrisului...
Claustrarea ca un act iminent.
Melodrama alarmelor false!
Confuzia la loc de cinste
înălțată pe soclul suavelor excremente
Veniți statuilor triste, să toastăm!
O, tango, golul ce-l simt exasperează
lucrurile cu o teamă mai mult, plusând
pulsului și-așa eronat, palid.
Deseori, am greșit cu greșeli
din platina aurită cu aureole.
Am destăinuit confesionalelor păcatele
preotului firii mele melancolice.
Mi-am pângărit și pervertit propria
convertire la un stupid grup;
o transfuzie de idei dinamice false.
Nimic mai mult, Beethoven!
Am ajuns să mănânc ciocolată
într-un asaltat de trainice talazuri
castel de nisip...
Deșteptarea, c'au venit morții
să ne zică din fluier un fin blues!
Autotămăduindu-mi cădelnițarea
Etilică, mă sting dezdoind
colțul străzii de hârtie; descoperind
în ea un poem aruncat... acesta!



Natura Nu-ului

Viorel CERNICA

Interesul excesiv pentru valorile morale sau pentru ficțiunile privind "lumea de dincolo" sau pentru suferințele sociale, pentru suferință în general. Fiecare asemenea exagerare a unui punct de vedere îngust este deja în sine un simptom de boală. La fel și preeminența lui Nu asupra lui Da!

Nietzsche

I-a! I-a! Cum am putea enunța, printre buze, o hotărâre mai clară, o mai limpede poruncă asupra voinței, buneicuvințe, căinței, căruței, săniuței sau măicuței? I-a! I-a! I-a! Din ce în ce mai slab se aude sunetul îmbârligat printre fire groase de zgomot; iar la apus, doar sânge adormit sub cer. Printre degetele sure ale rostirii, nervi cu arcurile întinse spre măgărita cocoasă a simțurilor. Și nervii mei încarcerati sub cenușă, între piele și limbă.

În casă, doica zace pe un pat de fier, cu capul dat pe spate, abandonată de orice gând, supusă senzației de dulce ca atunci când mănânci, pe-ndelete, un pumn de smochine, dansând. Mâna îi este strânsă de un obiect din lemn, lung cât o lingură, imitând un buzduș și ținut sub inimă. M-am așezat pe un scaun și am privit îndelung, prin geam, mărul plin de roade din fața casei; pe-un ram, numai flori de gheață. Fiica mi-a șoptit: oprește-te! Mama a întărit: stăpânește-te! Am coborât câteva trepte și m-am făcut nevăzut pe aleea către beci: odihnește-te!, mi-am șoptit. Pe lângă alee, flori ponosite, uscate de atâta soare, cârpice sub sân cu fire negre de iarbă, frunze putrezite cu praful în ochi, zâmbete de melci încălțați în plasmă. La intrare, o ușă vătuită cu ochii holbați spre mine. La ieșire, o pată aurie culcată obosit peste câțiva pomi și limba amurgului, lată cât orizontul, scoțând sunete de bucurie din burta acelei bucăți de pământ pe care se lăsa anevoie. La intrare, o piatră dăltuită în formă triunghiulară, cu vârful înțepând într-o parte vântul, în alta gândul meu despre cei ce-au plecat ca vântul, în ultima pământul lor, trupul lor schilodit de amintirile spulberate de vânt. La ieșire, o piatră dăltuită în formă sferică, îngrădită cu golul din ochii celor care o privesc în veac și o văd ca și cum ar fi (o) stargate.

Da! Da! Se aude încă glasul șchiop al amiezii către călătorii ce caută dezmembrați, cu pielea trezită, o seară de poveste în preajma sfericeii pietre de la ieșirea din lume. Mă aflu lângă alaiul lor, îi urez unui prieten bun venit în deșert.

Am urcat preț de câteva clipe, apoi am coborât brusc; soarele se vedea din ce în ce mai puțin; lumina a dispărut curând, iar cerul s-a înnegrit (poate era tavanul unei încăperi subpământene, neluminate: beciul pe care îl căutam). În lumină, lucrurile sunt negre; în întuneric, ele sunt albe. Iată-le cum pendulează între da și nu! Dar scoarța lor, tare ca solzul peștelui de apă dulce, e intimă cu un nu lucios ca metalul șlefuit îndelung.

Sub streășina aceluia orizont proaspăt, doica zăcea într-un pat de lemn, cu capul ridicat, încântată de un cuvânt, nesupusă vreunei senzații ca atunci când te gândești, pe-ndelete, la un pom împlinit cu mere, dansând; focul ardea sub ea, într-un cămin improvizat din cărămizi de lut înviat. Mâna îi era strânsă

pe un obiect luminos imitând un cap de om, lung cât o emoție scăpată peste umăr. (Vai, cum ies cuvintele fără noimă pe gură ca bieții copii ai acestor buruieni ce se prind de picioarele noastre, chiar în clipa aceasta!) Mărul din fața ferestrei era încă plin: unele fructe zăceau luminoase sub o

ramură galbenă, altele delirau mat lângă o mie de guri de șerpi veninoși; unul doar dintre fructe avea ceea ce știți cu toții că are un măr: câteva semințe la mijloc și nici o așteptare pe coaja încă verde. Mama și fiica mi-au vorbit după cum le era felul: fiica, asemenea unei fiice: Nu! Mama, ca o mamă: Nu! Printre vocile lor pline de zgură, o minunată șoaptă venită de afară: Da! Era o voce caldă ca o zi de sfârșit de mai, ușor catifelată și cu șiretul de la brâu puțin desfăcut; purta sub inimă un gând verde; focul arde în ea: într-un cămin construit din cărămizi de lut înviat, sub nervi.

Unde-mi sunt colegii? Dar prietenii? Cunoscuții mei și oamenii care au trecut indiferenți pe lângă mine, în plină lumină? Cei care m-au agățat de piept și mi-au strigat în față infamia de a fi (odată cu ei)? Dar cei ce au intrat cu mine în lume, pe întuneric, sub viscol, fără bucurii și scâncind după o coajă de lumină? Și cei care au intrat pentru o clipă în marginea vieții mele, așa încât am și acum câteva vreascuri pentru foc din lucrurile pe care mi le-au interzis, unde sunt? Nu s-au descălțat de soare, nu și-au uitat umbra peste piatra sferică din nordul lumii; toți au rămas în urmă, în urma timpului; sunt cu nu-ul lor viguros înfipt în creștetul capului, pe fruntea zilelor noastre. Mă uit la tine, cea din fața mea, și văd cum razele acestui întuneric trec pe lângă umerii tăi fără să te atingă; ești toată dintr-un fel de lumină, însă te pierzi numaidecât ce mintea mea pătrunde în întunericul din jur și nu te ocrotește cu puterea ei de a-ți bate hotarele.

Nu mă lași să încărunțesc sub cupola acestui întuneric
Cu lumina strânsă în trupul tău: mă alungi
Către marginile exfoliate ale trupului tău luminos; nu mă lași
Să mă înnegresc deschizându-mă asemenea unui
Nu spus cu toată gura: mă forțezi să zăbovesc, cu tine, sub o
Coajă albă ca o afirmație rostită pe nerăsuflăte, într-o moleculă
Înnegrită de timp și întoarsă spre moarte.

Nu pot rosti, asemenea Creatorului: Să se facă lumină!
Nu pot tăcea sub cuvintele scăpate din gură
Pe vremea când nu-mi numărai sunetele închise la culoare.
Nu se strâng de jur împrejurul piciorului meu stâng toate
Negațiile mele de peste an; și
Nu se strâng nici încuviințările ivite din chiar pieptul meu,
Pentru ca tu să fii așa, cuprinsă de întuneric și de un
Nu răstit cu toată gura.

Nu te văd decât ca o dungă albicioasă ce răstoarnă întunericul,
Îl calcă în picioare, îl macină între punctele ei.
Nu-mi este îngăduit să te prind de mână, să te scuipe în față,
Să te ademenesc cu o promisiune de amurg, să te duc
Înspre noaptea adevărată aflată sub clopotul de lumină al zilei,
Să te dezbrac de haine și de firea ta albicioasă.
Nu știu să te fi zărit vreodată, măcar cu coada ochiului,
În vreo grădină de pe pământ; deși îmi spun că lumina
Nu a avut niciodată o altă formă trupeească în întunericul
Ce îmi înconjoară inima, ochiul și glezna. Îmi întorci
Pe dos degetele de carne; simt durerea în tot corpul. Sub un tei
Înflorit – îl simt după miros – îmi pui piedică și mă alungi
Către un șanț cu apă mocirloasă. Ajunși într-o poiană, îți strecori

Nurii printre firele de iarbă și îmi ceri să te privesc
Ca pe o zână albastră. Să te întreb: cine ești?

Prin fața noastră, o mulțime de măgari, strigând
cât îi ține gura: I-a! I-a!
I-a! La o parte, sub bolta argintie a aceluia loc, un om gârbov
îi strunea spunându-le: I-a!

Jocuri de cuvinte; imagini de sticlă ce se sparg
De timp și se împrăștie încoace și-ncolo; snopuri de
Idei scofălcite de atâta seninătate. (Dar asta vă doriți!)
Da! spus cu o minte îngustă, dar ascuțită în trei colțuri,
Cu o față veselă ca a lui Silen, rotundă ca o piatră din rai,
Ca acea stargate răsărită în nordul lumii.
Da! Sub zorii acestei fapte, lucruri bune și lucruri rele:

antichități
Prețioase, pietre șlefuite de o minte îngustă și de o față
Veselă ca a lui Silen.

Da! Alungați răul? Cunoașteți relieful aplecării lui
Sub povara celor o mie și ceva de clipe smulse eternității
Acum când oamenii își consumă timpul gândind și
veselindu-se?
Da?

Lăudați-vă mișcărilor! Sufală un copil-zeu răsărit printre
Tufişuri. Cuibăriți-vă în sânul lumii, drept în mijlocul toracelui
Ei! Astfel prindeți viața sub soare.
Ce temei au vorbele unui copil-zeu? Cine l-a zăvorât în
Această cuvă adâncă a vieții scăpată sub un soare dogorător
Într-o amiază nesfârșită? De unde jocul său cu astfel
de cuvinte de
Neînțeles: Da! Nu! Nuuuuu! Da!? Și de unde siguranța
Rostirii sale? De unde ritmul așezat pe palmele clipei,
Alb la față și neînțeles cu vreun nu, cu vreun da, dându-le
Viață amândurora (nu – da ...)?

Fulgi albaștri, fulgurații îngropate în întuneric; zăcând
Ca nervii mei încapsulați sub pielea tăbăcită a simțurilor.
Da! Nu! Incantații imitând natura cu verde și negru pe buze.
Trebuie acum să spunem răspicat dacă e vorba de
Nu sau de
Da; de *summum bonum* sau de *suma bunurilor*.
Dacă unul dintre acestea două are întâietate în viață,
În lume. Dacă vreunul dintre ei este amantul clipei de față.
Și dacă mai rămâne ceva sub clopotul acestei clipe în afara
Lor, a unui da, a unui nu.
Ce sorți de izbândă avem în facerile noastre dacă-l luăm pe
Nu în brațe? Dar dacă-l luăm pe da?

Dintre toți cei ce s-au ocupat cu negația (lui *nuuuuu!*), desigur,
Doar logicienii au scos-o, cumva, la capăt. Căci l-au legat
De opusul său, punându-l totuși (pe nu) să exprime opoziția
însăși(!).

Dar nu au dat ei astfel seama chiar de natura lui Nu (din
nuuuuu!)?

Căci a-l folosi pe *Nu* presupune să ai ceva de negat; de
exemplu,

O *cădere* în lumină (adică în văzul lumii), sau
O *scrânțea* pe coasta unui deal (scrântirea, mai bine zis, unui
picior),

O *moarte* adâncă (adică o plecare departe),
O *săritură* peste obstacole (la înălțimea recordului olimpic),

O *lovitură* neașteptată (sub clar de lună, plimbându-ne, buze
pe buze,

Pe oglinda unui lac),
O *pierdere* maronie (a portofelului cu acte și bani în tramvaiul 45),
O *moarte* și mai adâncă (din nou, dar de data aceasta,
adevărată,

Căci iată orfanul: îmi simți da-ul puternic, răstit, întărit cu ginseng
Și cu multivitamine europene? Vă spun, e vorba de
O *neantă* neacreditată),
O *trânțea* bărbătească (la orizontală, cu toată puterea,
După cinci ore de ocheadă și o secundă de privit),
O *mahmureală* indefinibilă (indescriptibilă, totală și permanentă),
O *suferință* neagră (ca o durere de dinți în noapte),
O *crestătură* a liniei care ne unește cu zeul (căpătată
Neașteptat, în zorii zilei, peste viața deja franjurată de timp),

O *glazură* închisă la culoare (învechită, cu gust acid),
O *nimică* socotită (gândită până la ultimul ban),
O *dantură* cu sclipirea trântită la pământ (cu dinți lipsă),
O *săpuneală* verbală (în văzul lumii, cu clăbuci la gură),
O *scufundare* naturală și una artificială (amândouă,
În valurile vieții!),
O *sorcoveală* ca-n tramvai (aruncată de un copil fără grai),
O *noapte* nedormită, pierdută, (plină de lumină, de la stele),
O *întunericeală* ca-n zodia șerpilor (neagră ca o
Gaură în care urlă fără ecou),
O *durere* neostoită (ca atunci când îți intră un cui în talpa
piciorului),

O *prevestire* dezastruoasă (ca aceea despre sfârșitul unei boli),
O *îngustime* neuronală (ca o prostie spusă cu convingere),
O *pustie* împrăștiată (deasupra locului împădurit, cu schit în
mijloc)

O *lipsă de spațiu* (unde să-ți așezi da-ul spus vieții proprii),
O *lipsă de timp* (ca o trecere fără clipă, în bătaia de joc
A curgerii lumii printre bețele trecutului etern),
O *lipsă de ființă* (ca un nimic atașat nervilor mei amorțiți sub da),
O *lipsă a lui Dumnezeu* (căci zeii se țin scai de gândurile noastre
Ne-ostoite, ne-chinuite, ne-îndoielnice, ne-simțite)
O *lipsă a mea* (moarte ca atare în plină viață; dar nu vă fie teamă,
Mă aflu deja printre prieteni),
O *lipsă a ta*
(cea mai chinuitoare cădere, scrânțea, moarte, săritură,
lovitură, pierdere, din nou moarte, neantă, trânțea,
mahmureală, suferință, crestătură, glazură, nimică, dantură,
săpuneală, scufundare, sorcoveală, noapte, întunericeală,
durere, prevestire, îngustime, pustie, lipsă de spațiu, lipsă de
timp, lipsă de ființă, lipsă de Dumnezeu, lipsa mea, lipsa ta).

Sesizați rotunjimea negației, soarta rotundă a lui Nu!
Natura lui? O!

Da, chiar O! Alături, lipsa ta.

O! Lipsa ta! Nu, cu natura sa.

Cu natura naturata și cu natura naturans

Așezate în suspans.

Învățați câțiva pași de dans, cititorule, să ne rotim mai ușor

În jurul frumoasei naturi a lui Nu, să ne frigem cu mai mult

Spor pielea destinată care ne acoperă gândirea vie, trăgând
peste ea

Natura nu-ului. Să suplinim fiecare, cu folos,

O *lipsă a ta*. Și să nădăjduim într-o convulsivă revenire

Întru *lipsa ta*.

O! Lipsa ta! *Nu, cu natura sa*.






În târg

Un epilog?

Christian CRĂCIUN

 ârgul de carte BOOKAREST, (cum s-a numit o vreme) este mai mult decât un eveniment culturalo-comercial. El s-a alcătuit în timp până la dimensiunile unui mit *sui generis*. Pentru că totul îi stătea împotriva după legile marketingului: spațiul exterior (circulație infernală în plin centru, fără locuri de parcare) spațiul interior (de la an la an tot mai înghesuit, lume care se calcă în picioare, fără spații pentru conferințe, pentru lansări, cu o sonorizare imposibilă), timpul (la începutul lui iunie, de multe ori pe o căldură insuportabilă, cu lumea îndurând cu stoicism ani de zile lipsa aerului condiționat sau oricum incapacitatea instalației de a face față aglomerației), sabotajele discrete (într-un an o mare adunare scriitoricească a fost convocată la Neptun exact în perioada Târgului), lipsa unei mediatizări inteligente, criza din ultimii ani a sistemului editorial etc. și iar etc. În ciuda tuturor acestor inconveniente, Târgul a supraviețuit, a crescut, a devenit marele eveniment cultural al anului, reper, loc anual de întâlnire obligatorie pentru toți iubitorii de carte. Chiar și după apariția fratelui mai mic, târgul din toamnă Gaudeamus, mult mai bine dotat, mai înlesnit, cu spații mult mai generoase, târgul de vară a rămas un loc magic. Inexplicabil numai prin criteriile strict comerciale. Lumea își dădea rendez-vous pentru anul următor, se șiau locurile standurilor principale, Paul Daian anunța cu trompeta sa evenimentele și-și purta triumfător cocșelul din creștet, lifturile gemeau de lume și te puteai înghesui lângă nu știu ce scriitor celebru, în alte condiții ai fi dat nu știu cât să-l vezi atât de aproape, se aștepta cu răbdare mai mult de un ceas la coadă la autografe, terasa La Motoare intrase și ea în acest circuit sacru. Iar în ultimii ani devenise ea însăși un spațiu complementar prin expozițiile de anticariat, antichități, gadgeturi, și un spațiu excelent de comunicare între oameni care altminteri nu-și vorbesc un an întreg.

Această aură pe care nu știu dacă marile târguri europene o au (nu cred, după ce am citit impresiile unora care au avut norocul să-și poarte pașii pe acolo) provine pesemne și din actul însuși de naștere al Târgului. El venea după deceniile de secetă intelectuală, în plin clocot politic și civic al începutului anilor '90, marca boom-ul editorial al acelei perioade și arăta, pe scurt, ca o ploaie în deșert. Ceva din magia acestei nașteri s-a păstrat până la ediția de anul acesta. Se pare ultima din acest loc (urâsc cuvântul „locație”) și în această formulă. Și anul acesta (ediția 13 pentru superstițioși) ritualurile s-au păstrat neschimbate, chiar dacă ușor fanate, parcă fără splendoarea de altă dată, iar evenimentele n-au avut parcă anvergura din precedentele ediții. Un fel de „farmec discret al burgheziei”, de lampedusiană decadentă și oboseală se insinua parcă printr-o sensibilă dezordine. Di. Oroveanu, factotumul târgului, părea în interviurile care au precedat evenimentul să fi depus și el armele. N-a explicat, de pildă, de ce a dispărut sigla „Bookarest”, de ce au fost mai puține edituri, de ce prezența internațională a fost mai redusă. În schimb, a propus un proiect foarte interesant. Un târg în aer liber. Probabil în Herăstrău. Ar fi foarte multe avantaje, dar nu știu dacă magia târgului





Probabil va deveni ceva, normal, „trendy”, comercial, un strict raport între editori, librari, cititori. Sau poate nu? Anul acesta am văzut, două zile la rând, un orb, însoțit firește de cineva, care întârzie la fiecare stand și i se descria exact ce este acolo, se interesa de fiecare carte. El poate fi emblema acestei aure a *Bookarest*-ului. Poate că atmosfera din bătrânul parc se va molipsi și ea de vraja indicibilă a culorilor înguste dintre standurile Galeriei de la etajele 3/4. Unul dintre paradoxurile nesfârșite ale lumii noastre de pe Dâmbovița este că, pe măsură ce producția editorială scădea, se vorbea tot mai îngrijorat despre criza lecturii, tineretul fugea de carte ca de salăhorie, în același timp zic, târgul creștea spectaculos de la un an la altul și tineretul era o prezență surprinzătoare pentru sceptici. Inexplicabil, ca și durabilitatea însăși a evenimentului. Căci, într-o țară suferind acut de lipsa unor evenimente culturale de amploare, *Bookarest* era una dintre puține excepții reușite.

Una dintre cele mai stupide discuții care a dezbinat lumea noastră intelectuală în ultimii ani a fost așa zisa ruptură dintre „mase” și „elite”. Un fel de reîncălzire cu un vocabular de ultimă oră a vechii teme a luptei de clasă. Ei bine, târgul de carte mi s-a părut o dovadă cât se poate de palpabilă a falsității acestei fracturi descoperite de unii din birouri. Aglomerația, autocarele speciale cu care profesori obsedați la modul sublim din îndepărtate orașe își aduceau elevii la acest festin intelectual, cifrele de vânzări, arătau că falia, de nu este inventată cu totul, are în orice caz un cu-

totul alt traseu. Nu știu dacă de la anul Bucureștii vor mai avea un Târg de carte la începutul vacanței. Dar lipsa lui ar echivala cu una din cele mai grele pierderi ale mitologiei noastre culturale. □



«Lectura este actul simetric scriiturii»

(*urmare de pe coperta 4*)

Ce constrângeri presupune lectura într-o limbă non-maternă?

- Cel care predă unui public străin este împins să descopere că există mult mai multe constrângeri nespuse decât își imaginează. Constrângeri în strategia autorului, dar și constrângeri formale proprii genului literar și configurațiilor uzuale. Spațiul experienței și orizonturile de așteptare sunt altele. În ordin narativ, existența intrigii tipice arată limitele de acceptabilitate proprii fiecărei culturi. Fantasticul lui Gogol, de exemplu, este fără echivalent în literatura franceză.

L-ați citi pe Gogol în traducere?

- Da: nu cunosc limba rusă. În ceea ce privește engleza, germana și greaca veche, îmi place să citesc ediții bilingve. Totul depinde de proiectul instituțional. Dacă se vrea doar cunoașterea sensului, traducerea este unealta adaptată. Prima funcție a traducerii e de a dispensa cititorul de învățarea unei limbi străine, a spus un spirit avizat... În revanșă, dacă se vrea învățarea limbii grecești pentru lectura autorilor, textul original se impune.

Bilingvii sunt rari; lectura în traducere pare a fi necesară în ucenicia învățării unei limbi...

- Da. Nu pot, probabil, sublinia suficient caracterul de ruptură al literaturii din ceea ce înseamnă a scrie în raport cu limbajul cotidian informativ. Lectura traducerilor îndulcește contactul cu textul literar. Între laxismul lecturii în traducere și integrismul plonjeului în textul original, ediția bilingvă îmi

pare a constitui un fericit compromis. Cititorul nu este descurajat, ci dispune de un ajutor discret. A începe prin a citi traducerea, apoi a reciti în limba originală are un caracter formativ.

Astăzi, tinerii citesc puțin și se duc mai degrabă spre imagini...

- Raporturile cu ceea ce dă sens sunt, într-o epocă dată, repartizate între diferite instanțe. Cinema este al oralității și la vizibilității, ceea ce introduce o dublă ruptură cu textul scris. Această distanță a scrisului în raport cu vizibilitatea simulată este presupusă potențialmente mai bogată; ea antrenează o distanțare care este de domeniul abstracțiunii. Vreau să vă dau un exemplu. Mi s-a cerut să merg să țin un curs de filozofie la clasa în care se afla nepoțica mea care are zece ani. Copii aveau un text, pe înțelesul lor, cu alegoria peșterii lui Platon. Mi-am luat riscul de a explica faptul că ceea ce se spune nu e o descriere a lucrurilor, ci creează o lume fabuloasă și, în acest caz particular, o ficțiune educativă. Copii din această clasă cunoșteau deja Fabulele lui La Fontaine. Sunt chemați să înțeleagă situații analoge celor din viața reală. A intra în lucrul cu analogia înseamnă lucrul cu gândirea. În fabulă, a vedea cum trecerea la morală e un pas bine pregătit prin transformarea personajelor-animale în caractere umane, este o educație cu discernământ. În cazul mincișilor și ipocriților, prezenți în numeroase fabule, trebuie văzut limbajul ca un obiect de suspiciune. Elevii de zece ani înțeleg bine acest lucru, ceea ce probează interesul pe care îl au de obicei tinerii de a citi peste nivelul lor. Fiecare, de altminteri, are interesul lecturii de cărți dificile, adică mai dificile decât discursul pe care și l-ar ține lor înșile.



Duhurile pământului și neprețuitele comori: semantici, idei ale predestinării, interdicții în dincolo de semne, corola poveștilor.

Gherasim RUSU TOGAN

(Urmare din numărul anterior)

Trăise pe vremuri un preot pe nume Veltean, care lăsase cu limbă de moarte o mărturisire despre o întâmplare ce o trăise el, în tinerețile sale. Se zice că venise la el un bărbat, unul David, dintr-un sat de pe apa Cernei, care i-a povestit un vis avut în săptămâna mare, cum că i se arătase un om în alb, cu barba până la genunchi și i-a spus despre o comoară, că s-ar afla undeva către Cheia, la trei stânci. Preotul l-ar fi întrebat de ce-i spune lui toate acestea, iar bărbatul i-ar fi răspuns că anume venise, pentru că sfântul l-a trimis ca să-i ofere preotului o parte din comoară ca să ridice biserică nouă. Dar preotul nu s-a lăsat convins cu una cu două, ci l-a descusut pe om cu de amănuntul. Și a notat preotul Veltean cele care urmează: Mi s-a mărturisit David sub jurământ că a doua zi a urmat drumul spus de vedenia cerească, până sus, în munte, la cele trei stânci. Și-acolo, una dintre stânci s-a luminat, învăluită în flacără. Apoi, când flacăra s-a stins, a privit printr-o dezghiocătură și înăuntru era un gol cât o biserică și la mijloc o masă rotundă, domnească, de aur, iar într-o parte, rezemat cu coatele de masă sta un bărbat, iar în cealaltă parte o femeie, amândoi de aur. Apoi, în spatele lor, grămezi de aur, în forme rotunde, cam de mărimea unei palme bărbătești... Preotul a mai lăsat cu limbă de moarte mărturisirea că ar fi văzut și sfinția sa acel loc, dar că n-a urcat niciodată până la gura peșterii, că semnul rău s-a arătat la trei zile după ce făcuse acel drum cu David, căruia luciul aurului i-a sucit mințile, de n-a mai fost om niciodată. Iar părintele și-a purtat tot restul vieții sale convingerea că el a fost cauza nebuliei lui David, că, dacă nu i-ar fi dat ascultare, cine știe, omul ar fi rămas cu mintea întreagă și fără gândul acelei comori pe care a înghițit-o din nou pământul, după moartea lui David cel năpăstuit de un vis. (Text prescurt, după o culegere personală.)

Așadar, legendele despre comori sunt nenumărate și multe dintre ele ne trimit tocmai înspre lumea dacică, ce a penetrat vremurile, viabile fiind până și astăzi.

Comorile și pustiiul vremurilor:

Departate de civilizația propriu-zisă, într-o lume în care credințele și legile pământului însemnau durata omului și a colectivității, s-a consolidat, credem, convingerea că numai prin aflarea vestitei comori, aparținătoare locului, spiritul dăinuirii în legile pământului își va găsi împlinirea, pentru respectivul areal geografic. De-aici, mulțimea legendelor țesute de imaginarul colectiv, ce apropie și depărtează, precum într-un balans imaginar, posibilitatea cuceririi lor. Și curios cum, prin volbura veacurilor, tezaurul-poveste s-a amplificat mereu și mereu, acoperind întregul areal românesc. Asemeni, fenomenul eroizării, mereu activ, și-a adus contribuția la îmbogățirea, atât a numărului comorilor, cât și al posesorilor. Dar, mai mult decât oricare alt factor,

sărăcia, mizeria generalizată, distrugerea lăcașelor de cult, fuga perpetuă din calea atâtor și-atâtor năvălitori, toate acestea au creat prototipul pământeanului, situat vreme îndelungată „în margine de codru des”, doritor de avuție și de ce nu, de la înaintași dorindu-și în legile pământului ofranda fericii. Ca urmare, pare potrivit momentul să semnificăm și faptul că „drama comorilor” este un fenomen activ din toate timpurile, anulându-se credințe, concepte, absolut nimic din ceea ce ține de ritual și credință nu-și mai află considerație. Glasul comorilor, astfel, s-a făcut mereu auzit și trecut prin filtrul explicațiilor magice. Reîntorcându-ne la suma legendelor despre comorile lui Decebal și ale taraboștilor săi, putem afirma faptul că, dintotdeauna, s-a crezut că ele sunt învăluite-n blesteme ucigătoare, dar, cu toate acestea, când fierul plugului sau alunecările de pământ scoteau la iveală comori, imaginarul celor norocoși zbura înspre lumea dacilor, care le-ar fi lăsat astfel calea mântuirii din sărăcie. Există chiar o statistică a descoperirii comorilor, originare din vasta bogăție a dacilor, de romani, niciodată pe de-a-ntregul știută!

Concret, în imagisticul popular, ofertele acestor omori sunt gradate și par inepuizabile, iar mesajul, de asemenea, a devenit legendă: niciodată să nu fie uitat cel care le-a păstrat în spații tainice, ca să le ofere urmașilor. O statistică a amintitului istoric clujean consemnează întâmplătoare ocazii ale descoperirii de bogății dacice, mai ales în jurul Sarmisegetuzei. Bineînțeles că cele care urmează sunt doar frânturi din marile bogății găsite pe meleagurile vechii Dacii:

1540-1551: Conform raportului unui cronicar al epocii... țărani au găsit 40.000 de monede cu efigia regelui Lisimachos, în apele unui râu. Mai târziu, un general imperial a trimis o parte din comoară la Viena. Jalnic destin al unor bogății ce trebuiau să rămână locului!

În 1802, pe dealul Comărniceului, doi băieți, pe când păzeau porcii, au găsit un tezaur. Istoricul Ion Crișan ne informează că satul s-ar fi scăpat astfel de iobăgie.

Iunie, 1803, tatăl unuia dintre copii găsește în zona Grădiștea Muscelului un nou tezaur compus din cosoni. Apoi, febra comorilor ia amploare și devine totodată secretă, ca urmare a confiscării acestora.

Cât privește anii de după revoluție, febra căutării comorilor lui Decebal s-a extins, adunând pe aceste meleaguri aventurieri de pe toate meridianele, iar valoarea cosonilor a scăzut cu repeziciune, dovadă anunțurile de pe internet. Vandalizarea acestor locuri sfinte pentru istoria noastră este dramatică, mercenarii aurului, pripășiți pe aceste meleaguri continuă chiar și astăzi să producă pagube inestimabile lumii noastre.

Alte mărturii despre comori și nelegiuiri:

(Va urma)



>>>>>>>>>>>>>>>>>>

Maestre Dochia, apasă, domnule, pe butonul telecomenzii! M-am întors cu fața spre realitatea literaturii, pentru a admira „câteva nudiri autentice ale educației”, realitate „circumscrisă”, cum declară Camil Viorescu, „ceea ce este în ton cu actul educațional”... dar... „nu răzbate la suprafață.” Va să zică, „Privind înapoi fără mânie”, C. Cristescu ajunge la concluzia că „o carte care ne lasă *sur notre soif* prin imensul spațiu de tăcere pe care îl (po)pulează cu doar câteva fărâme incitante...”, după cum zicea și Nicolae Iorga: „Să văză și doamnele populele cum se rezbelesc!” Iată-ne căzuți în plină domnie a pornografiei, care ne forjează conștiințele... dar am dat-o deja în „proza poezilor”, vorba lui Florin Dochia, care este la obiect atunci când ne pierde prin labirintul lui Gelu Dorian. Vlad Zbârnciog și-a pierdut orizontul. Găsitorului... recompensă „cu luciditate și spirit analitic.” Ne sprijină demersul: G. Rusu. Mai încolo, Tr. Constant ne ametește cu Gabriela Mistral, Ehitman, Hikmet, Salinger și Lampedusa. Theodor Codreanu în glosele nietzscheene (pe care cu greu le-am silabisit!), pune opera înaintea oricărei fericiri. Din nefericire, și noi, provițenii. Am mai aflat de la Cernica Viorel că „Natura urii” este o dramă într-un act - fără antract, desigur! Suntem șocați. Christian Crăciun a dat-o pe jurnalism cultural. Și încă mai are de inventat o comunicare firească a faptului cultural. Eu aș inventa o cultură românească, dar nu am răbdarea, curajul, splendoarea, priceperea, talentul, informația și formația! Din cauza asta îl ascult cu sfințenie pe Gherasim Rusu Togan, și iau și eu „Blestemul ca motiv folcloric” - motiv poate oedipian, înstrăinant, vivificativ, desferecător și exorcizant. Să nu mă întrebați ce am vrut să spun, că nu știu. Ajutor! Mă salvează, de după unul dintre colțurile universului literaturii, cum am precizat deja, prietenul Florin Dochia, ce mă liniștește cu bâta puterii lecturii. Auzi frază, neam de eroi mi(s)țici: „...contemporanii noștri (nu) au o percepție falsă asupra lumii.” Ba n-au!

Nr. aprilie, adică patru, ce ne sugerează decada sacră (1+2+3+4), pentru că degetul mare este opozabil, de unde izvorăște idee de unitate între opoziții și contrarii, începe, ca întotdeauna de la facere încoace, cu facerea: Constantin Trandafir îl înscrie pe Nicolae Grigore Mărășanu în compania spiritualității danubiene, susținând că „Insula este o lume la scară mică a Cosmosului Sacru, *Centrum Mundi* original”. Luăm *Corabia de fosfor*, măestre, pe „întinsele câmpii au iarbă de mare” - și uite așa luăm provițenii încă o lecție de desăvârșire „la temelia lumii împreună cu iarba” - „din țâța-n care dospea amar-dulce dragostea”. Și mai zice: „Se cuvine?!” Și-i răspundem: „Păi!” Prietenul Florin Dochia are un interviu interesant cu poetul Cassian Maria Spiridon, inginer altoit în livada culturală de la Iași, care are dreptate: „Eu consider aceste avataruri o victorie constantă împotriva neantului.” Și noi!

Și, brusc, cădem în tematica acestui număr - „paradoxul și arta” - împinși de Viorel Cernica în „paradoxul vorbirii despre paradox”. De-aici încolo ne predăm necondiționat și în cel mai paradoxal mod cu putință, pentru că, după ce că habar nu avem noi, provițenii, despre ce este vorba, am cădea în cel mai desuet și fin paradox dacă tocmai noi ne-am da cu părerea despre acest subiect fierbinte, după fumul pe

care îl scoate pipa lui Christian Crăciun, despre care aflăm că nu este nici măcar o pipă... Așa că, deși „tăcerea face riduri”, cum susține cu grație Victor Sterom, sărim la poezi, ca să-i analizăm din punctul de vedere paradoxal, adică fără a-i analiza deloc, pentru că, e limpede, „Cu o garoafă poți uimi un munte. / Deschideți poarta! Se scufundă raiul. / Muguri de bronz îmi năvălesc în sânge. / În slavă singuri îngerii se-ncântă...” - iar poezia *Făt-Frumos* trebuie învățată pe de rost, domnule Al. Priboieni, chiar dacă riști să cazi „de pe calul de fum”. Constantin Stancu trăiește „în piață, printre flori și legume, / printre grădinari și trecători. / O dără subțire de metal rămâne în urma lui / ca două aripi pe trupurile lor transparente”... la fel cum și „păsările așteaptă ca aripi să le cadă din cer...” Și ia să văd eu acum pe Dvs., stimați ingineri ai paradoxului învăluit în propriul lui mister paradoxal! Cum veți privi oare aceste fulguri de candoare: „curgerea lină a vieții, / picăturile de apă de pe podea”?! Trecem în revistă sofismele lui Paul Lampert (nu sunt sofisme?!) și ne cutremurăm: „Nu tot ce se întâmplă e adevărat. E adevărat numai că se întâmplă.” Asta vine de se-mpătorește în memoria noastră ca în scrisoarea aceea, care se termină cu rugăminta: „Dacă vei primi scrisoarea mea, te rog să-mi răspunzi, dar, dacă nu, nu!” Viorel Cernica își face autobiografia: „Locuiesc într-o casă cu multe cărți.” uitând să ne precizeze pe care raft. Paginile 28 și 29 sunt minuțios înnegrite cu idei de monahul ascuns Christian Crăciun și textul lui dezvoltat. Talentatul poet Ion Stratan atacă o temă interesantă: *Ceaușism și călinescianism!*, în care m-a frapat afirmația lui despre membri cenaclului de luni, cărora li s-au închis, iată, porțile raiului, tocmai de către mentorii lor, care acum își dovedesc rezistența prin cultură cu textele lor. Îmi amintesc, Ion Stratan, cum vă vedeam adunați în jurul maestrului la o masă, frumoși și teribili, textualiști și talentați, ca niște zei coborâți din Olimpul culturii în mijlocul muritorilor de rând, și aveam senzația, când vă admiram, că voi sunteți deținătorii adevărului universal. Chiar discutăm cu Pituț despre voi și el zicea că poezia se alege singură, ca grâul de neghină, când îl vânturi... Viața, iată, ne-a vânturat pe toți... și au rămas poezii... ălalți, sunt, cum zici tu cu amărăciune, consilieri prezidențiali și ambasadori ai cluburilor cu program și circuit închis. Dar, chiar și așa, de ce să ne amărăm sufletele?! Uite, eu nu am avut nici o relație cu Nicolae Manolescu, nu l-am adulat, nu l-am măgulit, nu l-am înjurat niciodată. L-am admirat puterea de a scrie, ani de zile, zilnic, o cronică literară. Ne-am salutat cu căldură, cred eu, de câte ori ne întâlneam. O dată, chiar l-am rugat să nu scrie despre mine niciodată. Să mă lase pe mine în prostia mea să-mi scriu cărțile, să nu mă smintească el cu sfaturi și filigrane de idei. Așa m-a sfătuit George Ivașcu. O fi o întâmplare că un poet ca tine a crescut în livada lui Manolescu?! O fi o întâmplare livada de luni?! Dar eu cred că o să-ți treacă supărarea. Poate că eu sunt mai tăpălăgos, mai prozator, mai înțepenit în frazele mele, dar, crede-mă, stau pe dealul meu și fumez în tăcere câte o țigară amară cu Hasdeu pe prispa casei... și numai fumul țigărilor noastre se risipește în seninul adânc al eternității.

Al Dvs.,

Ion LILĂ -

cititor rural din Provița de Jos

Reviste literare ♦ Reviste literare ♦ Reviste literare ♦ Reviste literare ♦ Reviste literare

FAMILIA (nr. 3, martie 2005). Bogat, ca totdeauna, sectorul Cronicilor literare, acum cu subtile comentarii semnate de Ioan Moldovan, Aurel Pantea, Ion Simuț, Marius Miheț, precum și „concriticele” lui Andrei Zanca. Rigurosul Ioan Derșidan scrie un substanțial studiu despre „Iconul eminescain - Steaua ființei”. „Salonul de echinoctiu” al revistei 1-a avut ca invitat pe echinoxistul Virgil Mihaiu, care a propus un program „jazzographie”: „Poezie și jazz în lumea de azi”. În numărul acesta al *Familiei*, poeme inedite de Virgil Mihaiu și un studiu «live» de Mihai Vakulovski. Despre reputatul prozator Minai Sin scrie Marian Victor Buciu, iar Mircea Popa consemnează, pe larg, începuturile literare ale lui Ștefan Aug. Doinaș. Și, tot ca de obicei, multă poezie bună: Ion Mureșan, Emil Mircea Neșiu, Marian Nicolae Tomi, Dan Boeriu. Radu Pavel Gheo, în dialog cu Mircea Pricăjan, e încântat de „dimensiunile de tip romanesc ale evoluției lumii politice (...) Gândește-te că toate schimbările - numeroase deja, să recunoaștem - s-au făcut numai fiindcă Traian Băsescu a câștigat alegerile prezidențiale. Un singur om a bulversat toate reflexele inerțiale impuse în ultimii ani. Să fi fost președinte Adrian Năstase etc.”. Și, ritos: „Uite, sunt fan Băsescu”. Nici gusturile literare nu se discută!

PRO SAECULUM (nr. 4 (18), iunie 2005). Revista focșăneană, de mare greutate valorică, ne aduce și de data aceasta speciale satisfacții intelectual-artistice. Nici nu știi ce să menționezi dintr-un sumar atât de îmbelșugat într-un spațiu atât de restrâns ca acesta. Totuși: Mihai Cimpoi (*Blaga și Bacovia sub zodia lui Saturn*), Eugen Simion (*Un personaj eliadesc. Viața unui ambițios fără noroc*, despre tânărul Spiridon Vasilescu), Constantin Ciopraga glosează despre „inspirație”, Fănuș Neagu cu un pamflet din 1983 pe tema „cazului Argezi”, a campaniei duse împotriva poetului; continuă să fie publicate paginile de jurnal ale lui Eugen Barbu. Dan Mănuță, „Din nou despre Geniu pustiu”, un fragment al Irinei Petraș din cartea *Despre locuri și locuire*, Dumitru Matală publică ingeniosul eseu *Dreptatea vieții și dreptatea cărții* (romanul lui Philip Roth, *Complexul lui Portnoy*) și tot domnia sa, Dumitru Matală, recenzează *Corpusul receptării critice a lui M. Eminescu*, carte apărută la Editura Saeculum I.O.

ATENEU (mai 2005). Tinerii critici literari Carleta Elena Brebu și Adrian Jicu „întâmpină” cărțile lui Alexandru Călinescu, *Adriana și Europa*, respectiv Vasile Spiridon, *Perna cu ace I*. Despre George Enescu spun cuvinte de sinceră admirație Modest Cichirdan și Mihail Cozmei, comentând cartea lui Pascal Benteoi *Capodopere enesciene*. Tot în context, Vasile Pruteanu scrie despre *Zilele muzicii contemporane*. Colaboratorul frecvent al revistei, eminentul critic și istoric literar CONSTANTIN CĂLIN (La mulți ani fericiți!), ne bucură în acest număr cu savuroase „pretexte”. Vasile Spiridon scrie penetrant despre *Luntrea lui Caron*.

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC (iunie 2005). A devenit rubrică permanentă *Din dosarele CNSAS*, responsabili Carmen Chivu și Mihai Albu. Cristian Bădiliță se întreabă, lucid, dacă *Da Vinci code* este o balsfemie. Din ce în ce mai aplicate și serioase cronicile literare semnate de Bogdan-Alexandru Stănescu. Teodor Vârgolici a avut în atenție „Opera poetică a lui Iuliei Hasdeu, într-o remarcabilă ediție bilingvă”. Într-un medalion Pascal Bruckner apare un fragment din romanul *Iubirea de aproapele*. În ultimul număr, un alt medalion - Anca Manolescu, *Europa și întâlnirea religiilor*.

DOMINUS (nr.64, mai 2005). În aceleași condiții „tehnice” excepționale, revista din Galați ne onorează cu atenția și ne bucură cu texte dinamice și expresive. Vivantul prozator și pictor Constantin Vremuleț caută „soluția finală” la întrebările lui în relație cu viața. Theodor Parspiru scrutează „exilul confortabil”; scriitorul Lică Rugină, recompensat de urbe cu un titlu de Onoare pentru întreaga activitate. Dominus îi găzduiește pagini dintr-un Jurnal. Poezii de Aurel Stancu, melancolice și plastice-evocatoare.

VIAȚA DE PRETUTINDENI (nr. 3-4, aprilie-mai 2005) Iar ne surprinde plăcut revista arădeană condusă de donnii Sabin Bodea și Eugen Evu. Interesant, revista nu e propriu-zis literară, dar predomină acest sector. Iată, recenzii despre cărți apărute la Editura „Viața arădeană” (Sabin Bodea, T. I. Ardelean și C. D. Avram, Vladimir Belity, Alexandru Adrian Tiulea), „Fulgurațiile” lui Victor Sterom (cinci cărți prezentate), Al. Florin Țene scrie despre *Poeme din insula Claubin* de Sabin Bodea, iar Eugen Evu comentează cu bune intuiții volumul de poezii *Conserva de fluturi* a lui Florin Dochia.

CAFENEUA LITERARĂ (nr. 4, aprilie 2005) se așează „sub tanga Junimii” găzduind o „cronică la Zilele «Convorbiri literare», Iași, 22-24 aprilie 2005” – semne de păstrat despre un eveniment cum numai în Moldova poate fi: plin de densitate, valoare și de firesc. Invitații Cafenelei sunt Florentin Popescu, pictorul Gheorghe Pantelie, poetul Virgil Diaconu. Marin Barbu îl „citește” cu teame pe Lucian Vasiliu. Poezie elegiacă de secol 21 de Echim Vancea.

BUCOVINA LITERARĂ (nr-4-5, aprilie- mai 2005). Ion Beldeanu scrie despre „Ceea ce nu se poate uita”, plecând de la cartea lui Ion Popescu-Sireteanu *Bucovina, oameni și cărți*. Interviu este cu Liviu Antonesei, *Despre viață, dragoste și literatură*. Poezie și proză, recenzii peste care nu se poate face „repede ochire”. Theodor Codreanu semnează *Fragmente despre diavol*, iar Adrian Dinu-Rachieru face „profilul” lui *Adrian Marino – un român european*.

DACIA LITERARĂ (nr. 3, 2005). Mihai Zamfir revine la *Specificul național românesc*; Al Andriescu descoperă *Efectul cathartic al rugăciunii în „Frații Jderi”*; Constantin Ciopraga scrie tot despre Sadoveanu, ca și Gavril Istrate. *Enigmele adânci ale lui Alexandru Hâjdău* sunt descifrate, în continuare, de Andrei Vartic. Bogat și „sectorul” *Arca lui Noe* – cronici și recenzii ce dau seamă despre literatura la zi.

ARGEȘ (4, aprilie, și 5, mai 2005) publică *Testamentul Papei* Ioan Paul al II-lea, amintirile lui Constantin Bălăceanu-Stolnici, interviuri cu filosoful Mihai Șora cu directorul revistei *Manuscriptum*, Alexandru Condeescu, cu poetul Gheroge Tomozei, cu poetul Grigore Vieru, cu pictorul Ion Pantilieproză de Radu Aldulescu. Apoi, „bucătăria de revistă” cu poetul din Nord George Vulturescu, proză de Marin Ioniță, poezie (Radu Cârnelci, Gheorghe Izbășescu, Ion Mădălin Onișoară etc. și două pagini de „Centenar Radu Gyr”.

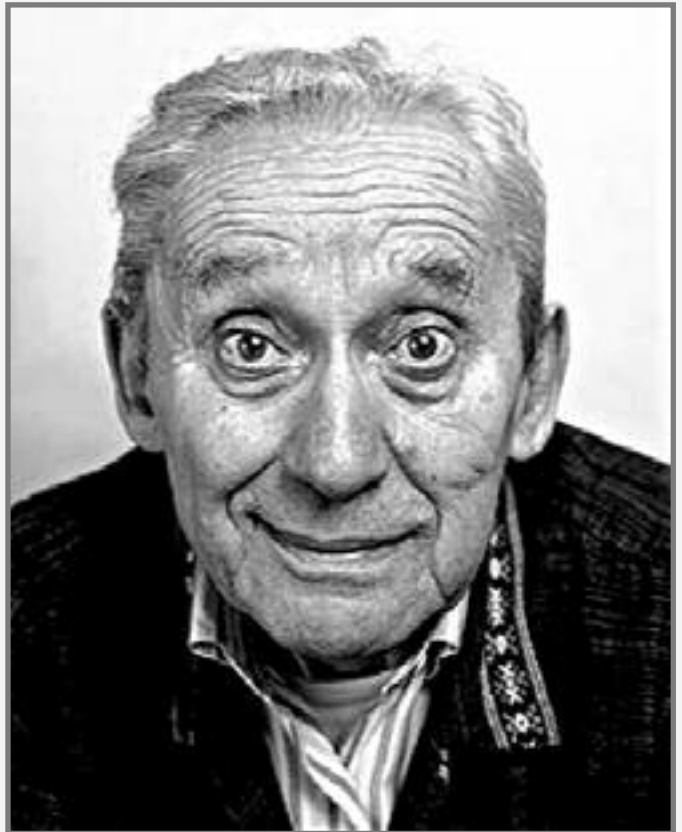
ROMÂNIA LITERARĂ (iunie 2005). Reținem, aici, dialogul Ștefan Aug. Doinaș cu Mircea Iorgulescu, din 1997; eseu lui Andrei Oișteanu *Dulelel la români*; Nichifor Crainic în arhivele germane; documentarul *Gulagul românesc. Scriitori arestați. 1944-1964*; Ion Simuț despre *Postmodernismul de peste Prut, Manuscrisele eminesciene în facsimil, bibliografia Tudor Argezi de D. Vatamaniuc*. Cătălin Enache semnează un eseu despre *Apolodor și drumul spre Ithaca - Motive homerice la Gellu Naum*.

Paul Ricoeur a plecat

Cuvintele sale rămân

«Lectura este actul simetric scriiturii»

Filosoful Paul Ricoeur, unul dintre cei mai mari gânditori francezi din cea de-a doua jumătate a secolului trecut (alături de Emmanuel Lévinas, Jacques Derrida și Vladimir Jankelevitch), moștenitorul spiritual al fenomenologiei lui Husserl și al existențialismului creștin, a încetat din viață la 92 de ani, lăsând în urma lui o operă impresionantă. Multe dintre lucrările sale sunt (și) de semnificativ interes pentru domeniul literaturii - *La métaphore vive*, *Temps et récit*, *La configuration du temps dans le récit de fiction etc.* -, dacă nu toate scrierile sale, atâta vreme cât, ca și scriitorul, filosoful cată a găsi o cale de a înțelege lumea. Accesul la Paul Ricoeur nu este dificil pentru cititorul român interesat, atâta vreme cât numeroase cărți i-au fost traduse în limba română (ultima, *Sur la traduction*, de curând), iar limba franceză este la îndemână pentru un popor (latin) care își zice „francofon”. Din considerente lesne de înțeles de lectorii noștri fideli, am ales, pentru a marca acesta întâmplare tristă și inevitabilă, un interviu acordat de Paul Ricoeur doamnei Françoise Ploquin în 2003, imediat ce împlinise 90 de ani. Versiunea în limba română aparține lui Florin Scarlat.



Lectura ocupă un loc considerabil în opera și în viața dvs. Vă puteți imagina o lume fără lectură?

- Ipoteza nu e absurdă. Aș ajunge aici dacă aș fi orb. Și, în comparație cu nenorocirile posibile, cred că aș prefera să fiu surd decât orb. Pierderea vederii înseamnă pentru mine pierderea lecturii.

Dragostea pentru lectură a apărut când erati foarte tânăr?

- Eram un orfan foarte solitar. Am devenit un cititor foarte precoce și pot spune că, apoi, lectura a fost activitatea mea principală. Am început cu Walter Scott, apoi, foarte repede, Balzac, Dickens, care a jucat un rol important. Am primit *Christmas Carol* ca premiu la nouă ani, recitesc din când în când... începutul este o lovitură de geniu. Începutul este adesea o glorie a scriiturii. Cel mai frumos, desigur, aparține lui Proust cu „Multă vreme m-am culcat devreme...”

Prin urmare, ce autori v-au marcat?

- Cei care domină absolut totul pentru mine, fără ezitare, sunt Shakespeare și Dostoievski, pentru că ajung să exprime totalitatea raporturilor umane. Ceea ce mă fascinează la Dostoievski este faptul că e el însuși unul dintre personajele sale - frații Karamazov sunt patru. Am o admirație fără limite și pentru Flaubert și totalul său devotament pentru scriitură.

Cum acționează lectura supra cititorului?

- Lectura este actul simetric scriiturii. Această experiență e deja reprezentarea unei lumi posibile. Există aici o îndepărtare față de realitate, inclusiv aceea a fantasmelor. Cititorul trebuie să facă față la trei feluri de constrângeri. Una rezultă din strategia ascunsă a autorului, de unde toate discuțiile clasice despre autorul implicat, fiabil, non fiabil, cel care caută să deruteze cititorul, cel care vrea să-l instruiască... A doua constrângere este legată de textul însuși, în măsura în care acesta se sustrage prin natură autorului său. Există prescripții și permisiuni de lectură în conduita textului. În cazul narativului, domeniu de care m-am interesat în mod deosebit, există dominația unei tradiții, aceea de a povesti, dar, în mod egal, necesitatea de a introduce rupturi în textul dat, pentru a exista ca text original.

A treia constrângere rezultă din așteptările cititorului. Acest personaj are o cultură, o percepție mai mult sau mai puțin elaborată de mediul înconjurător, de ceilalți, de el însuși. Sub numele de așteptare, există deja chiar ceva dialectică organizată în jurul unui spațiu de experiență și de orizont de așteptare. Acest ultim punct este important. Lectura poate fi un act de supunere sau, din contră, mai interesant, de a provoca o defamiliarizare în raport cu contextul. Descoperirea acestor orizonturi de experiențe îndepărtate se opune confirmării așteptărilor cititorului care caută adesea în text să-și întărească convingerile. Și totuși, cel mai interesant, e o ființă pierdută. Cititori precum aceia ai lui Joyce, Beckett, Kafka provoacă un fel de destabilizare care nu permite reconstituirea unui univers coerent.

Cititorii sfătuiți de profesori ar avea această misiune de deschidere a spiritelor...

- Singurătatea, izolarea sunt condiții care pot îndemna spre citit. Acesta a fost cazul meu. Dar, pe de altă parte, lectura e azi încurajată, recomandată, protejată, chiar impusă de instituții. Este considerată ca un test de competență și de reușită. Din pricina acestei instituționalizări, lectura face parte dintr-un proiect mai vast, care nu e cel al cititorului, ci al celui care-l îndeamnă spre citit, pentru a-l încorpora într-o comunitate de cititori.

Ceea ce vă place la lectură este, deci, caracterul său deranjant.

- Da, ea prezintă cititorului situații diferite ale sinelui, schițe de aprecieri, judecăți morale. E foarte dificil să nu se încerce grade diferite de simpatie pentru personaje. Identificarea de modele care merg de la fascinant la abject e deranjantă. Contradicția între ceea ce fascinează literalmente și ceea ce provoacă, în paralel, o repulsie morală (vezi seducția exercitată de Lolita lui Nabikov) este în sine pedagogică. Ea constrânge să se formeze o judecată, fie pentru că opera n-o comportă, fie pentru că ea propune identificări contrare. Există în actul cititului o antrenare către depasarea capacităților de simpatie sau chiar exersarea unei simpatii vagabonde.

(Continuare în pg. 29)